

Läraryrket vid Örebro universitet

Samverkan för att främja skolnärvaro

Slutrapport från ett delprojekt inom universitetets strategiska satsning
Framtidens läraryrket

Rapportnummer 2021:1

Björn Johansson, Laila Berglund, Frida Dahlin, Mattias Dyrvik,
Katarina Hjortgren och Charlotta Pettersson

2021-03-17

Lärarytbyggningens rapportssamling

Följande rapport är publicerad i rapportssamlingen för Framtidens lärarytbyggning. Rapportssamlingen består av förstudier till Framtidens lärarytbyggning från 2017 samt delrapporter från pågående eller avslutade uppdrag och delprojekt.

Framtidens lärarytbyggning är en strategisk satsning vid Örebro universitet med syfte att utveckla en lärarytbyggning av hög kvalitet som svarar mot såväl nuvarande som framtida behov. Visionen är att skapa en utmanande lärarytbyggning i stimulerande lärmiljöer som lockar motiverade studenter. Framtidens lärarytbyggning omfattar alla lärarytbyggningsprogram som ges vid Örebro universitet och drivs i form av delprojekt som alla relaterar till ett eller flera av projektets övergripande mål:

- Lärarytbyggningen är en akademisk professionsutbildning med god integration mellan teori och praktik.
- Lärarytbyggningen har ett högkvalitativt och innovativt utbildningsinnehåll gällande såväl ämneskunskaper som den utbildningsvetenskapliga kärnan.
- Lärarytbyggningen är en sammanhållen utbildning vars studiegångar, lärandemål och bedömningar stärker utbildningens progression och kollegiala sammanhållning.
- Lärarytbyggningen har en stark vetenskaplig grund där praktisknära forskning är en central del.

Projektets mål är i huvudsak formulerade utifrån de förstudier som genomfördes vid Örebro universitet under 2017. Förstudierna lägger stor vikt vid att lärarytbyggningen ska uppfattas som en sammanhållen utbildning med en tydlig och gemensam vision där studenterna tidigt erbjuds en yrkesidentitet och ett kollegialt sammanhang. De visar därtill på behovet av en tydlig ledning av lärarytbyggningen och en utökad regional samverkan. Målen har även formulerats utifrån nationella utredningar och rapporter om förskola, skola och lärarytbyggning.

Sammanfattning

Problematiserande skolfrånvaro och skolavbrott är en stor samhällelig utmaning. För att bryta den negativa utvecklingen där en stor andel unga inte fullföljer sina studier är det angeläget att framtidens pedagoger, personal inom elevhälsa och andra berörda professioner med skolan som arbetsområde har fördjupade kunskaper om problemet, hur det kan förebyggas och hur olika professioner inom skolan kan samverka i utformningen av ändamålsenliga insatser.

Syftet med delprojektet var att *utveckla ett nytt valbart disciplinöverskridande kurspaket om samverkan för att främja skolnärvaro och måluppfyllelse som riktar sig till studenter inom lärarutbildningarna, socionomprogrammet och andra (professions)utbildningar såväl som praktiker med skolan som arbetsfält*. Utgångspunkterna för projektet kan beskrivas i termer av *dialog, samskapande, kollegialt lärande, kritiskt ifrågasättande och innovativa tankesätt*. Detta har bland annat kommit till uttryck när det gäller att arbeta med innehållet i de olika moment/moduler som utvecklats, liksom i de workshops som hållits. Under de workshops som genomförts har projektteamet lett deltagarna genom en process som gått ut på att i dialog och samskapande utveckla momenten genom att med utgångspunkt i begrepp och teoretiska resonemang testa tankegångar med målet att kvalitetssäkra att innehållet i det utvecklade kurspaketet vilar på vetenskaplig grund. Parallellt med planeringen och genomförandet av workshoppen utvecklades och förbereddes en kursplan och all relevant dokumentation för inrättandet av kursen *Samverkan för att främja skolnärvaro och psykosocial hälsa, 15hp*. Kursen som ges på avancerad nivå är nu inrättad och kommer att genomföras på halvfart med start vårterminen 2022. Kursen behandlar olika former av samverkan och strategier för att främja skolnärvaro, bidra till gynnsamma förutsättningar för barn och ungas psykosociala hälsa, utveckling, lärande och måluppfyllelse. Kursen vänder sig till olika professionella med skolan som arbetsområde och behandlar förutsättningar för att bedriva förebyggande och främjande arbete i skolan och syftar till att utveckla förmågan att inta ett vetenskapligt och professionellt förhållningssätt, att bedriva ett utvecklings- och förändringsarbete som vilar på vetenskaplig kunskap, beprövad erfarenhet och tillvaratar de berördas synpunkter och erfarenheter, samt att kritiskt kunna granska och problematisera möjligheter och begränsningar med olika insatser för att främja elevers skolnärvaro och psykosociala hälsa. Målsättningen är att kursen ska skapa förutsättningar för kursdeltagarna att fördjupa sina kunskaper och sin förmåga att initiera, strukturera, genomföra och följa upp olika former av insatser på såväl individ, som grupp och organisationsnivå.

Delprojektet har genomförts i samverkan mellan Örebro universitet och Region Örebro län. Projektets förväntade resultatet har möjliggjorts genom att projektteamet (i) *initialt utvecklade och testade olika kursmoment vilka bygger på aktuell kunskap om olika teman relaterade till problemområdet*, där studenter och professionella fått mötas i ett antal workshops för att utbyta erfarenheter och utveckla kunskaper under vägledning av projektteamet. Därtill har tidigare erfarenheter och kunskaper kring interprofessionell samverkan från reguljära kurser inom lärar-, specialpedagog- och socionomprogrammen nyttjats och de praktiska inslagen vidareutvecklats för att (ii) *främja kunskapsutbyte och utveckla deltagarnas kunskaper och färdigheter i interprofessionell samverkan*. Till följd av att utvecklingsarbetet och utformningen av den numera inrättade kursen på avancerad nivå har grundats på en behovsinventering och skett i nära samarbete med företrädare för olika verksamheter och brukare, samt med socionomprogrammet, specialpedagogprogrammet och lärarprogrammen, förväntas den utvecklade kursen kunna möta ett behov som finns inom dagens skola och socialtjänst samt förbereda kommande studenter inför de utmaningar de kan komma att ställas inför i sin framtida yrkes- och professionsutövning.

Innehåll

1. Inledning & bakgrund	1
2. Syfte och mål	2
3. Metod och genomförande	3
4. Resultat.....	9
5. Slutsatser och fortsatt arbete	12
6. Referenser	13
7. Bilagor	14

1. Inledning & bakgrund

Skolavbrott har aktualiserats som en stor samhällsutmaning det senaste decenniet (Skolverket 2008; Skolverket 2010; Skolinspektionen 2016; SOU 2016:94). Att elever inte fullföljer sina studier innebär inte bara en förlust för individen själv i form av sämre möjligheter och framtidsutsikter, utan också ett misslyckande för skolan och en förlust för samhället i stort. Forskning visar att unga som hoppar av skolan i större utsträckning blir arbetslösa, hamnar utanför arbetsmarknaden under längre perioder, har sämre ekonomi och tenderar att få sämre fysisk och mental hälsa, samt tenderar i större utsträckning att hamna i brottslighet eller utanförskap. Sammantaget tenderar det inte bara att leda till individuella konsekvenser utan det är också associerat med sociala kostnader i form av ökande behov av välfärd (Owens, 2004). Skolavbrott är således inte bara ett utbildningsrelaterat, utan också ett socialt problem och som sådant kräver det ett brett, interdisciplinärt angreppssätt som inte bara beaktar de utbildningsvetenskapliga eller pedagogiska aspekterna, utan också dess sociala, ekonomiska, psykologiska och hälsomässiga förutsättningar och konsekvenser (Johansson, 2019). För att bryta den negativa utvecklingen där en stor andel unga flickor och pojkar inte klarar av sina studier är det angeläget att framtidens pedagoger, personal inom elevhälsa, studie- och yrkesvägledare, rektorer och andra berörda professioner med skolan som arbetsområde har fördjupade kunskaper om riskfaktorer för skolavhopp och hur dessa kan påverkas.

Projektets övergripande pedagogiska- och specialpedagogiska ingång är skolans inkluderande uppdrag, dvs att skolan har i uppdrag att möta alla elever socialt och kunskapsmässigt oavsett bakgrund och eventuella skolsvårigheter och att stödja dem i deras lärande på det sätt som krävs för att de ska utvecklas så långt som möjligt och uppnå kunskapskraven. Skolan har ett långtgående kompensatoriskt uppdrag (Skollagen 2010:800). En del av det arbetet genomförs av lärare och en del av skolans elevhälsoteam, ett interprofessionellt stödteam som arbetar hälsofrämjande och förebyggande på individ-, grupp- och organisationsnivå för alla elevers utveckling och lärande. Elevhälsoteam formar sitt arbete i förhållande till vilka elevhälsosfrågor som är aktuella på skolan, exempelvis främjande och förebyggande arbete kring skolnärvaro och skolavbrott.

Delprojektet svarar mot flera av målen och de därtill kopplade effektmålen för Framtidens lärarutbildning.

Mål A: Lärarutbildningen är en akademisk professionsutbildning med god integration mellan teori och praktik.

Effektmål A1: Det finns en tydlig och genomtänkt progression och integration mellan verksamhetsförlagda och campusförlagda delar av utbildningen

Mål B: Lärarutbildningen har ett högkvalitativt och innovativt utbildningsinnehåll gällande såväl ämneskunskaper som den utbildningsvetenskapliga kärnan.

Effektmål B5: Lärarutbildare samverkar med och drar nytta av universitetets stödfunktioner, andra utbildningar och omgivande samhälle.

Mål D: Lärarutbildningen har en stark vetenskaplig grund där praktisknära forskning är en central del.

Effektmål D1: Undervisning inom lärarutbildningen vilar på en stark vetenskaplig grund.

Effektmål D2: Ett forskningsbaserat lärande utgör en naturlig del av utbildningen.

Effektmål D3: Det bedrivs lärarutbildningsrelevant forskning på Örebro universitet där praktisknära forskning utgör en central del.

Delprojektets förväntade resultat är att utveckla ett nytt valbart disciplinöverskridande kurspaket som riktar sig till praktiker såväl som studenter inom lärarutbildningarna, socionomprogrammet och andra (professions)utbildningar med skolan som arbetsfält, innehållande kurser och kursmoment på såväl grund- som avancerad nivå. Detta möjliggörs genom att: (i) initialt utveckla och testa olika kursmoment (som är tänkta att ingå i ett framtida kursupplägg) och som bygger på aktuell kunskap om olika delområden relaterat till problematisk skolfrånvaro och skolavbrott, samt nyttja tidigare erfarenheter och kunskap kring interprofessionell samverkan från reguljära kurser inom lärar-, specialpedagog- och socionomprogrammen samt vidareutveckla de praktisknära inslagen med utgångspunkt i relevant forskning för att (ii) främja kunskapsutbyte och utveckla kunskaper och färdigheter i interprofessionell samverkan för studenter såväl som för praktiker från olika professioner med skolan som arbetsfält.

Kurspaketet tar sin utgångspunkt i tidigare såväl som aktuell forskning inom skolavbrottsområdet, samt praktiska exempel på metoder och arbetssätt.

Delprojektet ligger väl i linje med Örebro universitets uppdrag kring samverkan med det omgivande samhället och den regionala utvecklingsstrategins effektmål för kunskapslyft och utbildning, kompetensförsörjning och matchning samt hälsofrämjande arbete och hälso- och sjukvård.

2. Syfte och mål

Syftet med delprojektet är att *utveckla ett nytt valbart disciplinöverskridande kurspaket om samverkan för att främja skolnärvaro och måloppfyllelse som riktar sig till studenter inom lärarutbildningarna, socionomprogrammet och andra (professions)utbildningar såväl som praktiker med skolan som arbetsfält, innehållande kurser och kursmoment på såväl grund- som avancerad nivå.*

Delprojektet svarar mot flera av målen och de därtill kopplade effektmålen för Framtidens lärarutbildning. I delprojektet har också egna delmål relaterade till effektmålen för Framtidens lärarutbildning formulerats. Delprojektets delmål relaterar till Mål A, B och D och lyder:

Delmål A: En god integration mellan teori och praktik vad gäller att främja skolnärvaro och förebygga skolavbrott.

Delmål B: Ett innovativt utbildningsinnehåll som drar nytta av universitetets stödfunktioner forskning och kunskap inom andra utbildningar samt omgivande samhälle vad gäller kunskap om riskfaktorer för skolavbrott, interprofessionell samverkan och metoder för att främja skolnärvaro och förebygga skolavbrott.

Delmål D: Utveckling och nyttjande av praktikrelevant och praktiskt tillämpbar kunskap med god förankring i vetenskaplig forskning om problematisk skolfrånvaro och skolavhopp som bedrivs av forskare vid Örebro universitet.

Projektets förväntade resultat är att utveckla ett nytt valbart kurspaket som riktar sig till praktiker såväl som studenter inom lärarutbildningarna, socionomprogrammet och andra (professions)utbildningar med skolan som arbetsfält, innehållande kurser på såväl grund- som avancerad nivå.

3. Metod och genomförande

Nedan presenteras den metod som använts för genomförandet av utvecklingsarbetet i det aktuella utvecklingsprojektet. Beskrivningen innehåller information om de utgångspunkter som legat till grund för utvecklingen och genomförandet av projektet, samt beskrivningar av projektets olika faser och de metoder som använts.

Utgångspunkter

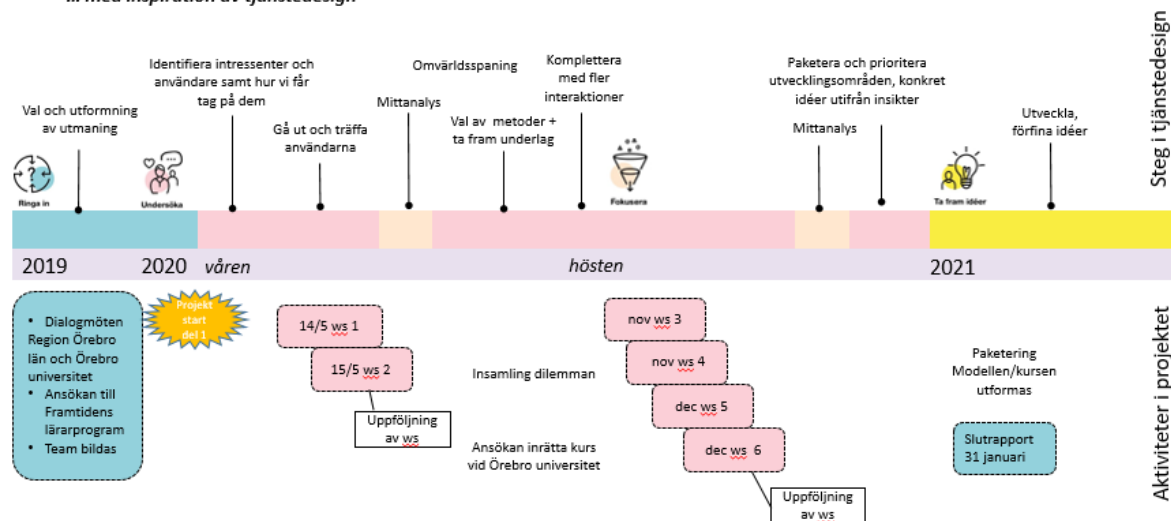
Utgångspunkterna för projektet kan beskrivas i termer av *dialog*, *samskapande*, *kollegialt lärande*, *kritiskt ifrågasättande* och *innovativa tankesätt*. Detta har bland annat kommit till uttryck när det gäller att arbeta med innehållet i de olika moment/moduler som utvecklats, liksom i genomförandet av de workshops som hållits. Under våra workshops har projektteamet lett deltagarna genom en process som gått ut på att i dialog och samskapande utveckla momenten genom att med utgångspunkt i begrepp och teoretiska resonemang testa tankegångar med målet att kvalitetssäkra att innehållet vilar på vetenskaplig grund. Samtidigt är det viktigt att understryka att en grundläggande förutsättning för att arbetssättet ska vara framgångsrikt är att det finns en tilltro till att samskapandeprocessen har ett mervärde. Vidare har vi försökt betona vikten av ett kollegialt lärande både inom teamet och bland deltagarna i våra workshops. Vår uppfattning är att ett kollegialt lärande är centralt i lärprocessen och i mötet mellan studenter och yrkesverksamma tillhörande olika professioner, då alla på olika sätt kan bidra med unika erfarenheter och kunskaper vilket i sin tur kan gagna processen med att utveckla strukturen och innehållet i de moment som skapas. För att möjliggöra ett samskapande och kollegialt lärande har teamet eftersträvat att skapa en kultur präglad av öppenhet där konstruktivt ifrågasättande, nytänkande, utveckling och testande av innovativa tankesätt och insatser varit vägledande både när gäller arbetet i teamet och i arbetet tillsammans med deltagarna under våra workshops, då detta arbets- och förhållningssätt bör vara vägledande i samverkanssituationer inom skolan, med eleven och och dennes vårdnashavare för att bidra till att tillvarata allas resurser och främja delaktighet. Projektteamets sammansättning har också skapat goda förutsättningar för dialog, samskapande, kollegialt lärande, kritiskt ifrågasättande och innovativa tankesätt då teamet kunnat dra nytta av teammedlemmarnas olika kompetenser och erfarenheter i utformningen och genomförandet av projektet.

Projektets genomförande

Delprojektet har pågått under drygt ett år, med formell start i januari 2020 och avslutning i januari 2021. Tidsplanen för att utveckla, testa, paketera och förfina olika kursmoment, tänkta att ingå i framtida kurser, och som bygger på aktuell kunskap om olika delområden relaterat till problematisk skolfrånvaro och skolavbrott ser ut enligt följande:

Tidslinje delprojekt: *Samverkan för att främja skolnärvaro*

... med inspiration av tjänstedesign

Figur 1: Illustrerar en tidsplan med inspiration av tjänstedesign.

Tidsplanen visar projektets olika faser och aktiviteter med inspiration av tjänstedesign, eller design thinking, vilket går ut på att ringa in, undersöka och fokusera på bärande moment. En stor del av tiden inom delprojektet har ägnats åt de undersökande och utforskande faserna, men har också ägnats åt att testa hur olika arbetssätt och metoder fungerat då studenter och yrkesverksamma tillhörande olika professioner fått möjlighet att mötas under de workshops som hållits.

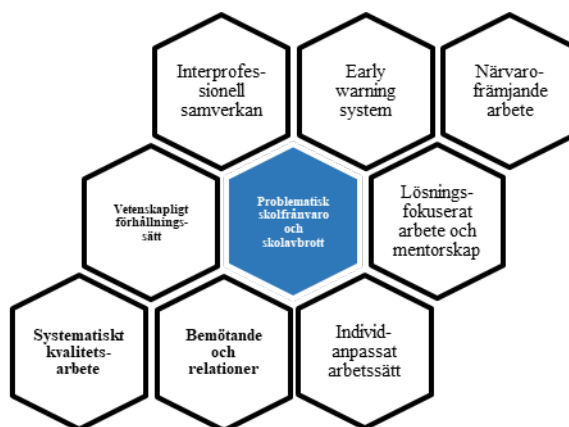
Planeringsfas januari – augusti 2020:

Under planeringsfasen genomfördes ett antal aktiviteter i syfte att dels förankra den tilltänkta kursen genom dialog med kommuner och andra aktörer, dels att finna samarbete med skolor och aktuella kommunala förvaltningar, samt att säkerställa att kursen skulle ligga i linje med pågående nationella satsningar såsom Utvecklingsprogrammet Fullföljd utbildning. Denna fas innehöll också en behovsinventering med professionella i olika skolverksamheter. Därtill utvecklades en prototyp innehållande moment/moduler med tillhörande kunskapsinnehåll och metoder.

Prototypen som utvecklades var strukturerad i åtta olika kursmoment/moduler. Innehållet i prototypens olika moduler berörde:

- Vetenskapligt förhållningssätt i professionsutövningen
- Interprofessionell samverkan
- Individanpassat arbetssätt (inkl. samverkan med vårdnadshavare)
- Early Warning System (risk- och skyddsfaktorer för skolavbrott)
- Lösningfokuserat arbete och mentorskap
- Närvarofrämjande arbete (inkl. förebyggande insatser på individ- och grupp nivå)
- Systematiskt kvalitetsarbete (inkl. utvärdering och uppföljning)

- Bemötande och relationer

Figur 2: Illustration av kursmoment/moduler som utvecklades under planeringsfasen

Projektgruppen bjöd under planeringsfasen också in externa gäster till inspirationsmöten med syfte att få utbyta erfarenheter från andra utvecklingsarbeten. Den 3 mars 2020 besökte Lasse Jansson och Josefin Brûde Sundin, utvecklingsledare från Region Östergötland, Social Impact Lab (SoIL) för att dela med sig av sina erfarenheter och resultat från ett spridningsprojekt som syftade till att öka kunskaper och stödja verksamhetsutveckling för att fler unga ska klara skolan eller närma sig arbete (se bilaga 1). Den 2 juni 2020 hölls ett digitalt möte med Martina Augustsson och Lena Öijen, Karlskoga kommun, där de presenterade sin rapport Progression 02 – I elevers öden hittar vi våra systemfel. (se bilaga 2). Det insamlade materialet låg sedan till grund för utformningen av de moduler eller moment som identifierats som relevanta.

Inför vårens workshops samlade projektgruppen också in berättelser om barn som har eller har haft problematisk skolfrånvaro, bl.a. genom att samla in case och dilemman från utvecklingssatsningar som genomförts på området liksom baserade på berättelser från skolpersonal och studenter. Med utgångspunkt från olika perspektiv, barnens, skolans och föräldrarnas upplevelser formulerades ett antal verklighetsbaserade casebeskrivningar som användes. Baserat på casebeskrivningarna utvecklades ett antal stödfrågor som skulle vara vägledande i workshop-diskussionerna:

- Vilka gemensamma nämnare identifierar ni i de olika berättelserna?
- Vilka roller kan ni identifiera i de olika berättelserna?
Vilka förväntningar upplever ni förmedlas i de olika berättelserna?
- Hur ska vi arbeta när det gäller att ta ansvaret för barnens skolfrånvaro? Istället för att förskjuta ansvaret till barnet själva?
- Vilka handlingsalternativ är möjliga (problematisera)?
- I era försök att ringa in problemsituationen och identifiera centrala aspekter kan ni ta er utgångspunkt i begreppen tillit, motivation och trygghet.

Ett vetenskapligt förhållningssätt i professionsutövningen

Varje enskild modul á 2 timmar innehöll en introduktion, en kunskapsdel och en praktisk del. En av tankarna bakom strukturen var att de olika modulerna skulle hållas samman genom att deltagarna fick ta del av ett arbetssätt baserat på de grundläggande principerna bakom ett vetenskapligt förhållningssätt i professionsutövningen, vilket handlar om att närma sig ett problem med en viss systematik – att ringa in en problemsituation och identifiera centrala aspekter, att med utgångspunkt från det formulera undersökningsbara frågor, söka kunskap och kritiskt granska och värdera det aktuella kunskapsunderlaget, tillämpa kunskapen i praktisk handling med hänsyn tagen till aktuella förutsättningar, samt att följa upp utfallet av tillämpningen. En annan tanke som legat till grund för denna pedagogiska strategi har varit att forskning och praktik ska korsbefrukta varandra genom att studenter, forskare och praktiker tillsammans får arbeta med verkliga ”case” eller ”dilemman” relaterade till specifika problem relaterade till problematisk skolfrånvaro och skolavbrott. Därtill har kursen nyttjat olika pedagogiska metoder som anpassats efter det temaområde som berörts vid varje enskild workshop. Det handlar om bl.a. om dialogbaserade metoder för att leda utvecklingsarbetet vid det aktuella tillfället. I den kurs som utvecklats kommer studenterna efter varje tillfälle få med sig en förberedelseuppgift (”hemuppgift”) som knyter an till nästa moment/modul i kursen. Under projektiden fanns det inte möjlighet att genomföra upplägget då deltagarna vid de olika workshopstillfällena varierade. Tanken bakom detta pedagogiska upplägg är dels att studenternas medvetenhet om problematikens komplexitet ska öka och att de ska få insikter om att delområdena som berörs är sammanlänkade med varandra, dels att de ska få möjligheter till förberedelse och reflektion om det temaområde som ska behandlas vid nästkommande tillfälle.

Under senare delen av vårterminen 2020 testades vissa delar av den prototyp som utvecklats i två digitala workshops tillsammans med en mindre grupp studenter och praktiker. Rekryteringen av deltagare till dessa workshops skedde bland intresserade studenter från lärar- och socionomprogrammen, samt med praktiker som rekryterades via kontakter med skolor runt om i regionen.

Efter genomförandet av vårens två workshops gjordes en avstämning rörande de lärdomar som kunde dras och som kunde ligga till grund för det fortsatta utvecklingsarbetet inför höstens workshops.

Genomförande september 2020 – januari 2021

Under perioden planerades och genomfördes höstens workshops. Baserat på de moduler som utvecklades under planeringsfasen, erfarenheterna från de test-workshops som genomfördes under vårterminen, samt tidigare erfarenheter och kunskaper kring interprofessionell samverkan från reguljära kurser inom lärar- och socionomprogrammen, kom höstens workshop att ha olika fokus och beröra olika temaområden.

En erfarenhet som kom att ligga till grund för utformningen och genomförandet av höstterminens workshops var att arbeta med verklighetsbaserade eller praktisknära case och dilemman kopplade till de centrala temaområden som projektteamet identifierat. Projektteamet valde därför att testa ett nytt upplägg genom att ta fram ett antal dilemman relaterade till olika temaområden. Underlaget samlades bl.a. in genom intervjuer med personer som i sin yrkesutövning arbetar med målgruppen unga som riskerar eller har avbrutit sina studier. Ett antal vårdnadshavare intervjuades också.

- Intervjuer med fem personer som arbetar med närvarofrämjande arbete i olika kommuner och som tidigare varit projektledare i en stor projektsatsning i Östra Mellansverige, #jagmed – unga till utbildning och arbete.
- Intervjuer med tre vårdnadshavare som har barn som inte går i skolan.

Med utgångspunkt i materialet som samlades in formulerades ett flertal dilemman med efterföljande diskussionsfrågor som deltagarna fick ta sin utgångspunkt i smågruppsdiskussioner. De workshop som utformades med tillhörande dilemman var:

Workshop 1, Tema Riskfaktorer och tidig prevention (genomfördes 16/11)

Dilemma 1: Från Bullerbyskolan till tonårsfabriken

Dilemma 2: När skolan tror sig ha lösningen på problemet (eller när lösningen blir problemet)

Diskussionerna i smågrupper tog sin utgångspunkt i följande frågor:

- *Vad ser ni som problematiskt i situationen?*
- *Vilka riskfaktorer kan ni identifiera?*
- *Hur hade denna situation kunnat förebyggas i ett tidigare skede?*
- *Hur skulle ni arbeta med dessa fall under ideala förhållanden?*
- *Vilka förutsättningar är nödvändiga för att kunna göra det?*

Workshop 2, Tema: Kommunikation och relationsbyggande (genomfördes 17/11)

Dilemma 1: Samhällsfostran

Dilemma 2: När tar skolans uppdrag slut? Livet runt omkring.

Med utgångspunkt i de dilemman som presenterades fick deltagarna diskutera följande frågor i smågrupper:

- *Vilka utmaningar och möjligheter kan ni identifiera när det gäller kommunikationen mellan berörda i dessa situationer?*
- *Vilka viktiga relationer kan ni identifiera och hur kan man arbeta för att stärka dessa? Saknas några relationer, i så fall vilka?*
- *Resonera om hur ni skulle vilja arbeta rent konkret med kommunikation och relationsbyggande för att tillsammans bidra till att främja elevens motivation? Vilka behöver involveras och hur?*

Workshop 3, Tema Vårdnadshavare som resurs (genomfördes 30/11)

Dilemma 1: Vårdnadshavaren

Frågeställningarna som deltagarna fick diskutera handlade om att med utgångspunkt i fyra teoretiska principer om relationen mellan föräldrar och skola diskutera:

- *Vilka principer kan ni se är vägledande i dessa case?*

- *Vilka olika perspektiv har skolan respektive hemmet på situationen?*
- *Vilka principer skulle ni vilja se som vägledande i casen?*
- *Hur skall det arbetet i så fall se ut? Vad krävs organisatoriskt?*
- *Om tid och utrymme finns... Identifiera i er egen verksamhet situationer som kan härledas till principerna.*

Workshop 4, Tema Styrning och ledning (genomfördes 1/12)

Dilemma 1: Tack, men nej tack.

Dilemma 2: Ett autentiskt fall från en skolverksamhet

Frågeställningarna som deltagarna fick ta sin utgångspunkt i handlade om:

- *Vilka skillnader kan ni iaktta gällande förhållningssättet till idén om "en skola för alla"? Tänk utifrån regelverk, organisation och synsätt.*
- *Vilka organisatoriska förutsättningar behöver finnas på plats för att skapa en skola som fungerar för alla? Vilken roll har ledarskapet?*
- *Vad ser ni som det mest centrala för att främja skolnärvaro och uppnå en skola för alla utifrån regelverk, organisation och synsätt? Vad är viktigt att få en samsyn kring i organisationen?*
- *Hur kan en sådan samsyn arbetas fram/förankras i hela personalgruppen?*
- *Vad sticker ut eller verkar särskilt intressant?*

Att arbeta med case eller dilemman

Att arbeta med dilemman eller case visade sig vara ett bra verktyg för att skapa förutsättningar för deltagarna att förhålla sig till komplexa problem och situationer. Arbetssättet kan beskrivas som en förberedd diskussion om en relevant och verklighetsbaserad eller verklighetsnära situation, utan rätt och fel, där deltagarna i dialog med varandra arbetat tillsammans med att identifiera problem, åtgärder och konsekvenser. Upplägget gjorde det möjligt för deltagarna att öva ett vetenskapligt förhållningssätt i professionsutövningen när det gäller dialogen rörande de problem och etiskt svåra situationer som identifierades. Genom att arbeta med verklighetsbaserade eller verklighetsnära situationer fick deltagarna möjlighet att pröva och ompröva alternativa perspektiv och synsätt på och bedömning av en situation samt motivera och argumentera för vad som kan vara lämpliga handlingsstrategier, vilket kan bidra till fördjupade kunskaper om specifika problem och situationer och hur problemet eller situationen kan hanteras.

Interdisciplinär samverkan och dialog som pedagogisk strategi

De praktikinära och verklighetsnära inslagen syftade också till att främja kunskapsutbyte och att utveckla studenternas och praktikernas kunskaper och färdigheter i interprofessionell samverkan. Samverkansinslaget initierades, utvecklades och testades på olika sätt under höstterminens fyra workshops. Då studenterna redan i dagsläget får diskutera, problematisera och öva sina färdigheter

i interprofessionell samverkan inom ramen för olika reguljära kurser inom dagens lärar- och socionomprogram har vi haft möjligheter att dra nytta av dessa erfarenheter och lärdomar. Med utgångspunkt i dessa erfarenheter har det också varit möjligt att vidareutveckla, fördjupa och utforma innehållet och progressionen i utvecklingen av den kurs som nu är inrättad, där särskilt fokus ligger på samverkan för att främja elevers skolnärvaro och måluppfyllelse. Det har härvidlag handlat om att utveckla ett innehåll som förbereder och rustar framtidens lärar- och socionomstudenter för de krav som ställs i praktiken genom att försöka tillgodose de behov som finns när det gäller samverkan över professionsgränserna, att ge studenter konkreta verktyg när det gäller att utforma kontaktytorna och formerna för den interprofessionella samverkan mellan olika professioner som har skolan som arbetsfält. Ett steg i detta arbete har handlat om att skapa förutsättningar för studenter och praktiker att mötas kring konkreta och komplexa frågor relaterade till problematisk skolfrånvaro och skolavbrott där studenter och praktiker fått möjligheter att utbyta erfarenheter, tillgodogöra sig kunskaper om olika professioners perspektiv, fått möjligheter att träna och utveckla sina förmågor och färdigheter att möta andra professioner och förhålla sig till de lagar och förordningar som kan vara aktuella när det gäller elever med problematisk skolfrånvaro och skolavbrott.

En uppföljning av genomförandet av de olika modulerna skedde i direkt anslutning till varje workshop och en utvärdering av samtliga workshops genomfördes i direkt anslutning till sista tillfället. Rekryteringen av deltagarna till de workshops som gavs skedde främst via företrädare för skolverksamheter och socialtjänst i regionen, men också via kontakter med intresserade studenter inom ramen för lärar- och socionomprogrammen.

4. Resultat

Projektet har fortskridit enligt plan under projekttiden, trots att justeringar och anpassningar av arbetet fick göras till följd av Covid-19-pandemin. Arbetet med att strukturera och planera innehållet för de workshops som planerades och genomfördes har möjliggjorts genom att projektteamet tagit ett gemensamt ansvar för de arbetsuppgifter som skulle genomföras samt haft kontinuerliga arbetsmöten och avstämningar. Under processen har bland annat intervjuer med professionella ute i verksamheter genomförts för att inventera vilka behov och dilemman som praktiker ofta stöter på eller hanterar i sin professionsutövning. Informationen från dessa intervjuer har utgjort underlag för några av de workshops som genomfördes.

Workshops med målgruppen

I utvecklingsprojektet har workshops använts som metod för att utforska ämnet närvarofrämjande arbete tillsammans med målgruppen, med utgångspunkt i de moment/moduler som utvecklats inom ramen för projektet. Merparten av deltagarna var yrkesverksamma, specialpedagoger, skolkuratorer och lärare. Några av deltagarna arbetade som rektorer och några var studenter på socionomprogrammet respektive specialpedagogprogrammet. Totalt genomfördes sex workshops inom ramen för projektet (Se Bilaga 3 och 4).

Genomförda workshops och antalet deltagare

- 4 maj (6 deltagare)
- 5 maj (6 deltagare)
- 16 november: Tema *Risikfaktorer och tidig prevention* (32 deltagare)

- 17 november: Tema *Kommunikation och relationsbyggande* (36 deltagare)
- 30 november: Tema *Vårdhandshavare som resurs* (19 deltagare)
- 1 december: Tema *Styrning och ledning* (26 deltagare)

Avsikten med att utforma lärtillfällena som workshops var dels att möjliggöra för deltagarna att dela med sig av sina egna erfarenheter, samt att få med sig nya perspektiv och verktyg i arbetet och till den egna organisationen. För projektgruppen var avsikten att få ny input och underlag i arbetet med att utveckla kursinnehållet om samverkan för att främja skolnärvaro inom ramen för Framtidens lärarutbildning.

Det primära syftet med de två första workshoparna var att utforska området kring skolavhopp och närvarofrämjande arbete på ett mer övergripande sätt. Projektgruppen samlade och analyserade resultaten från de första workshoparna för att använda kunskapen och erfarenheterna i planeringen och struktureringen av innehållet i höstens workshops. Ett konkret resultat var att höstens workshops kom att vara mer avgränsade till specifika temaområden. Ett annat var konkret resultat var att vi vid höstens workshops kom att vidareutveckla tankegångarna kring att arbeta med dilemman eller case som en metod för att utveckla deltagarnas förmåga att inta ett vetenskapligt förhållningssätt när det gäller att på ett etiskt och professionellt sätt hantera komplexa problem och situationer. Genom att arbeta med verklighetsbaserade eller verklighetsnära situationer fick deltagarna också möjligheter att pröva och ompröva alternativa perspektiv och synsätt på och bedömning av en situation samt motivera och argumentera för vad som kan vara lämpliga handlingsstrategier, men också att fördjupa sina kunskaper om specifika problem och situationer och hur problemet eller situationen kan hanteras.

Erfarenheter och lärdomar

Efter workshop fyra respektive sex skickades en utvärderingsenkät ut till deltagarna. Enkäterna syftade till att fånga deltagarnas upplevelser av våra workshops innehåll såväl som genomförande, och ge delprojektet ny input och idéer till hur ett kursupplägg skulle kunna se ut. På den första enkäten, som gällde workshop tre och fyra, kom 19 svar in. På den andra enkäten, som gällde workshop fem och sex, kom sex svar in. Att svarsfrekvensen var lägre på den andra enkäten kan bero på att deltagarna till stor del var samma på samtliga workshops, och att de därför inte upplevde det relevanta att besvara enkäten en gång till. Att genomföra en utvärdering redan efter höstens två första workshop-tillfällen möjliggjorde att vi i delprojektet kunde ta med oss deltagarnas erfarenheter in i planeringen av workshop fem och sex.

I enkäten fick deltagarna besvara vilken yrkesroll de har eller vilket program de läste på samt vilka av workshop-tillfällena som enkäten gällde och som de hade deltagit i. Därefter följde tre öppna frågor om vad som hade varit bra, vad som hade varit mindre bra och vad de tog med sig som var extra intressant, viktigt eller givande. Detta åtföljdes av tre skattningsfrågor där deltagarna fick skatta hur de upplevde workshopens relevans för deras egen yrkesprofession samt hur väl de hade fått med sig nya perspektiv och nya verktyg i arbetet med att främja skolnärvaro. Avslutningsvis fanns två öppna frågor där deltagarnas upplevelser av att ha en workshop digitalt, samt övriga synpunkter efterfrågades.

Den för delprojektet mest värdefulla informationen kom från de öppna svarsfrågorna. Några återkommande saker deltagarna upplevde bra var bland annat att utgå från case och dilemman i diskussionerna samt att de case och dilemman som användes till stor del upplevdes relevanta och igenkänningsbara, att stora delar av diskussionen fördes i mindre grupper, och att få möta personer

med olika yrkesbakgrund och från olika verksamheter. Enstaka deltagare uttryckte dock att det hade varit mer fördelaktigt att möta personer med samma yrkesbakgrund istället. Under flera workshops kom en stor grupp människor från samma verksamhet. Denna grupp fick då goda möjligheter att basera diskussionerna utifrån sin egen verksamhet. I utvärderingen framkommer dock att några upplevde det som negativt för såväl dynamiken att vara ensam "ny" från en annan verksamhet i en diskussionsgrupp, vilket blev till följd av slumpade gruppindelningar.

Även om gruppdiskussionerna till stor del upplevdes som givande och bra återkom några kommentarer i utvärderingen om svårigheter med gruppdiskussionerna. Detta rörde bland annat en svårighet med att få igång diskussionen, men även en upplevelse av obalans mellan representation av olika verksamheter och yrkeskategorier i de mindre grupperna. Inför första workshopen gjordes ett försök till medveten gruppkonstruktion, men på grund av sena avhopp och vissa tekniska svårigheter slutade det med att grupperna blev slumpade istället. Detta är viktig input att ta med inför en kommande kurs, där det finns bättre möjligheter att på förhand konstruera grupper för att skapa en medveten balans av professioner och verksamheter, men även att medvetet möjliggöra diskussioner mellan personer med en gemensam yrkes- och utbildningsbakgrund.

I utvärderingen från workshop tre och fyra framkom att deltagare saknade input från forskning, och gärna hade haft en teoretisk föreläsningsdel som ram för efterföljande diskussioner. I workshop fem och sex inleddes därför passen med en kortare teoretisk genomgång, vilket i efterföljande enkät bedömdes positivt. I utvärderingen av dessa workshop var det just teoridelen och inspelet från forskning flera uttryckte att de tog med sig som extra givande eller intressant. Andra saker deltagare uttryckte att de fick med sig från de olika workshop-tillfällena var bland annat "konkreta exempel som kommer fram på hur man kan jobba med liknande situationer i skolan", "betydelsen av en gemensam värdegrund på skolan", "nya infallsvinklar", "olika perspektiv" och "samverkan med andra aktörer".

Generellt upplevde deltagarna att det fungerade bra att ha workshops digitalt. För vissa möjliggjorde det deltagande, och även hållbarhetsaspekten av digitala möten lyftes som positivt. Flera uttryckte att tekniken fungerade smidigt. Svårigheterna med det digitala är att dynamiken och turtagningen försvåras, och att det upplevs jobbigare med långa workshops.

Sammanfattningsvis tyder utvärderingarna på att deltagarnas upplevelser är positiva, och i kommentarerna går det att utläsa en generell nöjdhet. Framförallt finns positiva upplevelser av att få ta del av varandras erfarenheter. De utvecklingspunkter deltagarna identifierat berör till stor del längden på respektive workshop samt smågruppernas sammansättningar.

Kursutveckling

Parallellt med planeringen och genomförandet av höstterminens workshops utvecklades och förbereddes kursplan och all relevant dokumentation inför inrättandet av kursen *Samverkan för att främja skolnärvaro och psykosocial hälsa, 15hp*. Kursen som ges på avancerad nivå är nu inrättad och kommer att genomföras på halvfart med start vårterminen 2022.

Kursen behandlar olika former av samverkan och strategier för att främja skolnärvaro, bidra till gynnsamma förutsättningar för barn och ungas psykosociala hälsa, utveckling, lärande och måluppfyllelse. Kursen vänder sig till olika professionella med skolan som arbetsområde, såsom rektorer, pedagoger och olika personalkategorier inom elevhälsan. Kursen behandlar förutsättningar för att bedriva förebyggande och främjande arbete i skolan och syftar till att utveckla förmågan att inta ett professionellt förhållningssätt, att bedriva utvecklings- och förändringsarbete samt kritiskt granska och problematisera möjligheter och begränsningar med

olika insatser för att främja elevers skolnärvaro och psykosociala hälsa. Kursinnehållet innefattar temaområden såsom vetenskapligt förhållningssätt i professionsutövningen, Early Warning System (risk- och skyddsfaktorer), lösningsfokuserat arbete, bemötande och relationer, interprofessionell samverkan, samt systematiskt kvalitetsarbete. Målsättningen är att kursen ska skapa förutsättningar för kursdeltagarna att fördjupa sina kunskaper och sin förmåga att initiera, strukturera, genomföra och följa upp olika former av insatser på såväl individ, som grupp och organisationsnivå.

Det förväntade resultatet har möjliggjorts genom att vi *(i) initialt utvecklat och testat olika kursmoment (tänkta att ingå i ett framtida kursupplägg) och som bygger på aktuell kunskap om olika teman relaterade till området, där deltagarna vid ett antal workshops fått mötas för att utbyta erfarenheter och utveckla kunskaper under vägledning av projektteamet.*

Därtill har tidigare erfarenheter och kunskaper kring interprofessionell samverkan från reguljära kurser inom lärar-, specialpedagog och socionomprogrammen nyttjats och de praktiska inslagen vidareutvecklats för att *(ii) främja kunskapsutbyte och utveckla deltagarnas kunskaper och färdigheter i interprofessionell samverkan.* Genom att utvecklingsarbetet och utformningen av den numera inrättade kursen på avancerad nivå har grundats på en behovsinventering och skett i nära samarbete med företrädare för olika verksamheter och brukare, samt med socionomprogrammet, specialpedagogprogrammet och lärarprogrammen, förväntas den utvecklade kursen kunna möta ett behov som finns inom dagens skola och socialtjänst och förbereda kommande studenter inför de utmaningar de kan komma att ställas inför i sin framtida yrkes- och professionsutövning. Tillsammans med en tydlig vetenskaplig förankring i aktuell forskning skapas förutsättningar för en hållbar och forskningsdriven utbildning med tydlig vetenskaplig förankring och professionsrelevant innehåll av hög kvalitet.

5. Slutsatser och fortsatt arbete

Sammantaget kan arbetet inom delprojektet sägas ha uppnått sitt syfte att *utveckla ett nytt valbart disciplinöverskridande kurspaket om samverkan för att främja skolnärvaro och måluppfyllelse som riktar sig till studenter inom lärarutbildningarna, socionomprogrammet och andra (professions)utbildningar såväl som praktiker med skolan som arbetsfält.* Det arbete som återstår när det gäller den kurs som inrättats är utarbetandet av studiehandledningen och innehållet i de uppgifter kursdeltagarna ska arbeta med under kursens gång. Detta arbete kommer fortgå under våren och hösten 2021.

En övergripande slutsats som kan dras efter genomförda workshops är att det finns mycket kunskap och engagemang kring detta område bland de professionella ute i olika verksamheter. Det som däremot saknas är "det samlade greppet", dvs ett helhetsperspektiv på hur skolan kan arbeta mer framgångsrikt med utgångspunkt i ett interdisciplinärt/tvärprofessionellt perspektiv.

Härutöver har projektteamet identifierat ett antal områden där det kan finnas ett behov av fortsatt utvecklingsarbete. Det första handlar om hur delar av det kurspaket som utvecklats kan komma till gagn för Lärarprogrammen? Vilka förutsättningar krävs för att problematiken ska beaktas redan på grundutbildningen? En förutsättning för det ämnesövergripande utbytet är att dialogen mellan företrädare för programmen samt att samarbetet mellan forskare och lärare inom de olika disciplinerna fortsätter. Det handlar härvidlag bl.a. om att tillvarata erfarenheterna från det arbete som genomförts och använda dessa när det gäller att implementera moment inom ramen för redan befintliga kurser på Lärarprogrammen, Specialpedagogiska programmet och Socionomprogrammet. En annan förutsättning är den interdisciplinära approachen. Detta kan

tillgodoses genom att de som undervisar på kurser som berör komplexa problem såsom problematisk skolfrånvaro kommer från olika discipliner och program (exv. pedagogik, specialpedagogik och socialt arbete). Detta skulle ytterligare kunna underlättas om det utvecklades en interdisciplinär struktur/forskningsmiljö.

Ett annat utvecklingsområde handlar om hur professionsövergripande och professionsspecifika utvecklingsbehov ska kunna tillgodoses när studentgruppen i en tvärvetenskaplig kurs är varierande och har olika utbildningsbakgrund? Här pågår det redan idag ett pedagogiskt utvecklingsarbete i samverkan mellan företrädare för socionomprogrammet och specialpedagogprogrammet i syfte att kunna tillgodose dylika behov när det gäller samverkan kring komplexa problem.

Mot denna bakgrund ser projektteamet att det finns behov att:

- Säkerställa att projektets erfarenheter av att arbeta interdisciplinärt tillvaratas inom ramen för ett organiserat samarbete inom Örebro universitet. Det handlar om att utveckla, vidareutveckla och stärka samarbetet mellan olika delar av de berörda professionsprogrammen.
- Fortsätta utveckla tankar kring hur kursinnehållet i lärarprogrammen kan integrera delar av kursen samverkan för att främja skolnärvaro. Det kan t.ex. handla om att utveckla och föra in nya kursmoment men också om att lyfta begrepp och perspektiv på skolnärvaro och problematisk skolfrånvaro inom redan befintliga kursmoment inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, exempelvis delar som berör sociala relationer och pedagogiskt ledarskap, specialpedagogik och systematiskt utvecklingsarbete (UVK).
- Mot bakgrund av att det fanns ett intresse från verksamheter att anmäla stora delar av sin personalgrupp i de workshops som genomfördes har delprojektteamet sett möjligheter med att utveckla en uppdragsutbildning eller skapa möjligheter att genomföra den kurs som inrättats som uppdragsutbildning. I en sådan utbildning skulle det finnas stora möjligheter att anpassa utbildningens innehåll och upplägg till den verksamhetens specifika behov och organisatoriska förutsättningar.

6. Referenser

- Johansson, B. (2019). *Dropping out of School – a systematic and integrative research review on risk factors and interventions*. Örebro: Örebro universitet. Working Papers and Reports Social work 16. Peer-reviewed.
- Owens, J. (2004). *A review of the Social and Non-Market Returns to Education*. Wales: Education and Learning Network.
- Skolinspektionen (2016). *Omfattande frånvaro. En granskning av skolors arbete med omfattande frånvaro*. Kvalitetsgranskning 2016. Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan*. Rapport 309. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv*. Rapport 341. Stockholm: Skolverket.

SOU 2016:94 (2016). *Saknad!: uppmärksamma elevers frånvaro och agera: Betänkande av Att vända frånvaro till närvaro - en utredning om problematisk elevfrånvaro*. Stockholm: Wolters Kluwer.

7. Bilagor

Bilaga 1: Slutrapport Region Östergötland? #jag med – Gör det möjligt, 2019.

Bilaga 2: Rapport Karlskoga kommun

Bilaga 3: Inbjudan *Workshop Hur ska vi främja skolnärvaro och öka måluppfyllelsen?*

Bilaga 4: Inbjudan *Workshop Hur ska vi samverka för att främja skolnärvaro och öka måluppfyllelsen?*

Bilaga 1

Organisation/projekt: Region Östergötland, Regional utveckling, Kompetensförsörjning	
Datum: 2020-01-10	Uppgiftslämnare: <i>Lasse Jonsson och Josefin Brüde Sundin</i>
Projektledare: <i>Josefin Brüde Sundin och Lasse Jonsson</i>	Projektagare: Enhetschef <i>Richard Widén</i>
Kontaktuppgifter: <i>Josefin Brüde Sundin, tfn 0702 – 35 12 40</i> Josefin.brude.sundin@regionostergotland.se	

Ett spridningsprojekt för att öka kunskaper och stödja verksamhetsutveckling så att fler unga klarar skolan eller närmar sig arbete

SLUTRAPPORT

Förord

Inom Östra Mellansverige (ÖMS) finns en betydande andel unga kvinnor och män som inte fullföljer sin gymnasieutbildning. De unga som lämnar studierna i förtid utan avlagd examina riskerar ohälsa och får det svårare att nå en varaktig anknytning till arbetsmarknaden. Avbrott från gymnasieskolan inom ÖMS-regionen innebär utmaningar och föranleder insatser för att stötta unga vuxna för ett återinträde i utbildning eller arbete.

För att ta ett samlat grepp om den här utmaningen gick fem län/regioner i Östra Mellansverige samman i en gemensam satsning för att motverka studieavhopp och studiemisslyckanden. Satsningen skulle också bidra till att unga kan återgå till studier eller praktik/arbete. Projektet skulle även medverka till att unga kvinnors och mäns uppfattningar om studieval och arbetsroller vidgas och att de därmed väljer utbildningar/yrkesinriktning utifrån ett bredare perspektiv. Det samlade greppet rymdes inom projektet #jagmed – unga till utbildning och arbete. Projektet pågick 1 september 2015 – 31 december 2018.

Efter ett lyckat genomförande av #jagmed såg Region Östergötland ett behov av att fortsätta sprida lärdomar och metoder från #jagmed. Exempelvis genom att erbjuda kunskap och stöd till berörda verksamheter som inte deltagit i projektet, så att de på egen hand eller med hjälp av processtöd ska kunna påbörja ett utvecklingsarbete som är i linje med arbete och resultat i #jagmed. Därför genomförs under år 2019 en förlängd spridningsfas i form av projektet #jagmed – Gör det möjligt! Detta projekt bygger på erfarenheter, lärdomar och metoder från #jagmed, andra projekt som har haft liknande mål och målgrupper, exempelvis PlugIn 1.0 och 2.0 och Skolverkets utvecklingsstöd samt grundas i tidigare studier och forskning.

Linköping i januari 2020

Lasse Jonsson, Projektledare/processtöd

Josefin Brüde Sundin, Projektledare/processtöd

Innehåll

Sammanfattning.....	6
Projektidé, mål och förväntat resultat.....	7
Syfte.....	7
Resultatmål	7
Effektmål.....	8
Arbetsätt	8
Vad har gjort skillnad – framgångsfaktorer i arbetet.....	9
Utmaningar i arbetet.....	10
Uppföljning och utvärdering	11
Projektets resultat	12
Uppnåelse av resultatmål.....	12
Uppnåelse av effektmål.....	15
Kommunikation, spridning och påverkansarbete.....	16
Leverans och användande av resultat	16
Kommentarer och tips.....	17
Bilaga 1. Modellen för utvecklingsstöd.....	18

Sammanfattning

Projektet #jagmed – Gör det möjligt! ska bidra till att stärka den regionala utvecklingen inom kompetensförsörjnings- och utbildningsområdet. Syftet har varit att under år 2019 sprida kunskap om problemområdet studieavhopp och studiemisslyckanden samt om framgångsrika metoder för att förebygga och förhindra detta.

En central del har utgjorts av att ge processtöd till verksamheter så att de kan implementera metoder som minskar skolavhopp, ökar skolnärvaron och som på sikt ökar antalet unga kvinnor och män som erhåller gymnasieexamen eller på andra sätt kommer närmare arbetsmarknaden. Projektet skulle också utforma och pröva nya metoder för hur Regional utveckling kan utföra sina verksamhetsuppdrag.

Resultatet har fallit väl ut. Samtliga kommunala skolhuvudmän i Östergötland samt ett antal rektorer, skol- och verksamhetspersonal har fått information om problemområdet och effektiva metoder för ökad skolnärvaro och skolframgång. Även andra relevanta aktörer så som lärarutbildning, myndigheter och organisationer har fått denna information. Fyra verksamheter har med hjälp av processtödet påbörjat ett eget utvecklingsarbete som syftar till att kunna implementera framgångsrika arbetsmetoder. Projektet innebär också att det har utformats och prövats metoder för att främja regional utveckling.

En utmaning har varit att nå personal och beslutsfattare inom de verksamheter som projektet vänder sig till. Region Östergötland ses troligen inte som en naturlig aktör inom skolutvecklingsområdet och har inga givna kontaktvägar dit in. Vid de tillfällen som kontakt etablerats har vi mötts av intresse och engagemang. Störst påverkan och genomslag har projektet genom utvecklingsstödet till verksamheter.

Projektidé, mål och förväntat resultat

Projektet #jagmed – Gör det möjligt! utgör en del i att stärka den regionala utvecklingen inom kompetensförsörjnings- och utbildningsområdet. Det ska bidra till att sprida lärdomar och metoder från #jagmed – unga till utbildning och arbete som pågick år 2015-2018. Målgrupp var huvudsakligen chefer och medarbetare inom skolan, framför allt på högstadiet och gymnasiet, både fristående och kommunala samt folkhögskolor och inom verksamheter som arbetar med det kommunala aktivitetsansvaret i Östergötland. Andra målgrupper var lokala, regionala eller nationella aktörer som lärar-/rektorsutbildning, myndigheter eller andra relevanta organisationer. Projektet innebar också metodutveckling i och med att metoder skulle utformas och prövas för hur regional utveckling kan stärkas. Projekttiden sträckte sig från 2019-01-01 till och med 2019-12-31.

Centralt var att i form av ett processtöd konkret stödja och öka handlingskraften i de verksamheter som ville påbörja ett eget förbättrings- och utvecklingsarbete som skulle syfta till att fler unga klarar skolan eller kommer närmare arbete och egenförsörjning. Insatserna som aktörerna genomförde skulle positivt påverka situationen för tjejer och killar som finns i de verksamheter som utvecklingsarbetena påbörjats i.

Inriktningen för processtödet var verksamheter inom skola eller kommunernas aktivitetsansvar (KAA) som möter tjejer och killar i högstadiet, gymnasiet, folkhögskola eller är i åldersspannet 15 – 24 år utanför studier eller arbete (inklusive KAA). Den nedre åldersgränsen var flytande, vilket innebar att insatser även kunde ges till grundskolans mellanstadium.

Syfte

Syftet med #jagmed – Gör det möjligt! var att under år 2019:

1. sprida kunskap om orsaker till studieavhopp och studiemisslyckanden samt om framgångsrika metoder för att förebygga och förhindra detta,
2. ge stöd så att fler verksamheter kan implementera metoder som minskar skolavhopp, ökar skolnärvaron och som på sikt ökar antalet unga kvinnor och män som erhåller gymnasieexamen eller på andra sätt kommer närmare arbetsmarknaden, samt
3. utforma och pröva nya metoder för hur Regional utveckling kan utföra sina verksamhetsuppdrag.

Resultatmål

- 1) *Alla kommunala skolhuvudmän, ett antal fristående skolhuvudmän samt ett antal rektorer, lärare och verksamhetspersonal inom Östergötland har fått information om problemområdet och effektiva metoder för ökad skolnärvaro och skolframgång.*

Delmål:

- Processtödjarna har fått kontakt med skolhuvudmännen i länet och kommit med inbjudan till informationstillfälle eller blivit inbjudna till huvudmännen för att informera.
- Processtödjarna har haft informationstillfälle riktad till huvudmännen i länet.
- Processtödjarna har planerat och bjudit in till tillfällena för spridning av kunskaper, erfarenheter och metoder riktade till rektorer/lärare/verksamhetspersonal i länet.

- 2) *Andra relevanta aktörer som lärar-/rektorsutbildning, myndigheter eller organisationer har fått information om problemområdet och effektiva metoder för ökad skolnärvaro och skolframgång.*

Delmål:

- Processtödjarna har haft kunskaps- och erfarenhetsutbyte med ett antal relevanta aktörer

- 3) *8-10 verksamheter har med hjälp av processtödet påbörjat ett eget utvecklingsarbete som syftar till att kunna implementera framgångsrika arbetsmetoder som motverkar studiemisslyckanden och för individer närmare studier och arbetsmarknad.*

Delmål:

- Processtödjarna har marknadsfört processtödet på skolchefsnätverk, rektorsträffar samt till fristående skolhuvudmän och skolor.
- Processtödjarna har genomfört fyra tillfällen med utvecklingsstöd till 8-10 verksamheter.
- De verksamheter som har fått processtödet har (1) fått större kunskap om skolavhopp (orsaker och framgångsfaktorer), (2) påbörjat ett systematiskt utvecklingsarbete utifrån egna behoven samt (3) använder metoder som utifrån sin lokala kontext är lämpliga för att motverka studiemisslyckanden och föra individer närmare studier eller arbete

- 4) *Processtödjarna har utformat och provat metoder för att främja regional utveckling.*

Delmål:

- Processtödjarna har utarbetat en modell för utvecklingsstöd riktat till verksamheter.
- Processtödjarna har utarbetat material och verktyg som kan användas för utvecklingsstöd.

Effektmål

Effekten som skulle nås var att framför allt aktörer i Östergötland har fått ökad insikt och kunskap samt utvecklat sin verksamhet och implementerat metoder som minskar skolavhopp, ökar skolnärvaron och som på sikt ökar antalet unga kvinnor och män som erhåller gymnasieexamen eller på andra sätt kommer närmare arbetsmarknaden.

Arbetssätt

Arbetssättet för att nå mål 1 och 2 har i huvudsak varit föreläsningar och presentationer om problemområdet skolavhopp/skolmisslyckanden. Arbetssättet för att ge utvecklingsstöd (mål 3) har i sin tur inneburit att utarbeta och praktiskt genomföra en modell för processtöd.

Processtödet bygger på fyra träffar med skolor samt verksamheter inom kommunens aktivitetsansvar för unga (KAA). Stödet har anpassats med hänsyn till mottagande verksamhetsområde, utvecklingsgruppens mognad och dess förståelse av utvecklingsområdet. Strukturen var övergripande:

- Informationsträff, utifrån kunskap och erfarenheter. Hur ser utvecklingsbehovet ut? Finns viljan och motivationen för att gå in ett utvecklingsarbete? Vilka funktioner och personer ska ingå i utvecklingsgruppen?
- Coaching/handledning i att påbörja en egen utvecklingsprocess – t ex drivkrafter, struktur på utvecklingsarbetet, analys av nuläge och behov och framtagande av en utvecklingsstrategi med stöd av verktyget förändringsteori.
- Uppföljande processtöd av verksamhetens eget utvecklingsarbete.
- Avslutande samtal, vart står ni idag – hur går ni vidare. Utvärdering av insatser.

I framtagandet av modellen för process- och utvecklingsstöd har inspiration och stöd hämtats från Regions Östergötlands projekt #jagmed, Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) projekt PlugIn 1.0 och 2.0 och Skolverkets utvecklingsstöd, Göteborgsregionens (GR) Pedagogiskt centrum och Västra Götalandsregionens projekt PlugInn samt ifrån tidigare studier och forskning. I bilaga 1 återfinns en detaljerad beskrivning av modellen för processtöd och hur arbetet har genomförts konkret.

Material har tagits fram under arbetet med att utforma och genomföra processtödet. Det har till största delen varit omarbetade mallar och stödmaterial från projektet #jagmed. Exempelvis mallar för projektplan och slutrapport, frågearket för beskrivning av egna och gemensamma styrkor, behov och utvecklingsområden, förändringsteori, olika självskattningar, frågeguide för uppföljande samtal samt slutsammanställningen av genomfört utvecklingsarbete. I samband med presentationer har även filmer där ungdomar kommer till tals återanvänds från #jagmed.

De arbetssätt, metoder och material som använts för att nå mål 1-3 har bidragit till att nå mål 4. Allt material och dokumentation finns hos Region Östergötland.

Vad har gjort skillnad – framgångsfaktorer i arbetet

Framgångsfaktorerna kan uttryckas i tre sammanlänkande delar: samlad kunskap hos processledarna, god förberedelse och förankring samt verktyget förändringsteori.

Samlad kunskap

En förutsättning för att kunna arbeta med utvecklings-/processtöd på det sätt som gjordes i projektet var att processtödjarna hade en bred och djup kunskap inom sakområdet och samtidigt en stor kunskap om verksamhetsutveckling. De två processtödjarna har delvis olika kunskapsområden som gör att de kompletterar varandra och samarbetet dem emellan har också fungerat bra. Vi anser att det har varit en framgångsfaktor att vara två processtödjare med olika kompetenser. Det har också möjliggjort gemensam reflektion och planering vilket har bidragit till högre kvalitet i utförandet. Genom erfarenheterna från projektet #jagmed – unga till utbildning och arbete hade processtödjarna också tillgång till ett rikt material i form av dokumenterade och framgångsrika arbetssätt, mallar och stödmaterial. Det här sammantaget lade grunden till den tillit som behövs för att kunna genomföra detta processinriktade utvecklingsstöd.

Förberedelse och förankring

Modellen för processtöd– fyra träffar med olika innehåll och mellanliggande arbete för deltagande verksamhet, har fungerat bra. Avsatt tid för träffarna har varit rimligt tillräcklig för varje gång. Innehållet som vi erbjudit vid de olika träffarna – liksom arbetssättet på träffarna, har även det varit relevant och bra. Efterhand blev det allt tydligare hur viktigt det var med ett första klargörande samtal innan träff 1

4.2 Genomförande av intervjuer och sammanställning

Som intervjumetod har samordnaren använt sig av det professionella samtalet²⁵, där öppna frågor har använts för att få förståelse för hur eleven upplevt sin grundskoletid. Öppna frågor innebär att intervjuaren använder sig av frågeord som "Hur?", "Vad?", "Varför?" och använder uppmaningar som "berätta mer" och "förklara" för att komma djupare in till elevens egen upplevelse och berättelse om övergången mellan årskurs 6 och högstadiet. Samtalet har utgått från det faktum att eleven haft godkända betyg i årskurs 6, men inte i årskurs 9 och syftet har varit att fånga upp elevens syn på orsakerna till att de inte klarade kunskapsmålen för årskurs 9. Som startfråga för samtliga intervjuer var: "Jag är intresserad av hur du upplevt din grundskoletid, du hade godkända betyg i årskurs 6 men inte i årskurs 9, vad hände? Berätta!". Under intervjun fördes anteckningar som sedan har sammanställts och använts som underlag för fortsatt bearbetning.

Sammanställning och analys av elevernas utsagor har skett i samarbete mellan förvaltningens KAA-samordnare och utbildningsstrateg/vetenskapligt stöd. Mot bakgrund av det samtal som fördes politiskt och som kom att mynna ut i föreliggande internkontrollområde, har följande frågor använts för att besvara syftet:

1. När tappar vi dem?
2. Vad beror det på?
3. Vad har 'man' gjort? Vilka är 'man'? Vad gjorde skolan?
4. Vad gjordes bra? Vad kunde ha gjorts bättre? Råd till skolan?

4.3 Avgränsningar och överväganden

Svaren på ovanstående fyra frågor baseras på åtta elevintervjuer. Underlaget är för litet för att denna rapportens författare ska kunna dra några generella slutsatser om "undervisningen i Karlskoga". Utifrån elevintervjuerna går det att ana skillnader mellan hur eleverna har upplevt exempelvis studieron i sin klass men även här är underlaget för litet för att kunna dra några eventuella slutsatser om skillnader mellan skolenheter. Sökande av mönster mellan elevernas utsagor har varit inriktade på att lyfta olika teman för diskussion som går bortom de enskilda eleverna i sig och som avser att rikta uppmärksamhet på möjliga systemfel när elevers röster får höras.

Den etiska aspekten har varit ett återkommande tema i detta rapportarbete; från det att eleverna har identifierats och kontaktats, till hur rapporten ska/bör skrivas fram. Det har tagit tid att diskutera och se över hur elevutsagorna skulle sammanställas och skrivas fram för att inte riskera den enskildes integritet och anonymitet. Detta har även försökt att säkerställas genom att skriva fram rapporten på ett sådant sätt att den inte ska inbjuda till att fokusera och spekulera i vilka dessa elever är eller "vem som sagt vad".

²⁵ Om det professionella samtalet, se exempelvis Hägg och Kuoppa (2007).

5. Elevers röster om sin skolgång i Karlskoga kommun

I detta avsnitt görs först en uppsummering av de likheter och skillnader som kan identifieras i hur eleverna beskriver sin skoltid för de olika stadierna. Därefter, med grund i vad eleverna har sagt, försöker vi här nedan besvara de frågor vi gick in med i detta arbete.

5.1 Jämförelse mellan stadier

5.1.1 Lågstadie- och mellanstadietiden

Låg- och mellanstadiet var en bra tid i X:s liv. Hen mådde bra, hade kompisar och skolan rullade på.

Vid genomförda intervjuer framstår låg- och mellanstadietiden som en bra och trygg tid i ungdomarnas skolliv. De intervjuade beskriver att de har en bra klass, vänner, de går till skolan även om de inte tycker om skolan, men gör det för att de har bra lärare och/eller klasskamrater. I någon intervju beskrivs dock exempel som tyder på ett tilltagande utanförskap under denna del av skoltiden. I de intervjuades beskrivningar framkommer skillnader i hur de upplevde hur det gick för dem i skolarbetet och hur de hanterade miljön i klassrummet. Medan vissa beskriver sig som utåtagerande och som ett problembarn, beskriver andra hur de inte kunde sitta still eller hur de kämpade för att hänga med på lektionerna. De intervjuade beskriver de olika sätt som skolan/läraren anpassade för att komma tillrätta med dessa problematiker, såsom extra anpassningar i helklass respektive särskilt stöd i form av mindre grupp, inte sällan i anslutning till sin klass. I intervjuer då olika svårigheter i deras lärande under låg- och mellanstadietiden beskrivs, där kan termer som adhd, add och dyslexi användas för att beskriva vad de skolrelaterade problemen bestod i.

5.1.2 Högstadietiden

Jag har alltid legat efter, men nu kom jag ännu mera efter. Jag hade kämpat i sju år och jag gav till slut upp. Sedan kom jag på att det funkade att vara hemma.

Medan låg- och mellanstadietiden beskrivs framför allt i positiva ordalag, skildras högstadietiden som en mer negativ period. I intervjuerna anges olika anledningar till den negativa kunskapsutvecklingen i högstadiet beroende på vem som har intervjuats. På det sättet som ungdomarna beskriver sin skolgång kan högstadietiden i mångt och mycket förstås som en tillbakagång i det stöd och den trygghet som de intervjuade upplever att hen fick under sin låg- och mellanstadietid.

Vid intervjuerna framkommer huvudsakligen skolrelaterade orsaker till varför eleverna inte lyckas med sina studier på högstadiet. Orsaker hänvisade till dem som individer framkommer också, men främst har samtalen handlat om en lärmiljö på högstadiet som inte har varit anpassad efter elevens behov. Exempel på skolrelaterade orsaker som ungdomarna lyfter är många: lärarbyten, vara i fel klass och att inte få byta klass, lärare som saknar pedagogiskt ledarskap, lärare som saknar förmåga att skapa relation, att inte ha vänner och få höra till efter längre tid av frånvaro. De beskriver en skolvardag där lärare som undervisar samma klass har olika rutiner och regler, på en lektion fick eleverna sitta var de ville och på en annan var det bestämda platser. På en skola byttes mentorn fyra gånger i årskurs 7. Ungdomarna lyfter även frågor kring bemötande. De uttrycker att en del lärare inte passar för yrket eller beskriver att

de saknade en vuxen som brydde sig om dem på riktigt. Exempel på ett annat bemötande när det inte var klassrumssituation gavs också i intervjuerna. En elev, som ofta hade konflikter med sina lärare, berättar att på praktiken på skolan då pratade hen däremot ofta med sina lärare och upplevde att de då behandlade hen som en vuxen.

Ungdomarna beskriver hur de hanterat eller reagerat på den förändring som sker från att gå från mellanstadiet till högstadiet. Gemensamt för samtliga blir skolfrånvaro i form av skolk, korridorsvandring eller hemmasittande. Att sitta av tid inne på en lektion förekommer också, att inte få något gjort. Psykisk ohälsa i form av depression, en skolvägran som tar sig uttryck i form av ångestattacker eller att man vägrar gå ur bilen när man kommer fram till skolan, eller symptom som enorm trötthet efter en skoldag och ständig huvudvärk trots vila och bra sovrutiner, huvudvärk och trötthet som försvinner när de slutade gå i skolan. Ungdomarna med skolkrelaterad frånvaro beskriver en tillvaro där de inte är i utan runt skolan. Vid frånvaro med hemmasittande som följd uppger ungdomarna att de spelar dataspel eller ägnar sig åt annan skärmtid, medan vid psykisk ohälsa är en tillvaro i sängen hela dagen inte ovanlig.

I intervjuerna härleds även skoltiden under högstadiet till orsaker som har med den intervjuade som person att göra (individrelaterade orsaker). Det kunde då vara förklaringar som handlade om att man inte var tillräckligt mogen, i bemärkelse inte hade något konsekvenstänk och därför inte då förstod hur viktig skolan var när man gick på högstadiet, att man var ett problembarn som inte lärarna kunde hjälpa, eller att man som person är känslig, då hade svårt för förändringar etc. En del av de intervjuade berättar om de eventuella diagnoser som blir fastställda under högstadietiden, och hur inlärningssvårigheterna påverkar dem, om medicinering som stjälper istället för hjälper och svårigheter att vistas i en miljö som är bullrig, ljus och med många sociala kontakter.

I intervjuerna beskriver ungdomarna föräldrarnas agerande och betydelse för sitt barns skolgång. Fram träder en bild av både föräldrar som klarat av att få sitt barn till skolan, om föräldrar som försökt men allteftersom gett upp. De föräldrar som deltar vid intervjuerna berättar om en möteströtthet. Möten på skolan där det saknades förslag på lösningar och skolpersonal som stod handfallen inför det uppkomna problemet.

5.1.3 Gymnasietiden

Vid tidpunkten för intervjuerna var samtliga av de intervjuade eleverna inskrivna på gymnasiet. Tre av de tio eleverna var i slutet på sitt första år på introduktionsprogrammet och skulle bli behöriga för yrkesprogram på gymnasiet. Av de resterande sju hade en elev genomfört yrkesintroduktion, en studerade inte alls utan hade heltidspraktik inom ramen för introduktionsprogrammet. Återstående läste för att höja sina grundskolebetyg och därmed få behörighet till gymnasieskolan. I intervjuerna och via förvaltningens närvarosystem, framkommer att merparten av eleverna hade vid tidpunkten för intervjuerna ökat sin närvaro i skolan och brutit sitt hemmasittande från högstadiet.

I intervjuerna framkommer året på gymnasiet i positiva ordalag. Det ter sig som att det som enskilda elever lyfter fram inte har fungerat på högstadiet, har blivit bättre för dem utifrån de gymnasiealternativ de nu finns inom. Eleverna berättar exempelvis att de trivs väldigt bra och att det är bra att få vara i mindre grupp, lärarna är mycket bättre, att både en själv och ens omgivning nu är mer mogna, att de fortfarande tycker det är kämpigt och tråkigt men de går till skolan för att de måste.

5.2 Fråga – svar

5.2.1 När tappar vi dem?

Vi tappar ungdomarna tidigt och flera av dem redan på höstterminen i årskurs 7. Noterbart är att ingen av eleverna säger en enda gång under intervjun att de inte vill gå i skolan, de beskriver snarare väldigt detaljerat varför de inte går eller inte kan gå i skolan. Merparten av ungdomarna som på högstadiet hade en mycket hög frånvaro har ökat sin närvaro nu på gymnasiet. Det finns tydliga samband mellan övergången från årskurs 6 till årskurs 7. Ungdomarna upplevde på ett individuellt plan otrygghet, att de inte blev sedda, att de saknade vänner och ett socialt sammanhang att växa i. Det framkommer även exempel på insatser som skolan går in med som inte slår väl ut, som upplevs exkluderande och skjuter ungdomen ännu längre från skolan.

5.2.2 Vad beror det på?

Oavsett problematik som eleverna beskriver från låg- och mellanstadietiden, verkar det pedagogiska stödet av någon anledning inte följa med eleven över till högstadieorganisationen. Detta reser frågor om vilket syfte samt innehåll överlämningarna mellan stadierna fyller. Det pedagogiska stödet som eleverna noggrant beskriver i intervjuerna ter sig ha varit en viktig och kanske rentav avgörande orsak till att eleverna klarade måluppfyllelsen i årskurs 6.

Högstadiestarten upplevs som kaotisk, rörig, ungdomarna finner inte sin plats. Medan det för några handlar om fel klassplacering i årskurs 7 och socialt utanförskap, beskriver andra, dåliga lärare, den egna omogenheten, rörig klassrumsmiljö och/eller många lärarbyten som deras främsta anledning till vad som gjorde att de "kraschade", inte orkade längre etc. Otryggheten tar sig väldigt olika uttryck och varje individ reagerar på sitt individuella sätt, med ökad frånvaro som följd. Det är också gruppens enda gemensamma nämnare att de kan kategoriseras som elever med problematisk skolfrånvaro. I övrigt är det en mycket heterogen grupp som verkar kräva en förståelse på ett djupare plan för att skolan som organisation ska kunna gå in med åtgärder och insatser.

I elevernas berättelser om sin skolgång framkommer tydligt att när skolfrånvaron ökar hamnar eleven (ännu mer) efter. Ungdomarna beskriver att de tappar kraft och energi när berget av skolutgifter känns oöverkomligt. Eleverna beskriver hur de inte orkar, de ger upp. De som har haft stora svårigheter tidigare i grundskolan, alltid legat efter och på högstadiet inte längre orkar hålla ihop det. Eleverna beskriver att de väljer bort lektioner som de vet inte ger dem något, eleven förstår inte mål och mening med ämnet eller kan inte tillgodogöra sig pedagogiken på grund av bristande pedagogiskt stöd eller lärare som inte kan förklara på olika sätt. Utmattning och depression beskrivs också som reaktioner på den skolmiljö man hamnat i med konsekvenser som svårigheter att kunna befinna sig i sociala sammanhang med mycket ljud och ljus. Man blir hemma och är på sätt och vis sjukskriven från skolan som arbetsplats.

5.2.3 Vad har 'man' gjort? Vilka är 'man'? Vad gjorde skolan?

De ungdomar som haft behov beskriver att de under låg- och mellanstadiet har haft ett pedagogiskt stöd för att klara sina studier och nå måluppfyllelse. De har haft extra anpassningar i klassrummet som exempelvis strukturstöd och särskilt stöd i form av liten grupp med specialpedagog eller speciallärare. Insatser och åtgärder som högstadiet använt sig av för att bryta skol- och hemmasittande problematik var exempelvis individuellt stöd som

stegvis trappades upp efter förmåga. Det var åtgärder som enskild undervisning, liten grupp om två eller fyra personer; ett eller några ämnen i taget. Att få närma sig skolan i en stegvis process lyfts som en framgångsfaktor. Det kunde handla om att börja en timme i taget och när man märkte att man klarade det då vågade man utöka tiden. Det finns också exempel på elever som aldrig orkade öka sin tid i grundskolan till mer än 1 timme per vecka men som nu på gymnasiet har en närvaro på 70%.

I intervjuerna framkommer en hel del om vad eleverna tyckte var dåligt med skolans insatser för eleverna under högstadietiden. Goda exempel är på pedagognivå, exempelvis hur en pedagog som samordnade och hade koll på elevens individuella plan var särskilt framgångsrikt för en hemmasittande eleven. Funktioner som skolan använde var specialpedagog och resurspedagog. Pedagogerna beskrivs av eleverna som bra på att förklara tills eleven förstod, förmåga att skapa relation och vara schyssta. Man kunde få lyssna på musik ibland vid behov.

Föräldrarna utgör en viktig del i ungdomarnas berättelser. Föräldrarna verkar nästan ha haft en avgörande roll när skolan inte klarar att ta sig an ungdomen under skoltid. Ungdomarna beskriver förtvivlade föräldrar, som kämpar och sliter, som inte orkar, om bråk men också om hur avgörande det kan vara när föräldrar bestämmer sig för att det inte finns något annat alternativ än att ungdomen ska tillbaka till studier igen och håller fast vid det. En elev berättar att det var som att få tillbaka sitt liv igen.

5.2.4 Vad gjordes bra? Vad kunde gjorts bättre? Ungdomarnas råd till skolan

I intervjuerna framkommer att läraren är viktig för att eleverna ska känna motivation. De elever som uppger att de skolkar gick på de lektionerna där det fanns ett tydligt pedagogiskt ledarskap. Exempel på en bra lärare är en lärare som kan bygga relation, kan förklara på flera olika sätt och som tycker om sitt ämne. En del uttrycker att de tycker att det var för lätt att skolka. Lärarna hade behövt varit hårdare. De kunde säga till, markerade men det blev ingen konsekvens av tillsägelsen.

Jag hade behövt någon, vem som helst, bara det var en och samma person, som höll i kontakten med mig och höll ihop det för mig. Någon jag kunde prata med.

I någon intervju framhävs behovet att vid långvarig problematisk skolfrånvaro ha ett samordnat stöd i form av en person som koordinerar och håller ihop planeringen för den unge. Ungdomarna lyfter också vikten av att förmedla hopp, visa att det finns fler än ett alternativ att klara skolan på och få möjlighet till liten grupp vid behov. Flera av eleverna menar att de är nöjda med det upplägg som de har nu med enskild undervisning, att få läsa ett ämne i taget eller att kombinera teori med praktik.

5.3 Sammanfattningsvis

Utifrån elevernas egna berättelser om sin skolgång och om de själva är det ingen av dem som kan sägas ha "gått under radarn". Det är rimligt att anta att några av dessa elever hade vi kunnat "tappa" redan under låg- och mellanstadiet men att olika slags extraanpassningar och särskilt stöd då sattes in och som eleven själv upplevt har fungerat. Utifrån det underlag som är framtaget i denna rapport går det dock inte att dra någon slutsats om att de specifika åtgärder som eleverna berättar genomfördes på låg- och mellanstadiet, var de bästa eller

genomfördes på bästa sätt, och att högstadiet därmed hade behövt göra likadant för att inte ”tappa dem”. Däremot att något händer vid stadieövergången från mellan- till högstadiet.

6. Diskussion och slutsatser

I elevintervjukturläggningen framkommer skolfrånvaro, brister i skolrelaterade orsaker/skolans inre arbete, bristande individcentrerat arbetssätt respektive skolans samverkan som förklaringar till varför deras betyg försämrades från årskurs 6 till årskurs 9. I denna avslutande rapportdel lyfter vi blicken och utifrån elevernas berättelser om dessa orsaker försöker vi identifiera möjliga systemfel.

6.1 Skolfrånvaro

Den gemensamma nämnaren för eleverna i rapporten är att samtliga har haft en frånvaro i en sådan omfattning att den har påverkat deras utveckling mot utbildningens mål på ett negativt sätt. En viktig slutsats som vi drar av arbetet med de intervjuade eleverna är att måluppfyllelsen uteblir för både individen och skolan som organisation om eleverna inte är i skolan och kan tillgodogöra sig undervisningen. Ökad frånvaro är en av flera signaler som indikerar en risk för försämrade skolresultat och utgör i det längre perspektivet en risk för framtida skolavbrott.²⁶ Exempelvis lyfter Skolinspektionen fram att en central utgångspunkt i det åtgärdande frånvaroarbetet är att gruppens heterogenitet, avseende vilka som utvecklar omfattande frånvaro och vilka faktorer som påverkar detta hos individen, är avgörande för vilka typer av insatser som behövs för att komma till rätta med problematiken. Vidare lyfts tre faktorer fram i arbetet med att få eleven tillbaka till skolan:²⁷

- Tidig upptäckt
- Kartlägga-utreda-åtgärda
- Samverka

Deltagarna i *#jagmed*, liksom ungdomarna i denna rapport, berättar hur de med tiden glömts bort och hur kontakten med skolan avtagit för att till sist tystna helt. Ungdomarna blir till slut ingens ansvar och har själva svårt att veta vart de ska vända sig för att komma vidare. Saknas dessutom resurser i form av föräldrar och vårdnadshavare som klarar av att slåss för sitt barns bästa, blir hemmasittandet och utanförskapet ett faktum. För flera av eleverna har skolgången på introduktionsprogrammet inneburit en nystart.

I nämndhandlingarna framkommer att frågan om skolfrånvaro inte är någon ny fråga. Under 2014 ger dåvarande verksamhetschef ett uppdrag till medarbetare att ”arbeta fram ett förslag till handlingsplan/rutinbeskrivning för att främja närvaro och uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan”²⁸. Detta kommer sedan att mynna ut i ett rutindokument med efterföljande implementeringsplan med start oktober 2015. Under denna tid gör Skolinspektionen sin allmänna tillsyn av huvudmannens ansvar. I Skolinspektionens tillsynsbeslut från november 2015 kräver myndigheten att huvudmannen åtgärdar sina rutiner för anmälan om omfattande frånvaro respektive gällande huvudmannens stöd för rektorerna att få elever att fullgöra sin skolplikt. Noterbart är att frånvaro, i form av distinktionen giltig

²⁶ Skolverket (2019)

²⁷ Skolinspektionen (2016b).

²⁸ Skrivning hämtad från Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 25 augusti 2015 (BUN 2015.0405).

respektive ogiltig frånvaro, har varit ett styrmått för barn- och utbildningsnämnden och som följts upp läsårsvis 2014/15, 2015/16 och 2016/17. Det har skett utifrån frånvarostatistik för alla elever från årskurs 1 till och med årskurs 9. Under 2017 får nämnden information vid två tillfällen om antalet elever med omfattande/problematisk frånvaro, uppdelat per skolområde. I handlingarna framgår ej vad som avses med omfattande/problematisk frånvaro.

Mot bakgrund av vad som framkommer i denna rapport så finns det ett behov av att se över strukturer och rutiner i enlighet med de krav som ställs på huvudman/förvaltning och enhetsnivå/skola. Det finns även ett behov av att se över förhållningssätt och arbetssätt på respektive nivå. Elevberättelserna indikerar att analys, åtgärd och uppföljning av skolfrånvaro utgör ett avgörande ansvarsområde. Elevernas måluppfyllelse bör därför följas upp genom indikatorer som mäter det som är avvikande och inte fungerar, i detta fall frånvaro. Varje uppföljning bör kompletteras med analyser av orsakerna till frånvaron, både på huvudmann- och enhetsnivå. Det bör även framgå vilka åtgärder verksamheterna sätter in och om åtgärderna får avsedd effekt. På enhetsnivå bör varje skola se över det egna närvarofrämjande arbetet, att arbetet är inriktat på tidig upptäckt, tidigt i frånvaroprocessen. Skolan behöver se över personalens behov av att öka kunskapen om riskfaktorer för frånvaro, utforma verktyg/rutiner/arbetssätt för att identifiera och följa upp riskindikatorer. Ett slutligt studieavbrott på gymnasieskolan händer inte från en dag till en annan. Distanseringen pågår ofta under en längre period ²⁹.

Vidare signalerar synen på ett barn som inte går i skolan, hur allvarligt kommunen uppfattar den situation som har uppstått. En socialsekreterare från en annan kommun i projektet *#jagmed* beskriver att det yrkesverksamma förhållningssättet i den kommunen är att ett barn som inte går i skolan i grunden far illa³⁰. Konsekvenserna av att ungdomen inte är i skolan kanske inte syns förrän långt senare i form av socialt och ekonomiskt utanförskap. Socialtjänsten i den kommunen ser därför sitt åtgärdande arbete som en insats som förebygger ett framtida utanförskap och arbetar inom ramen för öppenvården med ett aktivt föräldrastöd. Runtom i Sveriges kommuner prövas sociala investeringsfonder för att skapa medel för gemensamma insatser för en målgrupp som kräver samverkan och samordning. I barn- och utbildningsplanen anges exempelvis också behovet av en gemensam kommunal samverkansmodell.

6.2 Skolrelaterade orsaker/skolans inre arbete

Gemensamt för de intervjuade eleverna är en ökad skolfrånvaro som dels kan ses som en skolrelaterad orsak till sämre betyg, dels som en reaktion på en för eleven inte fungerande skolvardag under högstadiet. Vid intervjuerna framkommer flera skolrelaterade faktorer i form av brister som har med lärmiljö och pedagogiskt stöd att göra. Brister i undervisningens kvalitet i form av att inte kunna anpassa och variera undervisningen efter elevens behov. Brister i det relationella arbetet mellan elever och skolpersonal vilket skapat otrygghet med tilltagande frånvaro som resultat. Dessa skolrelaterade faktorer har påverkat elevens skolanknytning och möjligheten att fullfölja sin skolgång mot utbildningens mål. Sammanfattningsvis uppger de intervjuade ungdomarna att de i högstadiet hamnade i ett skolklimat som inte skapade trygghet, meningsfullhet och studiero. I grundskolans verksamhetsplan för läsåret 2018/19 beskrivs vad lärare anser fungerar och vad som behöver förbättras, dels stadiet, dels utifrån vad som framkommer från intervjuerna med de

²⁹ SOU 2016:94

³⁰ Projektledare i *#jagmed*, Ljusnarsberg.

kandiderande förstelärarna. Vad eleverna tycker om skolan och undervisningen beskrivs också samt resultat från betyg respektive elevenkät. Utifrån verksamhetsplanens omfattande underlag kan i praktiken allt i elevernas berättelser relateras tillbaka till verksamhetsplanen, såsom otydlig kommunikation och undervisning, brist på stöd, ojämn nivå mellan lärare, betydelsen av att bygga tillitsfulla relationer mellan lärare och elever etc. Utifrån verksamhetschefens intervjuer med de kandiderande förstelärarna beskrivs också hur dessa uppfattar rektors ledarskap. Det framkommer faktorer som är både skolrelaterade och inte skolrelaterade. Enligt Gren Landell kan skolrelaterade faktorer vara av olika art och delas upp i tre underkategorier:³¹

- organisatoriska faktorer kan handla om personalomsättning, inställda lektioner eller bristande tillgång till elevhälsa, bristande frånvarorapportering eller skolmiljöns utformning.
- sociala faktorer handlar om skolan som social miljö. Elever som utsätts för exempelvis kränkningar, trakasserier och mobbning, eller saknar förtroendefulla relationer löper en ökad risk för frånvaro. Ett skolklimat där elever har goda relationer med lärare och andra elever fungerar istället som skyddsfaktorer mot frånvaro. I en otrygg, negativ social miljö minskar skolanknytningen, vilket i sin tur minskar motivationen att gå till skolan.³²
- pedagogiska faktorer handlar om undervisningens kvalitet. Det kan t.ex. vara hur undervisningen är strukturerad, om undervisningen anpassas efter elevens individuella behov eller hur bemötandet från lärare gentemot elev fungerar. Elever som hamnar efter i kunskapsutvecklingen och upplever undervisningen som svår löper högre risk för frånvaro. Om den nedåtgående frånvarospiralen får fortsätta löper eleven ännu större risk för att hamna efter.

Samtliga av dessa underkategorier fångas in i grundskolans verksamhetsplan för läsåret 2018/19. Detta kan i sig signalera att många aktiviteter är nu igång med utgångspunkt från det politiska engagemang och viljeinriktning som arbetats fram under de senaste åren.

6.3 Bristande individcentrerat arbetssätt

Vid elevintervjuerna framkommer det att det under högstadietiden har saknats ett elevnära och individcentrerat arbetssätt. Ett elevnära arbetssätt förutsätter ett förhållningssätt där personalen närmar sig eleven med en nyfiken och positiv inställning, samt ställer frågor där eleven kommer till tals och görs delaktig i sin egen planering. Att möta eleven där den är. I några av elevernas berättelser framkommer det hur skolan till slut hittar lösningar för individen. Skolan prövar metoder och arbetssätt för att skapa anpassningar i lärmiljön för en stegvis återgång till skolan med resultatet att skolanknytningen ökar och därmed närvaron. Något annat som kännetecknar ett individcentrerat arbetssätt är att det på skolan finns en ansvarig för att samordna och följa upp arbetet kring eleven, i syfte att kunna utgå från en holistisk syn på eleven och dennes behov. Det individcentrerade arbetssättet lyfts fram som en framgångsfaktor i arbetet för att främja närvaro och stärka skolanknytningen³³.

Med beprövad erfarenhet från skolavhoppssprojekten *Plug-In* och *#jagmed* finns det idag stora möjligheter för skolpersonal att söka ny kunskap gällande metoder och arbetssätt samt höja

³¹ SOU 2016:94

³² Skolinspektionen (2016b).

³³ Skolinspektionen (2018) respektive Skolverket (2019).

kompetensen i skolans verktygslåda när det kommer till att förebygga och främja närvaro. De intervjuer och samtal som förts med ungdomar i *#jagmed* och i *Progression02* visar på ett behov av att öka kunskapen i skolan som helhet om hur vägen mot skolavhopp sett ut och hur ungdomarna upplevt skolan. Det kan ge ytterligare verktyg för att arbeta förebyggande så att bristen på tillit och avståndet till skolan inte behöver bli så stort. Sådan kunskap skulle även kunna vara en viktig grund i nästa skede med att erbjuda alternativ och bygga nya relationer, tillit och sammanhang som möjliggör återgång till studier.

Mot bakgrund av den historiebereskrivning som gjorts och vetenskapen om det förbättringsarbete som nu pågår inom förvaltningen, genomförs nu olika insatser för att skapa en skola för alla med eleverna i centrum. Exempelvis har förvaltningens gemensamma barn- och elevhälsoplan syftat till att formulera och ange vad för slags förhållningssätt och värdegrund som förväntas av lärare som arbetar i Karlskoga kommuns förskolor och skolor.

6.4 Skolans samverkan

Några av de intervjuade ungdomarna uppger att de har haft kontakt med socialtjänsten på grund av att skolan anmält oro med anledning av problematisk skolfrånvaro. Föräldrar beskriver att socialtjänsten gjort hembesök men att det inte resulterade i några insatser inriktade mot att bryta den problematiska skolfrånvaron. Det framkommer att det finns funktionsnedsättningar där insatser inom ramen för LSS lagstiftningen skulle kunna vara aktuella. Familjen saknar dock kunskap, inblick eller förmåga att ansöka om samhällsstödet själva.

Problematisk skolfrånvaro bottnar inte bara i skolrelaterade faktorer utan även individuella faktorer där hem och familj spelar roll. Sammantaget kan de olika faktorerna vara av sådan karaktär att de ställer krav på särskilda insatser. Skolan kan därför behöva be om hjälp i arbetet med att möta upp en komplex problematik. Olika situationer kräver olika insatser med olika kompetenser. Skolan behöver i de fallen samverka och samarbeta med vårdnadshavare, elevhälsan, socialtjänsten, barn- och ungdomspsykiatrien med flera. Att myndigheter ska samverka med barnets bästa i fokus regleras i flera lagar, såsom förvaltningslagen, socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen samt skollagen. Skolan som verksamhet är inte skyldig att initiera till SIP (samordnad individuell plan)³⁴, men i förarbetena till skollagen uttrycks att elevhälsans arbete förutsätter en hög grad av samverkan.³⁵

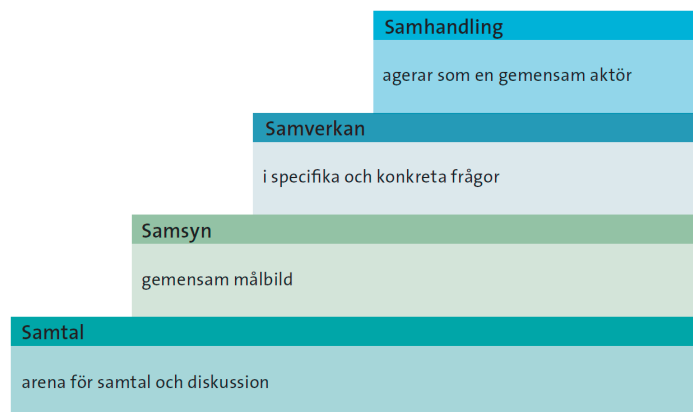
I det lokala projektet *#jagmed* finns det ett tydligt mönster i att skolavbrott och avhopp grundar sig i bristande samverkan pga av kommunala, organisatoriska stuprör. En ung människa som inte går i skolan och som saknar andra myndighetskontakter befinner sig i ett sorts organisatoriskt mellanrum. Det kan även uttryckas som att ungdomen ”ramlat mellan stolarna”. I den statliga utredningen om unga som varken arbetar eller studerar lyfter utredaren fram behovet av en utvecklad samverkan för att nå framgång i arbetet med unga i organisatoriska mellanrum. Utredaren beskriver samverkan som ett medel för att möjliggöra sömlösa övergångar och ett samordnat stöd till individen, och inte som ett mål i sig.³⁶ Samverkan blir ett verktyg som förutsätter ett individcentrerat/elevnära arbetssätt.

³⁴ Både socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen anger att socialtjänst och hälso- och sjukvård är skyldiga att upprätta en så kallad samordnad individuell plan.

³⁵ Skolinspektionen (2016b).

³⁶ SOU 2018:11.

Samverkanstrappan kan användas för att illustrera olika nivåer av samverkan. Modellen åskådliggör vikten av att förstå och vara överens om kring vad och varför samverkan ska ske. Figuren illustrerar att det är svårt att komma vidare med samverkan utan att ha tagit de första stegen.³⁷

Det finns omfattande kunskap om framgångsfaktorer och hinder för samverkan. Oklara ansvarsområden och strukturella hinder t.ex. att verksamheterna i en kommun styrs av olika lagar och har olika ekonomiska förutsättningar. Även bristande förtroende mellan professioner på grund av felaktiga föreställningar om andra verksamheters uppdrag gör att samverkan inte fungerar. I mötet mellan olika aktörer kan olika perspektiv på elevens behov eller att de som deltar vid möten saknar befogenheter att ta vissa beslut göra att samverkan inte utgår från elevens bästa.³⁸

I Barn- och utbildningsplanen är en av de politiska prioriteringarna att ta fram en kommunal samverkansmodell ihop med Folkhälsonämnden. I ett sådant arbete är det viktigt att inte glömma barnens röster i enlighet med barnkonvention. Ytterligare perspektiv som kan beaktas vid framtagandet av en kommunal samverkansmodell är införandet av sociala investeringsfonder i t.ex. Norrköping, projekt som baseras på skottlandsmodellen eller SSPF, brottspreventiva samverkansmodeller för skola-socialtjänst-polis-fritid.

I arbetet med att bygga en struktur för en kommunal samverkansmodell kan Socialstyrelsens rekommendationer vara till hjälp³⁹:

1. *Styrning*, ledningsnivå aktivt tar ställning till målet med samverkan, legitimerar samverkan, ger mandat och resurser samt efterfrågar uppföljning och utvärdering.
2. *Struktur*, vilket handlar om att tydliggöra t.ex. vilka elever man ska samverka om. Det handlar också om varför samverkan ska ske och vad eleverna kan vinna på att detta görs, vad som praktiskt ska göras samt ansvarsfördelning.
3. *Samsyn* som innebär att de som samverkar har en gemensam förståelse av problemen. Dessutom behövs förståelse och respekt för varandras uppdrag, resurser och begränsningar.

³⁷ SOU 2018:11

³⁸ Skolinspektionen (2016b).

³⁹ Socialstyrelsen (2013).

6.5 Analysen som grund för huvudmannens styrning

Här ovan diskuteras fyra teman som via elevintervjuerna framträder som de huvudsakliga orsakerna till deras negativa betygsutveckling från årskurs 6 till årskurs 9. I detta avslutande avsnitt är avsikten att diskutera och problematisera vad dessa resultat kan ha för bäring på huvudmannens yttersta ansvar för utbildningens kvalitet och likvärdighet i Karlskoga.

Som framkommit tidigare i denna rapport har många olika insatser och förändringar, både planerade och oplanerade, inom och utanför kommunens kontroll, således skett och sker för att förbättra skolresultaten/våra elevers måluppfyllelse. Rimligtvis torde detta ha fått och får betydelse för förvaltningens och de enskilda skolornas arbete med undervisningen och sina elevers lärande och utveckling. Sedan våren 2016 finns en barn- och utbildningsplan för barn- och utbildningsnämnden som dagens ledningsgrupp kopplar sina aktivitetsplaner mot. På politisk huvudmannanivå verkar det fortsatt råda en samsyn kring färdriktningen.

Mycket av det som sker idag har även identifierats tidigare. Som Skolinspektionen påpekade vid sin tillsyn hösten 2015, att åtgärder genomförs men måluppfyllelsen ökar ej. Om utgångspunkten är att Karlskogas måluppfyllelse inte handlar om rena felaktigheter i bedömning och betygssättning, då är frågan vad som skulle kunna identifieras som ett genomgående systemfel?

Utifrån redogörelserna av och hänvisningarna till genomförd elevkartläggning, tidigare arbete i kommunen och vid barn- och utbildningsnämnden och dess förvaltning, vidare utifrån skollag och andra statliga styrdokument samt nationella och lokala erfarenheter och lärdomar, indikerar denna progressionsrapport att de systemfel som identifieras här ovan kan härledas till brister i att systematiskt och effektivt ”hålla i och hålla ut”. Annorlunda uttryckt, det ter sig som att huvudman i form av barn- och utbildningsnämnden och dess förvaltning samt enheter är bra på att initiera och implementera åtgärder/insatser, men desto sämre på att se till att de institutionaliseras. Med institutionalisering avses att det utvecklingsarbete som genomförts övergår till att bli rutinmässiga handlingar⁴⁰. Det är först efter faserna initiera, implementera och institutionalisera som fasen spridning kan/bör inträda⁴¹. Skollagsskrivningen om en utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet innebär att skolförbättringsarbete som sprids som ”goda exempel” förutsätter åtminstone att berörda har dokumenterat sina erfarenheter, analyserat dem och även ställt dem mot tidigare forskning.

Hur kan det komma sig då att skolan i Karlskoga har så svårt att nå till institutionaliseringsfasen? Till viss del kan denna begränsning att ”hålla i och hålla ut” i Karlskogas skolor, förvaltning och politik de senaste åren härledas till de ekonomiska förutsättningar som funnits men även till den omsättning av personal som lokalt och nationellt sker bland ledningsfunktioner och bland lärarpersonal idag. Detta torde dock motivera

⁴⁰ Se Blossing (2008). Historiskt sett har Karlskoga kommun, av förklarliga skäl utifrån sin närhet till Karlstads universitet, låtit sig influeras och inspireras av den skolutvecklings- och skolförbättringsforskning som är sprunget från Hans-Åke Scherp respektive Ulf Blossing, där Forstten-Seiser (2017) exempelvis idag vidareutvecklar. Karlstads universitets arbete med skolor och huvudmän som ingår i den statliga satsningen Samverkan bästa skola (SBS) är grundad i den dåtida och nuvarande skolutvecklingsforskningen vid Karlstads universitet, se Karlstads universitets/Rektorsutbildningens övergripande policy för Samverkan bästa förskola/skola (Karlstads universitet uå).

⁴¹ Blossing (2008), s. 40.

ytterligare vikten av att förtydliga rutiner, strukturer, uppföljningar, utvärderingar etc. för att inte riskera omstarter, och istället kunna skapa fördjupning och kontinuitet. Förutom olika aspekter som kan hänföras till ”administrativ ordning och reda” verkar det i Karlskoga finnas brister i system på olika nivåer för att följa upp *hur* förbättringsprocesserna genomförs, däribland betydelsen av processinriktade arbetssätt för att skapa förståelse för *varför* olika insatser behövs. Systematik och struktur i all ära *men* används inte framskrivna planer, rutiner etc., och inte heller konsekvent, då behöver man söka orsakerna till det. I detta arbete har huvudmannen ett ytterst ansvar för, att följa upp och åtgärda så att enheterna har *förutsättningarna* att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete i enlighet med de skollagskrav som finns. Huvudmannen har också mandatet att kunna organisera sin utbildningsverksamhet på ett visst sätt respektive att styra återrapporteringen till huvudman på ett visst sätt. Hur det systematiska kvalitetsarbetet bedrivs på enhetsnivå har rektor mandat och det yttersta ansvaret för. Däremot kan nämndens förvaltning samordna och stötta rektor/enheterna i deras kvalitetsarbete. Detta för att skapa förutsättningar för bra underlag och analyser till huvudman i nästa steg.

Återkommande i Karlskogas (och kanske hela rikets) systematiska kvalitetsarbete är efterfrågan på analys, att bli bättre på att analysera. Detta är på ett sätt rimligt, i och med att kvaliteten på analyserna blir avgörande för att de ska kunna användas för huvudmannens styrning och prioritering av den skollagsreglerade verksamheten. Här finns dock en risk att termer som systematiskt kvalitetsarbete, analys etc. är såpass ”belastade” för många inom skolans värld, att det innebär en ”förpappring”⁴² och en ytterligare arbetsbörda för alla nivåer. Detta snarare än att det blir ett verktyg för att i slutändan förbättra utbildningen för eleverna.

I förvaltningens arbete under vårterminen 2019 med hälsofrämjande skolutveckling på fritidshemmet gjordes ett försök att utgå från ett tydligt inifrån- och nerifrånperspektiv, att utifrån bred delaktighet och engagemang från fritidshemmets samordningsgrupp⁴³, följa och utveckla verksamheten tillsammans. Viktiga delar i detta arbete var vidare att de involverade fick syn på sin verksamhet och sitt görande genom att gemensamt hitta och samordna dokumentation, i kombination med att utveckla ett mer vetenskapligt förhållningssätt till sin verksamhet, snarare än ”forskning säger”⁴⁴. Detta innebar gemensamma samtal för att bli mer reflexvis om sitt vardagsarbete och hur man talade om det⁴⁵. Att vara reflexiv innebär att...

... man noga tänker igenom, kanske flera gånger, hur man ska hantera ett problem eller hur man generellt ska förhålla sig till ett tema. Reflexivitet står för bredare former av reflektion eller reflektion på flera nivåer. (Vi skiljer mellan reflektion och reflexivitet, där det förra handlar om funderande över en avgränsad fråga medan det senare inkluderar egna tänkesätt och antaganden och är mer ambitiöst.) den som är reflexiv tar itu med problemen och funderar också över dem på ett djupare plan, gör till exempel reflektioner över reflektionerna eller metareflektioner. 'Hur kan jag förbättra visionen?' är reflektion. 'Varifrån kommer denna idé om att arbeta med visioner och är det en bra idé? är reflexivt. [---]⁴⁶

⁴² Uttryck från Jonna Bornemark, som används i Öijen (2019) för att markera att i det arbetet med hälsofrämjande skolutveckling på fritidshemmet fanns det en ständig medvetenhet om att ”... inte låta mätbarheten, räknandet, dokumentationen enligt mallar (vad Bornemark hänför till ratio) [...] ta överhanden till förmån för icke-vetandet, det mellanmänniska mötet med andra, omdömet snarare än strävan efter evidens (vad Bornemark hänför till intellectus)” (ibid, s. 22).

⁴³ I projektet kom denna grupp att kallas för skarvsladdgruppen, för att signalera att de är företrädare för sina respektive fritidshemsavdelningar och har en viktig funktion att vara en skarvsladd mellan denna grupp och sitt arbetslag.

⁴⁴ Se vidare i Öijen (2019), s. 23-25.

⁴⁵ Se vidare i Öijen (2019).

⁴⁶ Alvesson (2017), s. 18.

Sannolikt är behovet inom skolförvaltningen som inte sällan återkommer i termer av att bli bättre på att analysera, täcker in mer än enbart skolpersonalens förmåga att kategorisera utsagor och sammanställa underlag⁴⁷. Termen analys inrymmer förbättringscirkelns alla faser⁴⁸, och där kvaliteten på analyserna är avgörande för att kunna användas som underlag för huvudmannens styrning och prioritering. I vissa fall kan rätt väg för huvudmannens ledning och uppföljning vara via den mål- och resultatstyrning som finns utifrån kommunens styrmodell. Elevernas berättelser indikerar att det kan finnas ett behov av ett grundläggande samtal om termen analys på samtliga styrnivåer. I grunden kan detta hänföras till huvudmannens yttersta ansvar för dels en skola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet⁴⁹, dels för ett systematiskt kvalitetsarbete i enlighet med skollag.

7. Referenser

(Se även 8.1 Bilaga för ytterligare referenser)

Augustsson, Martina (2018). *Slutrapport. #jagmed – unga till utbildning och arbete. Karlskoga-Degerfors kommuner*. Karlskoga-Degerfors kommun.

Alvesson, Mats; Blom, Martin & Sveningsson, Stefan (2017). *Reflexivt ledarskap*. Lund: Studentlitteratur.

Barn- och utbildningsnämnden (uå). Barn- och utbildningsplan 2017-2020. *Så gör vi Karlskoga till en framstående utbildningsort. Politiska prioriteringar*. Kortversion. Blossing, Ulf (2008). *Kompetens för samspelande skolor. Om skolorganisationer och skolförbättring*. Lund: Studentlitteratur.

Forstten-Seiser (2017). *Stärkt pedagogiskt ledarskap: rektorer granskar sin egen praktik*. Doktorsavhandling, Karlstad: Karlstads universitet.

Framgångsfaktorer från Plug in. Hämtad 2019-11-26, <http://www.pluginovation.se/framgangsfaktorer>.

Heljskov, Bo, se <https://hejlskov.se/>.

Hägg, K. & Kuoppa, S-M. (2007). *Professionell vägledning – med samtalet som redskap*. Lund: Studentlitteratur.

Jonsson, Johan (2018). *Betygsprogression från årskurs 6 vt-15 till årskurs 9 vt-18*. 2018-06-29. [Delar ingår i BUNs årsredovisning för 2018].

Jonsson, Lars I (2019). *#jag med. Unga till utbildning och arbete 2015-2018. Slutrapport*. Region Östergötland.

⁴⁷ Exempel på frågor som behovet av att blir bättre på att analysera är Vad är analys? Vad menar vi med att vi har analyserat? Vad är det vi har analyserat och hur har vi gjort det? Vilken information har vi samlat in? Hur har vi bearbetat det? Och vilka slutsatser har vi dragit? Skulle någon annan dra samma slutsatser? Hur fyller vi olika ”modeord”, hur landar dem in i det som redan pågår?

⁴⁸ Se avsnitt 3 Rapportens utgångspunkter och perspektiv.

⁴⁹ Jfr med Skolinspektionen (2019).

Karlskoga kommuns skolstatistik, se www.kolada.se

Karlstads universitet (uå). *Samverkan bästa förskola/skola. Övergripande policy KAU/RUT*. Hämtad 2019-11-25, https://www.kau.se/files/2018-06/SBS-policydokument%20Karlstads%20universitet_mars%202018.pdf.

Nottingham, James, se <https://www.jamesnottingham.co.uk/>

Muhrman, Karolina; Nordmark, Sofia & Nyström, Sofia (2018). *Från individ till verksamhetsutveckling: för att minska skolavhopp. Slutrapport från utvärderingen av #jagmed*. Linköping: Linköpings universitet.

Protokollsutdrag från barn- och utbildningsnämnden den 12 december 2016 § 127
Internbudget 2017.

Skolinspektionen (2015a). *Beslut för förskoleklass och grundskola efter tillsyn i Karlskoga kommun*. Hämtad 2019-11-26, <https://siris.skolverket.se/siris/ris.openfile?docID=537098>.

Skolinspektionen (2016a). *Beslut efter uppföljning för förskoleklass och grundskola efter tillsyn i Karlskoga kommun*. Hämtad 2018-11-26, <https://siris.skolverket.se/siris/ris.openfile?docID=553156>.

Skolinspektionen (2016b). *Omfattande frånvaro. En granskning av skolors arbete med omfattande frånvaro*. Hämtad 2018-11-20, https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2016/omfattande-franvaro/omfattande_franvaro_kvalitativ_rapport.pdf

Skolinspektionen (2018). *Att motivera ungdomar tillbaka till utbildning*. Hämtad 2018-11-12, <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2018/aktivitetsansvaret/att-motivera-ungdomar-tillbaka-till-utbildning.pdf>

Skolinspektionen (2019). *Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Förutsättningar och arbetsformer i grundskolan*. Hämtad 2019-09-24, https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2019/vetenskaplig-grund/vetenskaplig_grund_beprovad_erfarenhet_slutversion.pdf

Skolinspektionen (uå). *Olika sorters beslut*. Hämtad 2019-11-26 <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Tillsyns--och-granskningsbeslut/Olika-sorters-beslut/#anmarkning>.

Skolverket (2019). *Redovisning av uppdrag om att genomföra verksamhetsnära insatser för att förebygga avhopp från gymnasieskolan*. Hämtad 2019-11-04, <https://www.skolverket.se/getFile?file=4047>

Skolverket (uå). *Huvudmannens systematiska kvalitetsarbete*. Hämtad 2019-11-26 <https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/systematiskt-kvalitetsarbete-i-skola-och-forskola/huvudmannens-systematiska-kvalitetsarbete>).

Skolverket (uå). *Leda och organisera skolan*. Hämtad 2019-11-26, <https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan>.

Skolverket (uå). *Systematiskt kvalitetsarbete - så fungerar det*. Hämtad 2019-11-16, <https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/systematiskt-kvalitetsarbete-i-skola-och-forskola/systematiskt-kvalitetsarbete-i-skola-och-forskola>

Socialstyrelsen (2013). *Samverka för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. Hämtad 2019-11-06, <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2013-8-1.pdf>

SOU 2016:94. *Saknad: uppmärksamma elevers frånvaro och agera*. Stockholm: Fritze.

SOU 2018: 11. *Vårt gemensamma ansvar: för unga som varken arbetar eller studerar*. Stockholm: Fritze.

Ungdomsstyrelsen (2013). *10 orsaker till avhopp. 379 unga berättar om avhopp från gymnasiet*. Temagruppen unga i arbetslivet [Ungdomsstyrelsen 2013:2].

Verksamhetsplan Grundskolan, Karlskoga kommun. Läsåret 2018-2019 (uå).

Åström, Urban & Thorin, Lars (2015). *Hur svårt kan det vara?: en bok om hur man kan förbättra kunskapsresultaten i en kommun*. Stockholm: Vulkan.

Öijen, Lena (2019). *Från FoU, till modell, till stöd för skolutveckling. Slutrapport*. [BUN 2018-00416]. Karlskoga kommun.

8. Bilagor

8.1 Bilaga Förteckning över handlingar för avsnitt 2.1

Handlingarna som anges här nedan har bedömts av författarna vara av relevans för att förstå det utbildningsmässiga och lokala sammanhang som eleverna i progression 02 fanns i under aktuell internkontrollperiod. Avsnittet 2.1 har ej anspråket att vara uttömmande eller att ge den enda "sanna" bilden. Handlingarna som framkommer här i nedanstående förteckning kan utgöra en källa för fortsatt letande. Dessa handlingar kan ge en indikator på vad det var för samtal som fördes mellan huvudman, förvaltning och i viss mån rektorer samt vilka beslut som fattades under perioden från januari 2015 fram till idag november 2019. Genom att ta del av dessa handlingar är det möjligt att få en historisk inramning av det som sker idag. Vid varje nämndmöte finns punkten Förvaltningsinformation. Eventuella underlag som finns under denna punkt har ej angivits här nedan. Under punkten Förvaltningsinformation informerar förvaltningens tjänstemän om sådant som kan vara av vikt för nämnden att ha kännedom om.

Det som står inom klamrarna, [], anger i vilket protokollsuppdrag inklusive vilken paragraf det går att hitta nämndens beslut.

2015-2019

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 4 februari 2015. (BUN 2013.0136) *Uppföljning av projektet familjecoacher* [se BUN 2015-09-09 § 3].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 26 februari 2015. (BUN 2014.0188)
Omdisponering av medel i projektet digitala lärverktyg [se BUN 2015-03-09 §24].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 25 augusti 2015. (BUN 2015.0405)
Uppföljning av analys av närvaro, modersmål och kränkningar läsåret 2014/15 [se BUN 2015-09-14 § 77].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 18 mars 2015. (BUN 2013.0576)
Återrapport av förbättringsområden inom specialpedagogiskt stöd [se BUN 2015-04-20 § 34].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 26 mars 2015. (BUN 2013.0136)
Familjecoacher [se BUN 2015-04-20 § 33].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 26 maj 2015. (BUN 2015.0237)
Planering för återrapportering av kvalitet och resultat till barn- och utbildningsnämnden [se BUN 2015-06-22 § 62].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 8 juni 2015. (BUN 2014.0410)
Yttrande: reviderad lokalutredning, Rävåsskolan-Bregårdsskolan [se BUN 2015-06-22 § 59].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 25 augusti 2015. (BUN 2015.0404)
Uppföljning och analys av skriftligt omdöme årskurs 3 och betyg årskurs 6 och 9 [se BUN 2015-09-14 § 78].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 30 november 2015. (BUN 2015.0562)
Uppföljning och analys av elevgruppernas sammansättning och storlek, fritidshem. [se BUN 2015-12-14 § 119].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 29 februari 2016 (BUN 2016 0113)
Framställan om extra resurser för digitala lärverktyg i årskurs 8 och 9 [se BUN 2016-03-07 § 16].

Kommunstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse den 12 april 2016. (KS 2015.0062)
Förstudierapport: Attityder till skola och utbildning [se KS 2016-04-26 § 112].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 9 maj 2016 (BUN 2016.0234).
Rapport elevenkät 2016 grundskola [se BUN 2016-05-16 §50].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 25 maj 2016. (BUN 2016.0295) *Plan för återrapportering av resultat och kvalitet läsåret 2016/17* [se BUN 2016-06-13 § 79].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 27 maj 2016. (BUN 2012.0550)
PISA 2015 [se BUN 2016-06-13 § 65].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 31 maj 2016. (BUN 2016.02334)
Elevenkät 2016 – förslag på åtgärder på huvudmannanivå [BUN 2016-06-13 § 71].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 24 augusti 2016. (BUN 2016.0352)
Läsårsrapport 2015/16 [se BUN 2016-09-12 § 79].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 2 september 2016 (BUN 2016.0009). *Delårsrapport januari – augusti 2016 samt analys, slutsats och utvecklingsmöjligheter* [se BUN 2016-09-12 § 78].

Kommunstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse den 12 september 2016. (KS 2015.0062). *Fortsättning förstudieprojekt Attityder till skola och utbildning* [se KS 2016-11-01 § 228]⁵⁰.

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 3 oktober 2016. (BUN 2016.0432) *Verksamhetsdialog 10 oktober 2016* [se BUN 2016-10-10 § 102].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 5 oktober 2016. (BUN 2016.0433) *Utvecklingsinsats på Österledsskolan och östra skolområdet* [se BUN 2016-10-10 § 96].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 6 oktober 2016 (BUN 2016.0453). *Arbetsgrupp för ny Barn- och utvecklingsplan 2017-2020* [se BUN 2016-10-10 § 99].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 26 oktober 2016. (BUN 2016.0477) *Biblioteksplan för grundskolan: läsåret 2016-2017* [se BUN 2016-11-14 §116].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 21 november 2016. (BUN 2016.0009) *Internbudget 2017* [se BUN 2016-12-12 § 127].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 25 november 2016 (BUN 2016.0466). *Uppföljning och analys av barn- och elevgruppernas sammansättning och storlek hösten 2016* [se BUN protokoll 2016-12-12 § 125].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 9 januari 2017. (BUN 2016.0439) *Föräldraenkät 2016: grundskola och grundsärskola* [se BUN 2017-02-13 § 9].

Barn- och utbildningsförvaltningens och Gymnasieförvaltningens tjänsteskrivelse den 23 januari 2017. (BUN 2017.0044) *Äskande om medel för förebyggande och främjande insatser för barn och unga* [se BUN 2017-02-13 § 2].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 25 januari 2017. (BUN 2017 0045) *Terminsuppföljning: årskurserna 1,4 och 7* [se BUN 2017-02-13 §7].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 28 februari 2017. (BUN 2017 0056) *Verksamhetsdialog 2017* [se BUN 2017-03-13 § 35].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 8 mars 2017. (BUN 2015.0302) *Delta på studieresa* [se BUN 2017-03-13 § 25].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 9 mars 2017. (BUN 2016.0097) *Utökad tid för förskoleklasserna på södra området* [se BUN 2017-04-10 § 40].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 23 mars 2017. (BUN 2016.0453) *Barn- och utbildningsplan 2017-2020. Politiska prioriteringar för Barn- och*

⁵⁰När KS-projektet Attityder till skola och utbildning övergår till att benämnas Plugga vidare samt när förlängningen av Plugga vidare från 2019 till 2020, finns ej någon information om i BUN-diariet.

utbildningsnämndens alla verksamheter: Så gör vi Karlskoga till en framstående utbildningsort [se BUN 2017-04-10 § 37].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 11 april 2017 (BUN 2017.0194). *Tjänsteskrivelse Elevenkät 2017* [BUN 2017-05-15 § 49].

Barn- och utbildningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 12 juni 2017. (BUN 2017.0019) *Information om problematisk frånvaro 2017-06-12* [se BUN 2017-06-12 § 65].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 22 augusti 2017. (BUN 2016.0295) *Läsårsrapport 2016/17* [se BUN 2017-09-11 § 70].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 24 augusti 2017. (BUN 2017.0009) *Redovisade åtgärder från grundskolan för att hålla utgifterna inom budgetram* [se BUN 2017-09-11 § 73].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 19 september 2017. (BUN 2017.0380) *Systematiskt kvalitetsarbete huvudman 2018* [se BUN 2017-10-09 § 85].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 6 september 2017. (BUN 2017.0009) *Delårsrapport barn- och utbildningsnämnden 2017: tjänsteskrivelse* [se BUN 2017-09-11 § 70].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 19 september 2017. *Utredning av fördelning av resurser till verksamheterna* [se BUN 2017-10-09 § 84].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 21 september 2017. (BUN 2017.0009) *Ytterligare redovisade åtgärder för att hålla utgifterna inom budgetram 2017* [se BUN 2017-10-09 § 85].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 25 oktober 2017. *Ansökan om extra medel för att göra Karlskoga till en framstående utbildningsort* [se BUN 2017-11-13 § 98].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 11 december 2017. (BUN 2018.0019) *Information om problematisk skolfrånvaro* [se BUN 2017-12-13 § 122].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 25 januari 2018. *Begäran om förlängd tid gällande kvalitetsåtagande samverkan skola-hem* [se BUN 2018-02-12 § 3].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 4 februari 2018. (BUN 2017.0009) *Årsredovisning 2017 Barn- och utbildningsnämnden* [se BUN 2018-02-12 § 1].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 7 februari 2018. (BUN 2018.0021) *Verksamhetsdialog lärande 12 februari 2018* [se 2018-02-12 § 10].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 13 april 2018. (BUN 2018.0021) *Verksamhetsdialog: elevhälsa 16 april 2018*.

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 25 maj 2018. (BUN 2018.00009) *Ansökan om budgetmedel från kommunfullmäktiges verksamhetspott* [se 2018-06-11 § 40, 41].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 30 maj 2018. *Förlängd tid för utredning av fördelning av resurser till verksamheterna* [se BUN 2018-06-11 § 45].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 7 juni 2018. *Nämndens bedömning inför 2019* [se BUN 2018-06-11 § 40].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 24 augusti 2018. (BUN 2018-00315) *Delårsbokslut januari-augusti 2018* [se BUN 2018-09-10 § 51].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 20 september 2018. (BUN 2017-00418) *Redovisning av utredning av fördelning av resurser till verksamheterna* [se BUN 2018-10-08 § 61].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 9 oktober 2018. (BUN 2018-00008) *Resursfördelningsmodell 2019* [se BUN 2018-11-12 § 70].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 19 november 2018. (BUN 2018-00043). *Kvalitetsåtagande samverkan skola-hem* [se BUN 2018-12-10 § 82].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 22 november 2018. (BUN 2018-00409) *Internbudget 2019* [se BUN 2018-12-10 § 78].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 30 november 2018. (BUN 2018-00373) *Det systematiska kvalitetsarbetet 2019* [se BUN 2019-02-11].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 28 januari 2019. (BUN 2018-00009) *Årsredovisning 2018 Barn- och utbildningsnämnden* [se BUN 2019-02-11 § 1].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 4 februari 2019. (BUN 2019-00067) *Budgetäskande inför kommunstyrelsens arbetsutskott* [se BUN 2019-02-11 § 2].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 4 februari 2019. (BUN 2018-00009) *Årsredovisning 2018 Barn- och utbildningsnämnden* [se BUN 2019-02-11 § 1].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 26 augusti 2019. (BUN 2019-00005) *Yttrande över revisionsrapport om granskning av barns psykiska hälsa* [se BUN 2019-09-09 § 69].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 6 september 2019. (BUN 2019-00009) *Delårsbokslut januari-augusti 2019* [se BUN 2019-09-09 § 67].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 24 september 2019. (BUN 2019-00258) *Utvärdering resursfördelningsmodell 2019* [se BUN 2019-10-14 §86].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 27 september 2019. (BUN 2019-00008) *Måldokument för barn- och utbildningsnämnden 2020* [se BUN 2019-10-14 § 84].

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse den 24 oktober 2019. (BUN 2019-00258) *Resursfördelningsmodell barn- och utbildningsnämnden 2020* [se BUN 2019-11-11 § 99].

8.2 Bilaga Förfrågan om deltagande

Hej

Mitt namn är Martina Augustsson och jag arbetar som samordnare på Skolförvaltningen. Jag skulle vilja träffa dig för att få höra din syn på hur du upplevt din grundskoletid. Vad har fungerat bra och vad har fungerat mindre bra.

Skolförvaltningen arbetar just nu med att titta närmare på betygsutvecklingen mellan åk 6 och 9 för elever födda 2002.

För att få syn på hur vi kan göra skolan i Karlskoga kommun bättre behöver vi prata med er ungdomar.

Du kommer få en tid av din mentor och samtalet kommer att genomföras på skoltid. Om du önskar kan din mentor eller förälder delta vid samtalet.

Det som sägs i mellan oss kommer inte att spridas eller användas på något annat sätt än via den rapport som skolförvaltningen kommer sammanställa.

Jag ser fram emot att träffa dig,
Med vänlig hälsning

Martina Augustsson

Frågor rörande intervju och rapportskrivande?

Kontakta Martina Augustsson

Tel: 0586-620 29

Frågor om uppdraget och arbetet efter?

Kontakta Charlotte Olsson, verksamhetschef grundskola

Tel: 0586-612 04

Karlskoga kommun behandlar dina personuppgifter i enlighet med dataskyddsförordningen (GDPR)

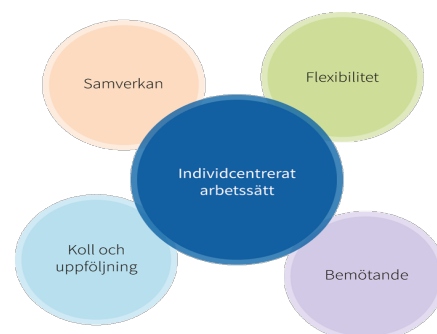
8.3 Bilaga Lärdomar och erfarenheter från # jag med

Mellan åren 2015 och 2018 deltog Skolförvaltningen i Karlskoga kommun i det ESF-finansierade projektet *#jag med- unga till utbildning och arbete i Östra Mellansverige*. Projektets övergripande syfte var att motverka utanförskap bland unga genom att utveckla metoder och arbetssätt för att fånga upp ungdomar som var i riskzonen för skolavbrott eller hade gjort ett skolavhopp. Denna målgrupp benämns i nationella rapporter, granskningar och statistik som UVAS, Unga som varken arbetar eller studerar. Förutom att projektet förväntades minska antalet skolavhopp och innebära metodutveckling, förväntades även projektet att bygga ”varaktiga strukturer för fortsatt arbete med att minska avhopp från gymnasieskolan samt leda till ”bestående förändringar i medverkande organisationer”. Slutligen var ambitionen med projektet att vidga hur ungdomar uppfattar och väljer studier, utbildningar/yrkesinriktningar. Projektet avsåg alltså att bidra till varaktiga förändringar på individ- och organisationsnivå samt till metodutveckling inom området skolavhopp och skolmisslyckanden.

I Karlskoga kommun är det den för Karlskoga-Degerfors gemensamma Gymnasienämnden som ansvarar för att föra register och erbjuda en verksamhet som fungerar studiemotiverande för ungdomar (16-20 år) som avbrutit gymnasiet. Projektets inriktning lokalt blev att utarbeta en organisation för Kommunernas aktivitetsansvar, KAA, och att pröva metoder och arbetssätt i samverkansplattformen Mottagningsteamet/Coachingteamet. Avsikten var att utveckla, pröva och etablera arbetssätt, metoder och en organisering som skulle kunna övergå till att bli permanent verksamhet efter projektperiodens slut.

Resultatet i Karlskoga Degerfors efter avslutat projekt var att 70% av ungdomarna gick vidare till arbete eller studier, de resterande 30% blev kvar i de studiemotiverande insatserna på Coachingteamet. Via projektet kunde vi skapa en struktur för samverkan, som även idag används mellan skolförvaltningen och aktörerna i Finsam. Något annat som bestått sedan projektperioden är arbetet med denna målgrupp utifrån de fem framgångsfaktorerna som formulerades i de lokala #jag med-projektet. Framgångsfaktorerna blev både projektets arbetssätt, men kanske främst ett gemensamt förhållningssätt i mötet med ungdomen.

- Individcentrerat arbetssätt
- Lösningfokuserat arbetssätt
- Samverkan
- Uthållighet (tid, tålamod, håll i och håll ut)
- Inge hopp

Detta förhållningssätt som etablerats lokalt är i linje med de resultat och framgångsfaktorer som även identifierades via den externa utvärderingen av #jag med-projektet som helhet. Den externa utvärderingen, som genomfördes av tre följeforskare vid Linköpings universitet, lyfter särskilt fram hur arbetet med deltagande ungdomar utgår från ett individcentrerat “bottom-up” perspektiv. Exempel som ges på arbetssätt som har ett “bottom-up” perspektiv är att bemötande, flexibilitet och tillgänglighet är framgångsfaktorer för att kunna skapa en förtroendefull relation. Ett viktigt resultat i det metodprovande arbetet i #jagmed har varit kunskap om vikten av att utgå från ett individcentrerat arbetssätt i mötet med ungdomen. I

#jagmed arbetade vi utifrån den evidensbaserade metoden för individcentrerat arbetssätt, där begrepp som bemötande, flexibilitet, samverkan och uppföljning är centrala⁵¹. Metoden innebär i korthet att all planering utgår från individen i centrum. För att individen ska kunna göra förflyttningar framåt krävs samordning. Att någon är ansvarig för samverkan och anpassningar och som följer upp beslutade insatser och åtgärder. Ett bemötande där individen inte görs till problembärare utan verksamheten (myndigheten) till lösningsägare är faktorer på organisationsnivå som påverkat att ungdomen fått förutsättningar att lyckas.

I projektet lokalt har man tagit hänsyn till att var möten äger rum, vem ungdomen träffar och hur samtalet genomförs spelar roll. ÖMS-projektet som helhet har arbetat med specifika metoder såsom motiverande samtal (MI), coachande samtal, lösningsfokuserat samtal eller 7tjugo. Gemensamt för dessa metoder är att de syftar till att stötta individen att själv driva sin process genom att definiera sin situation, sina behov och genom att ge förslag på lösningar⁵². Arbetssätt och metoder har utvecklats i nära relation med deltagande ungdomar. Projektet har lyssnat in deltagarnas egna berättelser, förslag på lösningar och anpassat sitt arbetssätt i nära samarbete med ungdomen..

I det lokala #jagmed-projektet gjordes elevkartläggningar. Det som framkom bekräftar mycket av det som tidigare studier visat⁵³. De berättar om en grundskole- och gymnasietid som på olika sätt inte varit anpassad för ungdomens behov. Om en gymnasieskola där man får veta att man inte måste gå, eftersom den är frivillig. I verkligheten ställs ungdomen för en arbetsmarknad som är stängd eftersom det krävs en gymnasieexamen även för okvalificerade arbeten. Från olika studier där ungdomars röster har förts fram växer bilden av ungdomar som vill gå i skolan, men som inte kan, fram. I rapporten⁵⁴ tar man upp dessa orsaker, i fallande ordning:

- Mobbing och socialt utanförskap
- Brist på pedagogiskt stöd
- Vuxna som inte bryr sig
- Dåligt bemötande i skolan
- Bristfälligt pedagogiskt stöd efter sjukfrånvaro (missbruk eller sjukdom)
- Behov av mer praktik och mindre teori
- Stökig skolmiljö
- Fel programval
- NPF diagnoser som inte upptäcks under skoltid
- Dåliga hemförhållanden

Slutsatser från #jagmed lokalt är vikten av att aldrig ge upp i arbetet kring en ung människa, deltagarna i projektet har på olika vis efterfrågat stöd och hjälp. Nyckeln framåt har varit att låta situationen ta tid, inge hopp för att kunna vända lånvarig frånvaro till stegvis närvaro. I en kommun måste det få finnas en andra chansen-verksamheter, som fångar upp ungdomen, och fungerar stödjande framåt. Projektets resultat på läns- som regionalnivå kan också sammanfattas i #jagmeds egna värdeord, att alla ungdomar vill bli sedda, hörda och bekräftade.

⁵¹ <http://www.pluginovation.se/framgangsfaktorer>

⁵² Muhrman, Nordmark, & Nyström, (2018).

⁵³ Ungdomsstyrelsen (2013).

⁵⁴ Ungdomsstyrelsen (2013).

8.4 Bilaga Utdrag från rapport Från FoU, till modell, till stöd för skolutveckling

Sammanfattningen i Öijen (2019, s. 2):

Under läsåret 2018/19 genomfördes på Skolförvaltningen, Karlskoga kommun ett projekt som ingår i en av delaktiviteterna tillhörande den Regionala utvecklingsstrategin för Örebro län, och dess prioriterade område *Kunskapslyft och utbildning*. Projektet slutredovisas i den här rapporten. Syftet med projektet var att a) studera hur ett specifikt utvecklingsarbete på enhetsnivå tas omhand i förvaltningens stöd- och styrkedja, b) att utveckla vetenskapligt stöd i förvaltningsledningens gemensamma diskussioner om samverkan, utveckling och forskning. I rapporten redogörs för hur projektet kom att genomföras och utvecklas samt vad det blev för resultat, reflektioner och lärdomar. Kännetecknande för genomfört projekt var hur fokus under perioden kom att gå från att först vara ett arbete som skulle bidra till forskning *och* utveckling (FoU), för att sedan främst handla om att skapa en modell för FoU på skolförvaltningen, därefter till att bli ett projekt som i första hand avsåg att stödja en administrativ styrning och verksamhetsutveckling. På det sättet som detta projekt kom att utvecklas och hanteras initierades flera diskussioner om ansvar och roller för projektet, men även om samspelet mellan funktioner som rektor, verksamhetschefer och vetenskapligt stöd i ordinarie verksamhet. Samverkan med närliggande lärosäten kring att utveckla ett externt och internt vetenskapligt stöd för förvaltningen, blev allt mer en icke-fråga utifrån den lokala kontext som projektet verkade i. Den förskjutning som projektet kom att få, är en fortsatt viktig fråga: Hur kan nära konkreta samarbeten med verksamheterna i deras vardag kunna användas som underlag för generalisering, för att på en mer strategisk huvudmannanivå, i nästa led kunna skapa former för samverkan som är användbara och meningsfulla (men på olika sätt) för alla led i den lokala styrkedjan? Detta för att minimera att olika strategiska dokument, policies, handlingsplaner etc. blir något som upplevs komma ”ovanifrån” och är för generella eller alldeles för detaljerade, och skapar passivitet snarare än vilja och handlingskraft bland personal och elever i deras vardag.

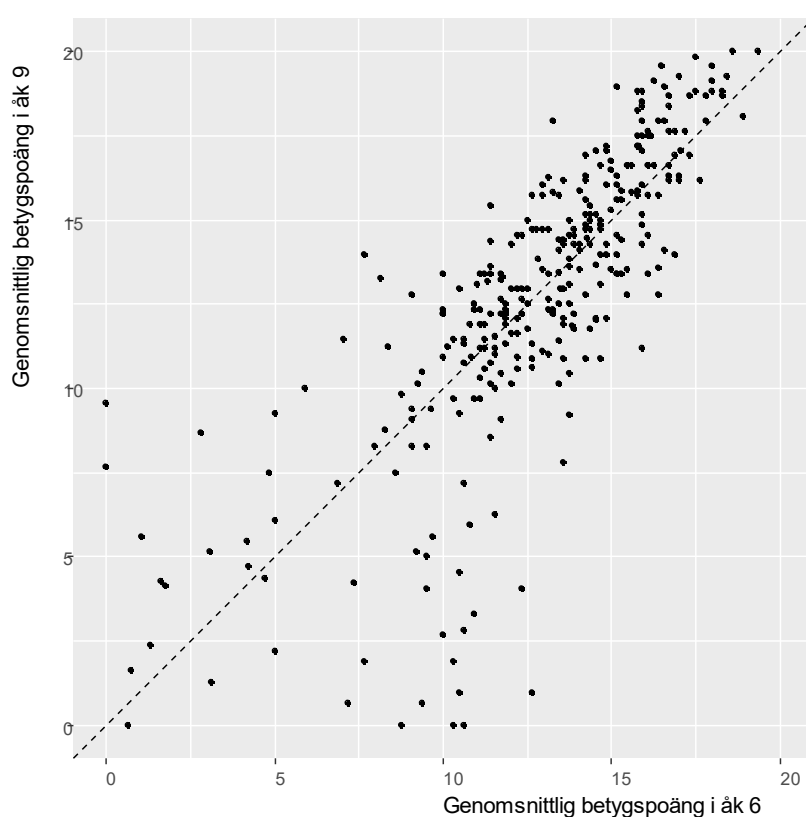
8.5 Bilaga Om internkontrollområdets olika elevgrupper⁵⁵

Avsikten med nedanstående avsnitt är att beskriva internkontrollområdets elevgrupp genom betygsutvecklingen och visa hur gruppen som helhet i sin tur kan identifieras som olika delgrupper. På detta sätt beskrivs även argumenten till vilken elevgrupp som kom att intervjuas⁵⁶.

8.5.1 Internkontrollområdets elevgrupp som helhet

Diagrammet här nedan ger en överblick av varje elevs betygsutveckling beräknat utifrån genomsnittligt betygspoäng. Varje punkt i diagrammet avser utfallet för en elev. Ju närmare punkten är linjen, desto mindre variation är det mellan det genomsnittliga betygspoäng som eleven fick i årskurs 6 och det i årskurs 9.

Diagram 1. Genomsnittlig betygspoäng i årskurs 6 och 9.

(Jonsson 2018, s. 6)

⁵⁵ Betyg A=20, B=17.5, C=15, D=12.5, E=10, F=0.

⁵⁶ Som grund för nedanstående avsnitt ligger det dokument som är sammanställt av Johan Jonsson, utdataanalytiker, Region Örebro län. Dokumentet utgör slutredovisningen för internkontrollområdet av de elever i Karlskoga kommun som fick betyg från årskurs 6 vårterminen 2015 till och med årskurs 9 vårterminen 2018. Dokumentet är bifogat till barn- och utbildningsnämndens årsredovisning för budgetår 2018. I tidigare redovisningar av föreliggande internkontrollområde har en beskrivning gjorts av betygsutvecklingen efter varje läsår.

Förutom att följa elevernas genomsnittliga betygspoäng har även ett annat sätt för att identifiera likheter och skillnader inom interkontrollområdets elevgrupp skett⁵⁷. Det har varit genom att jämföra behörigheten till gymnasieskolans yrkesprogram.

På frågan "när tappar vi våra elever?" kan vi betygsmässigt konstatera att av interkontrollområdets "tappade" elever var flera redan "tappade" i årskurs 6. 39 elever var ej behöriga varken i årskurs 6 eller i årskurs 9. Detta kan jämföras med 15 elever som gick från obehörig i årskurs 6 till behörig i årskurs 9.

8.5.2 Sex stycken elevgrupper inom internkontrollgruppen

Hur ska då de elever som ska intervjuas väljas ut? Det är flertalet olika elevgrupper inom internkontrollområdet som skulle kunna undersökas närmare med utgångspunkt från betygsutvecklingen:

1. Elever som var behöriga i årskurs 6 och i årskurs 9, med en positiv betygsutveckling
2. Elever som var behöriga i årskurs 6 och i årskurs 9, med en negativ betygsutveckling
3. Elever som ej var behöriga i årskurs 6 och inte heller i årskurs 9, med en negativ betygsutveckling
4. Elever som ej var behöriga i årskurs 6 och inte heller i årskurs 9, med en positiv betygsutveckling
5. Elever som ej var behöriga i årskurs 6, men i årskurs 9
6. Elever som var behöriga i årskurs 6, men ej i årskurs 9

Grupp 1 & 2. 236 elever av internkontrollgruppens 313 elever var behöriga i årskurs 6 och så även i årskurs 9. Det är dock den återstående fjärdedelen av internkontrollgruppens elever som vi har varit mer intresserade av att studera närmare mot bakgrund av de utmaningar som finns för skolan i Karlskoga kommun rörande att efterleva barns rätt till utbildning samt mot de lärdomar och erfarenheter som erhållits via #jag med.

Grupp 3 & 4. Av de 39 stycken som med årskurs 6-betygen identifierades som ej behöriga och inte heller sedan blev behöriga i årskurs 9 var alla utom 2 stycken kvar i Karlskoga kommun vid tidpunkten för denna fördjupade studie. Den stora majoriteten (23 stycken) gick då på gymnasieskolans introduktionsprogram (IM). Gemensamt för dessa var att de i årskurs 9 hade F i alla eller många ämnen. Några av de 39 fanns på nationellt program. Övriga var PRIV- eller PREP-elever, dvs. saknade ett kärnämne eller eventuellt något ytterligare ämne.

Grupp 5. 15 stycken elever i internkontrollgruppen gjorde en positiv betygsutveckling, från att vara obehörig i årskurs 6, till att bli behörig i årskurs 9. 7 av dessa gick vid tidpunkten för denna studie på högskoleförberedande program och 7 elever på yrkesförberedande program. 1 elev gick på introduktionsprogram, även om hen formellt sett var behörig till ett nationellt gymnasieprogram.

Grupp 6. Av ovanstående möjliga elevgrupper var det särskilt grupp 6 som kom att väcka en del frågor utifrån en huvudmannanivå⁵⁸. I Karlskoga finns idag en god kontroll via statistiken

⁵⁷ Tabell 3 i Jonsson (2018) påvisar "Elevflöde från årskurs 6 till årskurs 9, oavsett resultat i årskurs 7 och 8, efter behörighet till yrkesprogram. Tabell 3 har gett en bra överblick för internkontrollområdets elever på gruppnivå.

⁵⁸ REFERENS, processmöte...

över antalet elever som inte klarar målen i årskurs 3 respektive har sämre än betyg E i årskurs 6-9 samt i gymnasieskolans årskurser. Traditionellt sett brukar man titta på de som inte når godkänt i årskurs 6. Dessa är en riskgrupp. Genom att följa kunskapsutvecklingen av en årskull på huvudmannanivå blir det synligt att vi som förvaltning har haft mindre fokus på elevgrupp 6. Av internkontrollgruppens 313 elever var det 23 elever som hade gjort en negativ betygsutveckling från årskurs 6 till årskurs 9, och som inneburit att de inte har varit behöriga att söka gymnasiets yrkesprogram. Vad är det för en grupp? När och i vilken bemärkelse tappar vi dem? Har de "gått under radarn"? Hur har de upplevt sin skolgång? Vad har fungerat under de tidigare skolåren? Vad ser de som orsaker till den negativa betygsutvecklingen?

8.5.3 Elevgruppen "från behörig till obehörig"

Utifrån denna elevgrupp på 23 stycken gjordes en ytterligare sortering utifrån de likheter och skillnader som kunde utläsas utifrån elevernas betyg i årskurs 6 respektive i årskurs 9 samt deras betygsutveckling över tid. 3 ytterligare undergrupper identifierades då, och som benämns här nedan som grön, gul respektive rosa grupp.

"Grön grupp". 8 av de 23 eleverna kom efter högstadiet in på ett nationellt program, där alla utom en har gått vidare till Möckelngymnasiet. Dessa 8 elever har efter det att betygen var satta i juni 2018 blivit behöriga till nationellt program, varav tre av dem läser ett högskoleförberedande program. Troligtvis har de via sommarskola kunnat läsa upp sina betyg. Grupp "grön" kännetecknas av att dessa elevers betyg från högstadiet främst innebar betygstegen E eller D, med möjligtvis några enstaka C eller B-n. Frågor som kan ställas utifrån denna grupp är vad huvudmannen har för uppföljningar av sommarskolans verksamhet i förhållande till högstadiets undervisning. Hur ser överlämnandet från grundskola till gymnasieskola ut? Hur ser mottagandet ut på gymnasieskolan? Det då det troligtvis finns en risk att elever från grön grupp har med sig "svaga" E:n.

"Gul grupp". 4 av de 23 eleverna blev ej behöriga till ett yrkesprogram på grund av F i matematik. De kunde även ha F i något mer ämne. De kom att bli antagna som Priv-elever, dvs. läser grundskolematematiken på ett nationellt program. Vid tidpunkten för denna undersökning hade två av dem bytt program under kort tid. Exempel på relevanta frågor om "gul" grupp är: har de gått sommarskola? Om inte, varför inte det? Hur har vi väglett och kommunicerat med dessa? Hur har överlämnandet från högstadiet till gymnasiet sett ut? Eventuellt skillnader i matematikundervisningen från högstadiet till gymnasiet?

"Rosa grupp". 11 av de 23 eleverna gjorde en stor negativ betygsutveckling från årskurs till årskurs 9. Noterbart är även att 8 av de 11 i denna grupp är pojkar. Jämfört med gruppen som gjort en negativ betygsutveckling (se sidan xxx) med skillnader i fördelning mellan skolenheter, är denna rosa grupp jämnt fördelad över de tre högstadieskolorna. Medan det för grön respektive gul är rimligt att anta att orsaker och svar på frågorna går att finna mer avgränsat till sommarskola, vägledning och matematikundervisning, verkar den rosa gruppen vara mer spretig. Vad har hänt under högstadietiden? I vilken grad kan eleverna i "rosa gruppen" uppfattas ha liknande eller skilda berättelser av sin skolgång? Är det möjligt att urskilja några mönster eller "typfall" i förhållande till exempelvis #jag med-projektet?

Utifrån det sättet att analysera och titta närmare på betygsutvecklingen på grupp- och individnivå, som redogjorts för här ovan, kom intervjustudien att avgränsas till de elever som ingår i "rosa gruppen".

med ansvarig för utvecklingsarbetet, för att ringa in deras behov och vilka som ska vara medverkande personer i utvecklingsarbetet. Antalet medverkande skulle dels utgöra en tillräcklig resurs/kraft för att kunna utföra ett utvecklingsarbete, men också ge dynamik och möjligheter till olika perspektiv. Samtidigt fick det inte vara för många deltagare så att inte alla skulle kunna komma till tals och bli lyssnade på. Det antal som visade sig vara bäst i de här hänseendena var ett spann mellan 5 till 7 deltagare, inklusive ansvarig verksamhetschef.

Att noga förbereda och förankra det praktiska utvecklingsarbetet visade sig vara en viktig förutsättning för ett lyckat processinriktat utvecklingsarbete. Det förberedande samtalet ledde också till en förankring av det kommande utvecklingsarbetet i en praktisk och konkret upplevd arbetsvardag. På det viset grundlades och förstärktes troligen både motivation och vilja till att påbörja verksamhetsutvecklingen i ett nästa steg.

Verktyget förändringsteori

De fyra träffarnas innehåll och uppbyggnad har en arbetsgång som rör sig från att definiera ett utgångsläge till ett konkret utvecklingsbehov över till en beskrivning av behovets olika delar och vad, när, vem som gör vad och sedan till ett tydliggörande av vad som uppnåtts och kvarstår att göra. Arbetsmodellen är cirkulär, upprepningsbar och lämpar sig väl för ett återkommande, systematiskt kvalitetsarbete.

Grunden för utvecklingsarbetet lades under och mellan den första och andra träffen och tog gestalt under den andra träffens arbete med förändringsteorin. Det var då som utvecklingsbehovet tog form, konkretiserades i sina olika delar och i delarnas relation till varandra. Det var också då som det gick att få syn på möjligheten att genomföra utvecklingsidén. Arbetet med förändringsteorin har visat sig vara nyckeln för att kunna gå från ord till handling när det gäller verksamheternas ambitioner att påbörja ett målinriktat och konkret förbättrings- och utvecklingsarbete.

Utmaningar i arbetet

De utmaningar som funnits har främst rört svårigheter att nå ut med erbjudandet om processtöd, att kunna anpassa processtödet på ett bra sätt samt dokumentation i varje verksamhet.

Svårigheter att nå ut

Det har varit en utmaning att nå personal och beslutsfattare inom de verksamheter som processtödet vänder sig till. Region Östergötland har inga givna kontaktvägar in i verksamheterna som skulle kunna öppna dörrarna. Vi uppfattar att Region Östergötland Regional utveckling är en okänd och udda figur för aktörer inom utbildningsområdet och att egentligen ingen ser Region Östergötland som en kunskapsbärande aktör inom detta område.

Det innebär att det tog längre tid/går långsammare att nå ut med att vi finns och att vi har ett angeläget budskap och kunskap att erbjuda. Trots visat intresse från huvudmanna- och rektorsnivå i flera kommuner var det en utmaning att få dem att gå från intresse till handling/prioritering. Anledningarna till detta har vi inte undersökt. Några har signalerat att läget inte är bra just nu, men att det kan komma bättre tillfälle framöver.

En utmaning för att nå mål 4 har i linje med detta varit att få tillgång till mångdmässigt flera och olika verksamhetsformer för att få testa och vidareutveckla metoden. Det var dock en fördel att börja med att

testa modellen i en pilot och att ha färre verksamheter igång i inledningsskedet. Det har gett utrymme för att ta fram nödvändiga underlag, verktyg och presentationer och för att göra justeringar av innehåll och form.

Anpassning av processtödet

En annan utmaning har varit att känna av mognadsgraden i den verksamhet som tar del av utvecklingsstödet, så att det går att möta dem där de är. Vi har mött olika skolformer, verksamheter och personalgrupper. Innehållet har behövts anpassas inför mötet med varje ny grupp och mötestillfälle, bland annat utifrån aktuell grupps kunskaper och mognad samt typ av utvecklingsområde. En förutsättning för att kunna göra dessa anpassningar har varit att tillräckligt med tid funnits för processtödjarna att planera, förarbeta och efterarbeta träffarna.

Att få en bra spridning så att inte träffar med olika verksamheter kommit för tätt inpå varandra tidsmässigt har varit ytterligare en utmaning. Liksom att hålla isär alla olika verksamheter, faser och personer när många olika verksamheter ges stöd under en och samma tidsperiod. Det är ett komplext arbete med många personer och på många nivåer.

Dokumentation i utvecklingsarbetet

Att få till stånd nödvändig dokumentation har nog i flera fall varit en utmaning för de medverkande. Ibland kan det ha funnits en osäkerhet hos dem i vad och hur som ska dokumenteras i ett utvecklingsarbete och tröskeln till att börja skriva kan vara hög. Ibland har tiden upplevts som knapp då det vardagens görande dominerat. Att dokumentera tar tid och det krävs att denna tid verkligen avsätts för någon person. Vi har hela tiden betonat vikten av att dokumentera och varför det behövs. De har även fått mallar att skriva i som ett stöd i vad som bör skrivas och hur. Vi har även försökt att avdramatisera skrivandet utan att därmed förringa betydelsen. De har också kunnat få återkoppling från processtödjarna på deras texter om de så önskar.

Uppföljning och utvärdering

Arbetet har utvärderats via en avslutande enkät som samtliga deltagare i utvecklingsstödet har fått besvara. Enkäten har skickats ut direkt efter den avslutande, sista träffen och svaren har lämnats anonymt. Resultatet av den utvärderingen återfinns i rapporten *En extern gnista för det systematiska kvalitetsarbetet. Enkätutvärdering av processtödet inom projektet #jagmed – Gör det möjligt!*. Möjligheter har också funnits för deltagarna att i samband med träffarna ge muntliga kommentarer om sina upplevelser av aktuellt möte, i form av avslutande rundor.

Processtödjarna har regelbundet och efter avslutade aktiviteter reflekterat över händelseutvecklingen och hur föreläsningar, arbetspass, samtal, etc. har fungerat och tagits emot av deltagarna. En halvtidsutvärdering gjordes i juni 2019.

Kontinuerliga uppföljningar och utvärderingar har utgjort viktiga underlag för det pågående arbetet och de har bidragit till att innehåll, arbetssätt och metoder hela tiden har utvecklats.

Projektets resultat

Processtödjarna har nått följande aktörer med information och spridning av kunskap om orsaker till studieavhopp och studiemisslyckanden samt om framgångsrika metoder för att förebygga och förhindra detta:

- Företrädare för skolhuvudmän i Östergötland (samtliga kommuner)
- Regioner i Östra Mellansverige (ÖMS), Västra Götalandsregionen och Göteborgsregionen
- Samordningsförbund i Östergötland och Östra Mellansverige
- Lärarutbildningen på Jönköping University
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
- Skolinspektionen
- Andra projekt (t ex PlugInnan, REACH, 0-24).
- Besökare på Mänskliga Rättighetsdagarna i Linköping
- Rotary (Linköping)

Omkring 180 personer (förvaltningschefer, rektorer, skolpersonal, universitetslärare, lärarstuderande, allmänhet + processtödsdeltagare) har tagit del av våra föreläsningar om skolavbrotts- och skolmisslyckandeproblematik och om effektiva metoder för ökad skolnärvaro och skolframgång. Intresset för frågan uppfattas som stort och ingen aktör har avfärdat frågan som ovidkommande.

Utvecklingsstöd har i sin helhet getts till fyra verksamheter belägna i tre olika kommuner. Tre av dessa finns inom kommunens aktivitetsansvar och en inom folkhögskola. Ett inledande stöd gavs även till en högstadieskola som dock valde att avbryta på grund av många samtidiga åtaganden.

Antal kvinnor som tagit del av processtödet	Antal män som tagit del av processtödet	Totalt antal deltagare i processtödet
23	8	31
Varav 15 deltog under hela processtödet	Varav 5 deltog under hela processtödet	Varav 20 deltog under hela processtödet

Antalet personer (bland annat ungdomar som verksamheterna riktar sig till) som indirekt berörts av gjorda aktiviteter är svårt att uppskatta. En kvalificerad gissning är dock att cirka 600-700 ungdomar indirekt berörs av insatserna under året. Rutiner, arbetssätt och strukturer som utvecklats under projektet och som lever kvar kommer att beröra långt fler.

Uppnåelse av resultatmål

Mål 1. Alla kommunala skolhuvudmän, ett antal fristående skolhuvudmän samt ett antal rektorer, lärare och verksamhetspersonal inom Östergötland har fått information om problemområdet och effektiva metoder för ökad skolnärvaro och skolframgång.

Under 2019 har vi i uppnått stora delar av mål 1 och dess delmål, såväl kvalitativt som kvantitativt. Samtliga skolhuvudmän i Östergötland – kommunala som fristående, har fått skriftlig information via e-post om erbjudande av utvecklingsstöd. Vi har därtill medverkat på möten i skolchefsnätverket där vi nått representanter för samtliga kommunala skolhuvudmän i Östergötland. Vi har också getts tillfälle att i Motala och Norrköpings kommuner föreläsa för kommunala gymnasiektorer när det gäller

kunskaper, erfarenheter och metoder för att minska skolavhopp och studiemisslyckanden. Vid dessa tillfällen har också vi även presenterat erbjudandet om utvecklingsstöd.

En svårighet för projektet har varit att nå huvudmän för fristående grund- och gymnasieskolor. I det fallet har vi inte lyckats. En av anledningarna till det kan vara att Region Östergötland saknar upparbetade kontaktvägar till fristående skolhuvudmän och att regionen inte är en förväntad partner när det gäller skolfrågor. En annan kan vara att fristående skolor utifrån en marknads- och konkurrenssituation inte vill figurera i sammanhang där de kan visa sig ha brister eller svagheter. Eventuella utvecklingsbehov sköts då kanske inom företaget eller hanteras på något annat sätt.

Vi har inte bjudit in till något gemensamt tillfälle som riktat sig till rektorer, lärare och verksamhetspersonal, till exempel i form av öppna föreläsningar. Anledningen till det var resursbrist – vi saknade ekonomi till att boka föreläsningslokal och förtäring. Men även en viss kapacitetsbrist, våren 2019 var välfylld med arbetsuppgifter och marknadsföring av utvecklingsstödet. Vi saknade därför möjligheten till den framförhållning som krävs för att bjuda in operativ skolpersonal till en föreläsning under det tidsspann som projektet löpte.

Mål 2. Andra relevanta aktörer som lärar-/rektorsutbildning, myndigheter eller organisationer har fått information om problemområdet och effektiva metoder för ökad skolnärvaro och skolframgång.

Målet har uppnåtts. Sammanlagt har 17 föreläsningar genomförts hos relevanta aktörer under 2019. Processtödjarna har genom möten och föreläsningar spridit information om problemområdet skolavhopp och skolmisslyckanden samt berättat om effektiva metoder för ökad skolnärvaro och framgång. Bland annat följande verksamheter har tagit del av föreläsningar: Kommunala skolhuvudmän i Östergötland, regionala företrädare i ÖMS-regionerna, Västra Götalandsregionen och Göteborgsregionens samordningsförbund, Skolinspektionen Linköping, lärarutbildning vid Jönköping University (lärarutbildare och studerande vid var sitt tillfälle), Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) – projektet "0-24", samordningsförbund i Östergötland och i Östra Mellansverige och en föreläsning under Mänskliga Rättighetsdagarna i Linköping samt två för Rotary i Linköping. Intresset för området uppfattas som stort och ingen aktör har avfärdat frågan som ovidkommande.

Flera kontakter har tagits med Linköpings universitet men vi upplever inte att det har visats intresse därifrån. Det skiljer sig därmed från Jönköping University som visat stort intresse och har bjudit in oss att föreläsa vid två tillfällen. Gunvie Möllås som är lektor i specialpedagogik där har också skrivit en artikel utifrån den externa utvärderingen av #jagmed till Skolverkets hemsida, se <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/individen-framsta-utgangspunkten-for-att-minska-skolavhopp>

Mål 3. 8-10 verksamheter har med hjälp av processtödet påbörjat ett eget utvecklingsarbete som syftar till att kunna implementera framgångsrika arbetsmetoder som motverkar studiemisslyckanden och för individer närmare studier och arbetsmarknad.

Målet har delvis uppnåtts. Trots upprepade och enträgna försök att få ett större antal verksamheter som dagligen möter unga i eller utanför skolan att uppmärksamma möjligheten till stöd, blev det inte så många napp som vi hade planerat för. Sammanlagt kom fyra verksamheter att fullfölja ett eget utvecklingsarbete. Utvecklingsstödet i en kommun skedde inom ramen för det nordiska projektet 0-24 på uppdrag av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Under året var processtödjarna i kontakt med ytterligare fem verksamheter i två kommuner som visade intresse men där de av olika anledningar¹ valde att inte påbörja något utvecklingsarbete. En grundskola påbörjade också ett eget utvecklingsarbete med hjälp av processtödet men valde att avbryta på grund av olika interna anledningar.

Processtödet har genomförts tillsammans med personal och chefer inom det kommunala aktivitetsstödet i tre kommuner samt ett personalarbetslag på folkhögskola. Minst fyra tillfällen med mellanliggande eget arbete genomfördes hos dessa verksamheter. De påbörjade ett systematiskt utvecklingsarbete utifrån de egna behoven i syfte att utveckla/stärka arbetssätt som ger unga möjligheter till att återgå till eller kunna fullfölja sina studier.

De utvecklingsgrupper som tagit emot processtödet har även erbjudits deltagande i de nätverk som lever vidare från projektet #jagmed. Det är ett nätverk för personal inom kommunernas aktivitetsansvar (KAA) samt nätverket "Mötesplats fullföljd utbildning" som riktar sig till skolor som arbetar för att stärka elevers skolnärvaro och förhindra studiemisslyckanden.

Deltagarna i processtödet har fått större kunskap om skolavhopp (orsaker och framgångsfaktorer) och om utvecklingsarbete (se tidigare nämnda enkätutvärdering). De har påbörjat ett systematiskt utvecklingsarbete utifrån egna behoven samt använder metoder som utifrån sin lokala kontext är lämpliga för att motverka studiemisslyckanden och föra individer närmare studier eller arbete. Vi uppfattar att bemötandet och relationsbygget mellan processtödjarna och de medverkande har fungerat bra och att det har skapats ett förtroende mellan processtödjare och medverkande. Det har varit god stämning, engagemang från vår sida och från deltagarnas sida.

Vi uppfattar att det systematiska utvecklingsarbete som har påbörjats utifrån den tillämpade modellen och med stöd av processtödjarna ger en snabbare utveckling mot uppsatta mål sett över tid, än vad motsvarande utveckling gav för delprojekten i #jagmed år 2015-2018. Förutsättningen är dock att deltagarna avsätter tid mellan träffarna för eget arbete enligt instruktioner. Det här tyder på att effektiviteten i utvecklingsarbeten kan bli högre genom det här arbetssättet, än då en mer traditionell projektorganisation först ska etableras i verksamheten.² Arbetsgruppen som leder/genomför utvecklingsarbetet kan genom den här modellen, som tillhandahåller ramar, strukturer och metoder för utvecklingsarbetet tillsammans med kunskapspåfyllnad inom utvecklingsområdet, snabbare komma in i ett operativt förändringsarbete utan att själv behöva bygga och ansvara för utvecklingsorganisationen.

Mål 4. Processtödjarna har utformat och provat metoder för att främja regional utveckling.

Målet har uppnåtts. Under året har en modell för utvecklingsstöd utformats, prövats och utvärderats. Grundkonceptet med processtöd i form av informationsmöte, planeringsmöte med verksamhetsansvarig följt av träff 1 till 4 för ett arbetslag/utvecklingsgrupp om 5-7 deltagare (inklusive ansvarig verksamhetschef) fungerar väl och är en stabil modell för olika verksamhetsformer. Modellen tar ca 6 – 9 månader att genomföra från träff 1 till träff 4. Verksamheter som så önskat har också fått möjlighet till ytterligare uppföljande träffar efter den fjärde och avslutande träffen.

Material som tagits fram består till största delen av presentationer som utformats för varje mötestillfälle samt av verktyget förändringsteori. Vi har även utformat ett pappersark för deltagande individer och arbetsgrupper att dokumentera egna personliga drivkrafter, förändringsbehov, styrkor – behov av stöd i

¹ Tidsbrist eller att annat eget kommunalt erbjudande pågick.

² Med lokal projektledare, styrgrupp, etc.

och ett motsvarande ark för arbetslaget att sammanfatta sina gemensamma drivkrafter och behov i (från "jag" till "vi"). Det är även mallar för självskattning, nulägesbeskrivning, projektplan och slutrapport.

Powerpoint-presentationer som tagits fram har varit grundstommar för varje möte som modifierats och anpassats innehållsmässigt utifrån vilken slags verksamhet (KAA, skola, etc) som vi möter. Det har också varit en presentation för den första informationsträffen, där vi även presenterar erbjudandet om processtöd och dess upplägg och arbetssätt. Presentationerna för de fyra träffarna har ett liknande upplägg. De inleds med en presentation av det aktuella tillfällets syfte och mål och en tillbakablick på vad som skedde vid förra träffen. Därefter kommer en kunskapsdel (kunskapspåfyllnad) som även kan innefatta filmer (t ex ungdomars berättelser om varför skolmisslyckanden och vändpunkter, arbetet med KAA i kommuner, etc), följt av en presentation av aktuell frågeställning/arbetspass. Avslutningsvis presenteras vad vi förväntar oss att utvecklingsgruppen ska åstadkomma inför kommande träff, samt när och var den äger rum.

Merparten av de mallar som vi använt har modifierats från dem som togs fram i #jagmed-projektet under år 2015-2018. Deltagarna har också fått ta del av slutrapporter och andra verktyg och dokument som delprojekten i #jagmed utarbetat. Dessa har varit till stor nytta även i det här arbetet.

När det gäller önskemålen om att utvecklingsgrupperna skulle använda sig av mallar och utföra utvecklingsarbete mellan träffarna, har vi som ledare fått vara lyhörda och ödmjuka inför deras aktuella arbetssituation och möjligheter till att avsätta både tid och personella resurser för att utföra uppdragen. Det har handlat om att ställa krav på att deltagarna behöver arbeta med sitt utvecklingsarbete men med en samtidig förståelse för att vardagens ordinarie arbetsuppgifter också kräver sitt. – Att som ledare hjälpa och stödja arbetslaget att spänna sin båge tillräckligt hårt för att utvecklingens pil ska skickas iväg mot målet, men utan att knäcka bågen... Erfarenheter från tidigare projekt och pågående utvecklingsstöd har varit en hjälp i att kunna avgöra vad som varit möjligt att begära.

Uppnåelse av effektmål

Effekten som skulle nås är framför allt att aktörer i Östergötland får ökad insikt och kunskap om och utvecklat sin verksamhet och implementerat metoder som minskar skolavhopp, ökar skolnärvaron och som på sikt ökar antalet unga kvinnor och män som erhåller gymnasieexamen eller på andra sätt kommer närmare arbetsmarknaden. För att nå dessa effekter behöver verksamheterna som möter unga i och utanför skolan fullt ut utföra sitt uppdrag och ingå i en organisation och struktur som verkar för att uppnå målen.

Projektet har troligen bidragit till att fler har fått ökade kunskaper och insikt i problemområdet. Genom att ta del av processtödet och påbörja ett strukturerat och systematiskt utvecklingsarbete har deltagande verksamheter fått ökad tydlighet i hur de förhåller sig till verksamhetsuppdraget och målen. Det har också fått redskap som stärker förutsättningarna för att utföra uppdraget, beskriva och kommunicera det och dess resultat samt funnit och systematiserat samarbetet med kollegor och närliggande verksamheter som deltagande verksamhet behöver få stöd av (exempelvis socialtjänst, skolor, elevhälsa, barn- och ungdomspsykiatri, etc.). Verksamheterna har på det viset tydliggjort och tagit makten över sin egen verksamhet och utveckling, närmat sig måluppfyllelse/nått verksamhetsmål och genomfört en utveckling på såväl organisations- som strukturell nivå.

På individnivå har processtödet inneburit att fler unga kommer i kontakt med det kommunala aktivitetsansvaret. Genom att kommunerna har utvecklat ett mer strukturerat och systematiskt arbetssätt så förbättras också förutsättningarna för att hitta ungdomar som berörs av ansvaret samt ge fler möjligheter till insatser/stöd. Till exempel har detta skett genom bättre uppföljningssystem och fler samarbetspartners.

Kommunikation, spridning och påverkansarbete

Genomförandet av processtöd och spridning av resultat och erfarenheter från projektet #jagmed har skett på initiativ av Lasse Jonsson och Josefin Brüde Sundin inom ramen för uppdraget *#jagmed – Gör det möjligt!*.

Spridningsvägar har varit nätverk som vi eller Regional utveckling finns med i eller känner till och det har i huvudsak skett via mailkontakt. Uppskattningsvis ett sjuttiototal företrädare för olika verksamheter har i olika omgångar kontaktats under året. Exempel på kontakter som tagits är till rektorer och andra chefer och beslutsfattare inom skolor och det kommunala aktivitetsansvaret i Östergötland, samordningsförbunden i Östergötland, universitetspersonal (lärarutbildningarna i Linköping och Jönköping), tjänstepersoner på Sveriges kommuner och regioner, GR-utbildning/pedagogiskt centrum, föreningar (Rotary i Linköping).

Informations- och kommunikationsinsatserna har bland annat resulterat i ett par föreläsningar på lärarutbildningen i Jönköping (för lärarutbildare och studenter), föreläsningar för Skolinspektionen (Linköping), Västra samordningsförbundet – gymnasiechefer i Motala, Rotary i Linköping, ESF-kontoret Småland och öarna, föreläsning/möte med gymnasierektorer med samordningsansvar i Norrköping och föreläsning/utbildning för projektet REACH om orsaker, metoder och resultat.

Vi har skrivit en debattartikel som publicerades i Östgöta Correspondenten (ÖC) och i Norrköpings Tidningar (NT). Vidare har vi infört den nya programperioden ESF+ medverkat på en workshop "Hur tar vi oss an sociala utmaningar i Östra Mellansverige (ÖMS)?" samt presenterat riktlinjer för ÖMS-gemensamma projekt på regional utvecklingsdirektörs- och strukturfondsgruppsmöte. Projektet medverkade också under våren på utställningen Mitt Europa-dagen på Linköpings stadsbibliotek.

Möjligheten till processtöd och att ta del av erfarenheter om hur skolmisslyckanden och skolavhopp kan förhindras finns också presenterad på hemsidan: <https://www.regionostergotland.se/Regional-utveckling/Kompetensforsorjning/jagmed/jagmed---Gor-det-mojligt/> (går även att nå via www.jagmed.se).

Tyngdpunkten i kommunikationen har varit att nå ut till skolor, KAA och annan verksamhet som arbetar med och möter unga i riskzonen för skolmisslyckanden/arbetslöshet. I det kontaktsökande och kontaktskapande arbetet är en erfarenhet att de vägar som varit mest gångbara är att vända sig till operativ personal, medarbetare som finns nära eller i den operativa verksamheten. Som exempelvis rektorer, lärare och annan verksamhetsanknuten personal.

Leverans och användande av resultat

Projektet levererar en modell för processtöd som kan användas för verksamhetsutveckling. Till den hör stödmaterial, mallar och presentationer som kan användas rakt av eller tjäna som inspiration för liknande satsningar eller arbetssätt. Det kvarstår att sprida information om projektets metoder och

resultat internt inom Region Östergötland. Resultatet kommer också att spridas till andra intressenter, exempelvis Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Vår förhoppning är att de verksamheter som har tagit del av processtödet håller i och håller ut i det viktiga utvecklingsarbete som de har påbörjat. Stödmaterial och mallar kan de använda så som de önskar och de är även i fortsättningen inbjudna att delta i nätverken.

Problematiken gällande studieavbrott och skolmisslyckanden är fortsatt aktuell i Östergötland och därmed kan sägas att behovet av insatser är angelägna även framöver.

Kommentarer och tips

Tips och lärdomar är följande:

- Arbetssättet med att leda processtöd kräver stor kunskap och erfarenhet av ledarna för processtödet. Som ledare behöver du åtnjuta förtroende av de som du möter och kunna leva upp till det förtroendet. Förtroendet bygger bland annat på att de medverkande uppfattar att processtödjarna har bred och djup kunskap inom det området som utvecklingen ska ske inom. Både kunskap om själva sakområdet, men även om utvecklings- och förändringsarbete i stort. Arbetssättet blir på det viset mer kompetens- och personbundet än för ett mer traditionellt sätt att jobba med projektledning/projekt.
- En framgångsfaktor har varit att vi är två processtödjare som kan planera och reflektera tillsammans samt operativt leda träffarna med verksamheterna. Att vara två innebär också en större bredd av kunskap och kompetens för att utföra processtödet.
- En viktig lärdom av processtödet är att det har underlättat och varit nödvändigt och att stämma av med ansvarig chef för den verksamhet som berörs innan arbetet påbörjats. Det har behövts för att ringa in och lägga fast vad som ska utvecklas och vilka som ska vara med i utvecklingsgruppen.
- För att modellen i processtödet ska fungera får inte grupperna som vi arbetar med vara för stora, utan 5-7 personer är lagom. Innehållet i modellen behöver också anpassas utifrån målgruppens mottagningskapacitet/mognad.
- Det går att lita på att verktyget förändringsteori fungerar, det går bra att hålla sig till det. Det fungerar även att gå tillbaka till det och förankra uppdraget (styrdokumentet) för respektive verksamhet om det skulle bli svårt i vad det är som arbetsgruppen bestämt sig för att göra.
- Betona för de medverkande att givna uppdrag ska göras mellan tillfällena om utvecklingsstödet ska ge så mycket som möjligt. Likaså att arbetet ska dokumenteras i en utvecklingsplan och i en slutrapport.
- Det är viktigt att processtödjarna under träff 4 ger en skriftlig spegling av stegförflyttningarna som skett i utvecklingsarbetet, så att dessa verkligen synliggörs för de medverkande. Det förutsätter i sin tur att utvecklingsgruppen dokumenterar i mallen för utvecklingsplan och sammanfattar arbetet i en slutrapport.
- Det behöver avsättas tillräckligt med tid för planering, förarbete och efterarbete för processtödjarna. Det tar tid att förarbeta och planera framför allt träff 1, 2 och 4. Avsätt också en dag för efterarbete, t ex sådant som ska skickas (typ lästips, rapporter, kontakter).

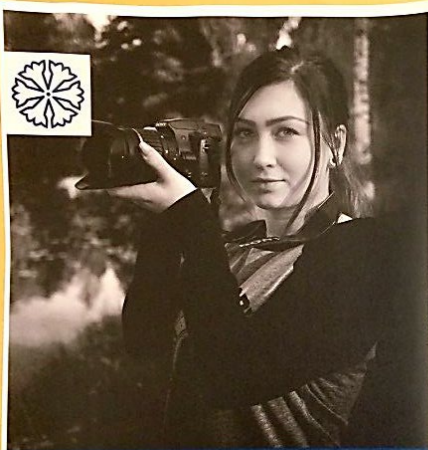
Bilaga 1. Modellen för utvecklingsstöd

0 Förarbete/inledningsfas

Innan överenskommelsen mellan processtödet och deltagande verksamhet fastställs görs en ordentlig genomgång av förutsättningarna för att påbörja ett utvecklingsarbete. I den går igenom vilka som ska ingå i utvecklingsgruppen och vilka funktioner som dessa personer har eller kan få med i det stundande arbetet. En viktig del är att gruppen inte blir för stor så att inte alla deltagare i gruppen ges tillräckligt med utrymme för att komma till tals. En funktionell storlek på gruppen är 5-7 personer, inklusive verksamhetsansvarig chef. I det här förberedande arbetet görs också en inledande genomgång av vad utvecklingsbehovet består av och vad det är verksamheten vill uppnå.

I och med att en verksamhet tackat ja till erbjudandet om utvecklingsstöd får de också möjligheten att bli inbjudna till något av de Mellansvenska sakkätverk som lever kvar efter #jagmed-projektet. Det är för närvarande två nätverk som är aktiva, ett för kommunala aktivitetsansvaret och ett nätverk som stöder arbetet med att förhindra skolmisslyckanden/skolavhopp ("Mötesplats fullföljd utbildning"). Den utvecklingsgrupp som deltar får även ta del av framtagna dokument, mallar, etc. och projektrapporter från projektet #jagmed. Processtödet innefattar också möjligheten till stödjande föreläsningar inom utvecklingsområdet för exempelvis lärarlag på deltagande skolor, förvaltningar eller berörda politiska nämnder.

Efter överenskommelse med en deltagande verksamhet får den i uppdrag att inför första träffen beskriva verksamhetens nuläge och i text börja ringa in den utmaning/problemområde som satsningen gäller. Därefter sker 4 träffar med ca 5-8 veckors mellanrum, där själva det operativa utvecklingsarbetet sker mellan träffarna. Informationsmaterialet om utvecklingsstödet ser ut så här:

Erbjudande om utvecklingsstöd

För att fler ungdomar ska få gymnasiebehörighet och gymnasieexamen eller motsvarande

Regional utveckling
www.regionostergotland.se

Region
Östergötland

Erbjudande om utvecklingsstöd

Genom projektet **Plugta 1.0** och **Plugta 2.0** samt **#jagmed** och i samverkan med Skolverket och SKL har Region Östergötland erbjöd Regional utveckling till skolor som vill utveckla sitt arbete för att undvika att unga hamnar i riskzonen för studiemisslyckanden eller arbetslöshet.

Under 2019 erbjuder Regional utveckling två helhetslösningar för att stötta grund- och gymnasieskolor, KVA och annan verksamhet i Östergötland som vill utveckla sitt arbete för att undvika att unga hamnar i riskzonen för studiemisslyckanden eller arbetslöshet.

Tyngdpunkten på satsningen ligger på unga i åldrarna 15-20 år. Men det är även möjligt för grundskolorna liksom äldre att ta del av stödet eller för verksamheter som möter unga över 20 år (exempelvis folkbibliotek).

Stödet syftar till att bygga upp ett utvecklingsarbete

Deltagande verksamheter får sig att sätta av personella och ekonomiska resurser för att påbörja och genomföra ett systematiskt utvecklingsarbete, som leds av ansvarig för verksamheten. Insatser utgår från de behov som verksamheten upplever och definierar.

Kontakta oss på Regional utveckling
Josefin Brude Sundin
Verksamligt metodstöd till dig
josefin.brude.sundin@regionostergotland.se

Lars J. Jonsson
Strateg, med mångårig erfarenhet och kunskap om skol- och verksamhetsutveckling
lars.j.jonsson@regionostergotland.se

www.regionostergotland.se

#jagmed
gör det möjligt!

Region
Östergötland

1 Nuläge och önskat nyläge (3,5 timmar)

Första träffen handlar om vad vi vet från tidigare, till exempel risker och framgångsfaktorer, vilka styrkor och utmaningar som finns och vad verksamheten vill uppnå (övergripande mål).

Innehåll/arbetsgång: Föreläsning som tar sin utgångspunkt i lokalt nuläge/statistik inom valt utvecklingsområde, följt av orsaker – framgångsfaktorer och vad säger styrdokumentet. Det följs av enskilt arbete där varje deltagare får reflektera enskilt över och dokumentera drivkrafter, styrkor, stödbehov, upplevda utvecklingsbehov, med mera och vad hen ser att hen kan bidra med i utvecklingsarbetet. Därefter samlas gruppen och påbörjar arbetet med att sammanställa vad var och en ser och kommit fram till i ett gemensamt "vi". – Vi har dessa styrkor, utvecklingsbehov, behov av stöd, etc. Den första träffen avslutas med en genomgång av arbetsuppgiften inför träff 2 som innebär att utvecklingsgruppen ska formulera sitt utvecklingsbehov i en projektplan som ledarna av processtödet önskar ta del av ca en vecka innan den andra träffen.

2 Hur når ni dit ni vill? (6 timmar)

Under den andra träffen sker återkoppling av nuläge och mål. Utvecklingsgruppen får utbildning i verktyget förändringsteori och arbetar sedan med detta för att precisera bland annat mål och metoder, vad, när och vem som gör vad i utvecklingsarbetet.

Innehåll/arbetsgång: Träffen inleds med en återblick på vad som togs upp vid den första träffen och följs av en presentation och genomgång av vad en förändringsteori är i det utvecklingsarbetet och vad nyttan är med att använda sig av en sådan. Därefter arbetar utvecklingsgruppen själva vidare med att formulera innehållet i sin egen förändringsteori. Som utgångspunkt använder de sig av den projektplan som de tagit fram och sammanställningen av gruppens drivkrafter och konstaterade utvecklingsbehov (som påbörjades vid träff 1). När ca en timme återstår av träffen görs en genomgång av den framtagna förändringsteorin och möjligheter till förtydliganden ges. Vid det här tillfället tydliggörs också vad utvecklingsgruppens nästa steg ska bli för att påbörja sitt eget förändrings- och utvecklingsarbete, vem gör vad och när? Gruppen får också i uppdrag att återkomma med en spikad förändringsteori till processtödet ca en vecka innan den tredje träffen. Den utgör ett planeringsunderlag inför den kommande träffen.

Träff 1 och 2 utgår från och bygger på deltagande arbetsgrupps egen uppfattning om sin verksamhet. Som ledare av processtödet ger vi få direkta kommentarer till de bilder och uppfattningar som deltagarna har av sin verksamhet. Vår uppgift är att lyssna, försöka förstå och bilda oss ett nuläge av hur gruppens utgångsläge ser ut och på vilket sätt som arbetsgruppen tar sig an detta nuläge. De inspel som vi gör utgår ifrån de styrdokument och uppdrag som verksamheten har, tillsammans med framgångsfaktorer för utvecklingsarbeten hämtade från exempelvis forskning och praktiska erfarenheter från #jagmed projektet.

Arbete med förändringsteori.

3 Hur går det? (3 timmar)

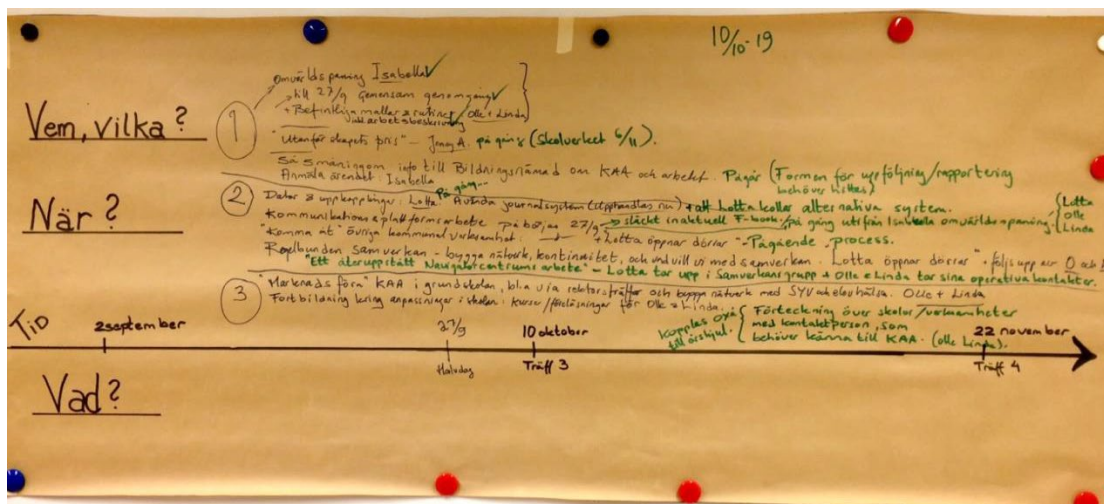
Återkoppling, vad har hänt och hur har det funkat? Behöver förändringsteorin (exempelvis mål, arbetssätt eller resurser) justeras? Vi ger inspel som stärker utvecklingsprocessen och det område som gruppen valt att arbeta med.

Innehåll/arbetsgång: Processtödarna för återkopplande samtal med utvecklingsgruppen utifrån förändringsteorin. Träffen är också ett tillfälle för processtödet att komplettera med ytterligare kunskap inom det valda utvecklingsområdet.

Frågeområden som tas upp i samtalet är bland annat:

- Hur har arbetet gått så här långt?
- Är utvecklingen i linje med projektbeskrivningen/förändringsteorin?
- Har gruppen börjat nå uppställda mål? Vilka?
- Finns det ytterligare åtgärder som behöver vidtas för att nå uppställda mål?
- Vad har överraskat arbetsgruppen? Aha-upplevelser?
- Lärdomar/händelser?
- Finns det intresse, motivation, resurser för att ta hand om positiva resultat (t ex nya arbetssätt, roller, verksamhet) och implementera det?
- Samt om det finns någon fråga eller annat medskick till processtödet som utvecklingsgruppen behöver få stöd med.

Processtödarna gör också tillsammans med utvecklingsgruppen en översyn av nuläget i relation till förändringsteorin för att se om till exempel mål, aktiviteter eller tidsplan/resurser behöver justeras inför det fortsatta arbetet. Träffen avslutas med att utvecklingsgruppen får i uppdrag att till den fjärde träffen sammanfatta arbetet i en slutrapport. Den rapporten blir också underlaget för processtödjarnas avslutande återkoppling till utvecklingsgruppen.

4 Återblick, nytt nuläge och framåt (3 timmar)

Återblick på mål och process och vad gruppen har lärt sig. Vad är uppnått och vad finns kvar? Nya mål? Avslutning av medverkan från Regional utveckling, men verksamheten fortsätter det påbörjade utvecklingsarbetet på egen hand.

Även vid den fjärde och avslutande träffen finns möjligheter för processtödjarna att bidra med ytterligare kompletterande kunskapspåfyllning. Huvudinnehållet vid den avslutande träffen är annars att processtödet, utifrån inskickad slutrapport, ger en återkoppling och spegling av det arbete som utvecklingsgruppen hittills utfört. – Vad har skett, vilka stegförflyttningar har ägt rum – vilka mål har uppnåtts, etc. Vad återstår att arbeta vidare med? Hur kan förändringsteorin kompletteras? Hur kan arbetssättet bli en del av ett systematiskt kvalitetsarbete?

Träff 3 och framförallt 4 innebär att processtödjarna ger subjektiva inspel av vad och hur vi ser på det uppnådda resultatet (så här långt) av utvecklingsarbetet. Det sker i den spegling som görs. Där går vi bland annat tillbaka till de ursprungliga beskrivningar som utvecklingsgruppen gjorde inför och mellan träffarna 1 och 2 samt förändringsteorin som togs fram under träff 2. Syftet med speglingen är att hjälpa arbetsgruppen med att få syn på sin egen utveckling och vad som uppnåtts tillsammans med vad som eventuellt kvarstår att göra. Ett viktigt steg är också att tillsammans med gruppen tydliggöra vad som är nästa steg i det fortsatta arbetet.

Därefter avslutas formellt processtödet, men kontakten har under året upprätthållits för frågor och tips om konferenser, litteratur etc. Processtödjarna har fortsatt att bidra med rapporter och inspel som skulle kunna vara till nytta för den fortsatta utvecklingen.

I två fall har processtödet förlängts och kompletterats med en eller ett par till träffar. I det ena fallet var det önskemål om en återträff ett halvår efter avslutande träff 4. Vid den återträffen tydliggjordes behov av en nystart med en utvecklingsplan för kommande år kompletterat med arbete med förändringsteori. Därför genomfördes även en nystartsträff några månader senare, för arbete med förändringsteori m.m. I det andra fallet ledde händelser i verksamheten till att utvecklingsarbetet behövde längre tid på sig och därmed ytterligare en träff för att få en bra avslutning.

KARLSKOGA
KOMMUN

Rapport

Progression 02

I elevers öden hittar vi våra systemfel

Lena Öjen & Martina Augustsson, Skolförvaltningen
BUN 2019.00034
2019-11-27

Sammanfattning

Projektet Progression02 initierades som ett internkontrollområde av barn- och utbildningsnämnden i december 2016, och innebär att följa en och samma årskull över tid. Nämnden önskade att få en djupare förståelse av när ”tappar” vi våra elever och vad gör vi åt det? Avgränsningen för rapporten har varit inriktat på tio elever som hade godkända betyg i årskurs 6, men inte i årskurs 9. Skolchef gav rapportförfattarna i uppdrag att genom intervjuer lyfta fram elevperspektivet, i syfte att identifiera lärdomar och kunskap om de skolrelaterade orsakerna. Åtta elevintervjuer genomfördes.

Utifrån elevernas egna berättelser om sin skolgång framstår låg- och mellanstadietiden som en bra och trygg tid i ungdomarnas skolliv. Under låg- och mellanstadietiden har eleverna behov som innebär att skolan går in med olika slags extraanpassningar och särskilt stöd. Övergången till högstadiet har i intervjuerna beskrivits som problematisk och vid intervjuerna framkommer huvudsakligen skolrelaterade orsaker till varför eleverna inte lyckas med sina studier. På det sättet som ungdomarna beskriver sin skolgång kan högstadietiden förstås som en tillbakagång i det stöd och den trygghet som de intervjuade upplever att hen fick under sin låg- och mellanstadietid. När det pedagogiska stödet inte följer med eleven reagerar samtliga med att gradvis distansera sig från skolan. Reaktionen som följer är att elevernas förutsättningar att närvara i skolan och i undervisningen påverkas och samtliga hamnar i en nedåtgående frånvarospiral.

Genom elevernas berättelser har rapportförfattarna hittat fyra utvecklingsområden där hela skolans styrkedja, det vill säga enhets-, förvaltnings- och politisk nivå involveras för att åstadkomma ett förbättringsarbete:

1. Skolfrånvaro
2. Skolrelaterade orsaker/skolans inre arbete
3. Bristande individcentrerat arbetssätt
4. Skolans samverkan

För att uppnå verksamhetsutveckling behöver hela styrkedjan hitta bra former och system för att kunna *följa* och *följa upp* de brister och avvikelser som uppstår. Ytterst handlar det om systematiskt kvalitetsarbete på alla nivåer i skolans styrkedja.

Slutligen indikerar elevernas berättelser att skolan har en hel del att vinna på att våga vara öppen och ödmjuk inför elevernas perspektiv, i syfte att identifiera sina egna kvalitetsbrister och därmed utvecklingsområden. När elevernas egna upplevelser kontinuerligt och löpande efterfrågas aktiveras skyddsfaktorer i form av tidig upptäckt och tidiga insatser. Skolan förebygger på så vis att frånvaron ökar och blir problematisk samt främjar en trygg och meningsfull lärmiljö. Förhoppningsvis kan effekten av att våga granska sin egen organisation få fler av våra elever i Karlskoga kommun att fullfölja grundskolan med godkända betyg.

Skolchefen har ordet

Reflektion på rapporten

Författarna har efter att uppdraget gavs av mig haft mycket fria händer att lägga upp arbetet och dra slutsatser av det som kommit fram. Vi har haft avstämningar under vägen men jag har medvetet önskat att få rapportförfattarnas tankar och slutsatser av intervjuerna. Det gör förhoppningsvis att rapporten inte färgas för mycket av min uppfattning utan att det här kan vara en så långt som möjligt en objektiv rapport.

Vi vet från flera nationella rapporter att "övergångar" i skolsystemet är riskfaktorer för elever och särskilt för elever i behov av stöd. Ibland kan det vara så enkelt att inte information lämnas över som behövs för att eleven ska nå sina mål men det är fler saker som kan påverka. Eleverna i rapporten lyfter hur viktiga relationer med de vuxna på skolan är. Att det då vid en övergång en viktig relation bryts kan vara det som förändrar skolsituationen. Därför är samtal mellan de olika enheterna vid övergångar så viktiga för att vi ska kunna göra det bästa för eleverna. Vi föreslår nämnderna att övergångar ska bli ett av våra internkontrollområden. Några av de andra områden som jag beslutar att vi ska gå vidare med är redan påbörjade och har kommit olika långt. Skolpliktsbevakning liksom samverkan med socialtjänsten är påbörjad. Översyn och förbättring av klagomålshanteringen, där är uppdraget utdelat men har inte startat på grund av andra högre prioriterade områden. Det systematiska kvalitetsarbetet är vårt andra förslag till internkontrollområde.

Ett tack till Lena Öijen och Martina Augustsson som varit huvudförfattare till rapporten och arbetet med underlaget för att kunna skriva den. Tack också till Görel Augustsson som har använt sina "internrevisorsögon" på rapporten. Eleverna som har ställt upp med att delge sina erfarenheter ska givetvis ha det allra största tacket.

Arbetet framåt på huvudmannanivå

- Besluta om internkontrollområden som berör både pedagogiska och administrativa risker/brister/hot. Föreslå nämnden att som internkontrollområde 2020 se över stadieövergångar och kvaliteten på det systematiska kvalitetsarbetet på huvudmannanivå.
- Översyn av klagomålshanteringen.
- Plan för hur kommunen bevakar skolplikten inom grundskolan
- Återrapportering av frånvaro i det systematiska kvalitetsarbetet till nämnd.
- Samverkan socialtjänsten

Karlskoga 28 november
Jan Strid
Skolchef

1. Inledning.....	6
1.1 Uppdrag och syfte	6
1.2 Fortsatt disposition	6
2. Bakgrund.....	7
2.1 Senaste årens fokus och arbete – huvudman/förvaltning	7
2.2 Sammanfattningsvis	10
3. Rapportens utgångspunkter och perspektiv.....	11
4. Metod	12
4.1 Urval och val av elever till intervju	12
4.2 Genomförande av intervjuer och sammanställning	13
4.3 Avgränsningar och överväganden.....	13
5. Elevers röster om sin skolgång i Karlskoga kommun	14
5.1 Jämförelse mellan stadier.....	14
5.2 Fråga – svar.....	16
5.3 Sammanfattningsvis	17
6. Diskussion och slutsatser.....	18
6.1 Skolfrånvaro.....	18
6.2 Skolrelaterade orsaker/skolans inre arbete	19
6.3 Bristande individcentrerat arbetssätt	20
6.4 Skolans samverkan	21
6.5 Analysen som grund för huvudmannens styrning	23
7. Referenser	25
8. Bilagor	27
8.1 Bilaga Förteckning över handlingar för avsnitt 2.1	27
8.2 Bilaga Förfrågan om deltagande	32
8.3 Bilaga Lärdomar och erfarenheter från # jag med.....	33
8.4 Bilaga Utdrag från rapport Från FoU, till modell, till stöd för skolutveckling.....	35
8.5 Bilaga Om internkontrollområdets olika elevgrupper.....	36

1. Inledning

I december 2016 beslutade barn- och utbildningsnämnden om ett internkontrollområde som innebar att följa en och samma årskull över tid.

... att särskilt följa de elever som avslutade grundskolans årskurs 6 vårterminen 2015. Genom fokus på betygsresultat, nationella prov och frånvaro fokuseras på dessa elevers utveckling under de tre högstadienären. Resultaten redovisas med särskilt fokus på flickors respektive pojkars utveckling under perioden, läsåret 15/16 åk 7, läsåret 16/17 åk 8, läsåret 17/18 årskurs 9.¹

Detta uppdrag kom till under en period då barn- och utbildningsnämnden förde återkommande samtal inbördes, med förvaltningsledning, rektorer och andra inom förvaltningen om kunskapsresultat inom grundskolan och vad skillnaderna bestod i. Många frågor ställdes men utan att tillräckligt fylliga svar kunde ges. Nämnden önskade därför få djupare förståelse för vad dessa resultatskillnader berodde på, när ”tappar” vi våra elever och vad gör vi åt det? Avrapporteringen av internkontrollområdet har skett via barn- och utbildningsnämndens årsredovisningar (2016-2018).

Den här rapporten (Progression 02) innebär en fortsatt och fördjupad uppföljning av den elevgrupp som i årskurs 9 inte var behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, men som skulle ha varit det om vårterminens betyg i årskurs 6 hade bibehållits. Denna uppföljning är ett uppdrag från skolchef och verksamhetschef grundskola och redovisas till barn- och utbildningsnämnden december 2019.

1.1 Uppdrag och syfte

Uppdraget har varit att lyfta fram elevers perspektiv och upplevelser av sin skoltid i Karlskoga kommun. Syftet med elevintervjuer är att identifiera lärdomar och kunskap om de skolrelaterade orsakerna och åtgärderna; vad som har fungerat bra samt vilka eventuella systemfel som behöver åtgärdas på huvudmanna- respektive enhetsnivå. Avsikten är att denna rapport ska kunna användas som ett underlag vid förbättringsarbete inom skolförvaltningens styrkedja, det vill säga enhets-, förvaltnings- respektive politisk nivå.

1.2 Fortsatt disposition

Det fortsatta upplägget av rapporten ser ut på följande sätt: först beskrivs de senaste årens utvecklings-/förbättringsarbete som skett i barn- och utbildningsnämnden och dess förvaltning i Karlskoga kommun. Därefter beskrivs intervjuundersökningens metod. Sedan presenteras essensen av elevintervjuerna. Rapporten avslutas sedan med en diskussion och några slutsatser.

¹ Citat från protokollsutdrag från barn- och utbildningsnämnden den 12 december 2016 § 127 *Internbudget 2017*.

2. Bakgrund

Internkontrollområdets elevgrupp trädde in i skolsystemet läsåret 2008/09. Det var vid denna tidpunkt som kommunens kunskapsresultat låg i nivå med rikets, för att sedan börja avvika allt mer negativt från rikets kurva². Vad denna avvikelse beror på har rimligtvis flera olika förklaringar, både sådant som är direkt relaterat till skolornas verksamhet men också till andra orsaker som legat utanför Karlskoga kommuns kontroll. Här nedan beskrivs vad det var för sammanhang som internkontrollområdet elever befann sig inom den sista delen av sin skolgång vid grundskolan i Karlskoga kommun³. Nämndens och förvaltningens fokus kan tillsammans med vad som framkommer i elevintervjuerna synliggöra eventuella frågor på systemnivå som behöver beaktas eller tas ytterligare hänsyn till framöver.

2.1 Senaste årens fokus och arbete – huvudman/förvaltning

Under läsåret 2014/15, då denna interkontrollgrupp fick sina första betyg, började barn- och elevantalet att öka i Karlskoga kommun. Det var inget som förvaltningen hade planerat för. Sedan några år tillbaka hade förvaltningen snarare haft i uppdrag att planera för ett minskat barn- och elevantal. Under slutet av 2015 skedde en betydande barn- och elevökning, däribland av asylsökande, vilket medförde än mer lokalbrist. Det ställde också personal och ledning för gamla som nya utmaningar som handlade om kompetens att kunna möta alla barn och elever på bästa sätt. Viktiga frågor kom då att bli tillgång till studiehandledning på modersmål, modersmålsundervisning och svenska som andraspråk. I årsredovisningarna för budgetår 2015 och 2016 signalerar dåvarande förvaltningsledningen om behovet av att se över de förutsättningar som finns ekonomiskt sett. Ett ökat barn- och elevantal ledde till att verksamheternas budget som var beräknad på föregående års verksamhet inte täckte nya elevers kostnader. Beslut om att omprioritera tidigare politiskt beslutade satsningar som digitala verktyg, hanterades i nämnden. Den fysiska lärmiljön i form av platsbrist inom förskola och skolans verksamhet var också i fokus i alla delar i den lokala styrkedjan. Lokalfrågan går att utläsa via årsredovisningarna under denna tidsperiod (2015-2016) och det handlade om trånga lokaler och dess ändamålsenlighet, behovet av att öppna skolor, renovering av befintliga skolor samt bygga nya förskolor.

Mellan åren 2015-2016 genomförs fler olika insatser. Då tillsätts första omgångens förstelärare, lärarlönelyftet blir en omdiskuterad fråga ute på skolenheterna, satsningen på digitala lärverktyg genomförs, biträdande rektorer tillsätts för att förstärka ledarskapet på grundskolorna och satsningen på familjecoacher (som startade 2008) permanentas. En särskilt riktad ekonomisk förstärkning till högstadieskolorna sker för att förbättra kunskapsresultaten för dåvarande årskurs 9. Detta är några exempel på insatser som genomförs på förvaltningsnivå och som nämnden antingen beslutar om eller får återkommande information om. Olika slags uppföljningar sker under denna period via elevenkäter och föräldraenkäter, uppföljning av barn- och elevgruppernas sammansättning, kränkningar respektive frånvaro samt återkommande verksamhetsdialoger mellan nämnd, förvaltningsledning och rektorer⁴ om aktuella teman. Barn- och utbildningsnämnden får på detta sätt fortlöpande information om läget i nämndens verksamheter utifrån olika infallsvinklar. Däremot görs inga kvalificerade analyser av de bakomliggande faktorerna. I resultatredovisningarna till nämnden av skriftliga omdömen betyg och uppföljningar av diverse slag, informeras nämnden om olika

² Se Koladas sidor med Karlskoga kommuns skolstatistik, www.kolada.se.

³ Beskrivningen tar utgångspunkt från nämndhandlingar för perioden 2015-2019, se bilaga Förteckning över handlingar för avsnitt 2.1.

⁴ Fram till 1 juli 2019 kallades rektorer i förskolan förskolechef.

försvårande faktorer av framför allt administrativ art som gör att siffrorna som tas fram behöver kvalitetssäkras. I vissa fall beskrivs även varför vissa siffror inte har varit möjliga att ta fram ur kommunens system.

Under 2015 genomför Skolinspektionen sin regelbundna tillsyn av huvudmannens ansvar⁵. Som en sammanfattande bedömning från Skolinspektionen uppmärksammas att *"Kunskapsresultaten i Karlskoga kommuns grundskolor behöver förbättras. Trots att kommunen vidtagit åtgärder har resultaten inte höjts under den senaste femårsperioden. [---]"*⁶. Utifrån tillsynsbesluten måste ett antal brister åtgärdas, vilka utgår från inspektionens tillsynsområden *"förutsättningar för utbildningen av skolenheterna"* respektive *"utveckling av utbildningen vid skolenheterna"*⁷. Åtgärderna för förskoleklass och grundskola handlar om att huvudmannen tillsammans med rektorerna ska skapa tydliga rutiner för när elevers omfattande frånvaro ska anmälas till huvudmannen, stödja grundskolerektorerna i *"... deras arbete med att få elever att fullgöra sin skolplikt"*, *"ge studiehandledning på modersmålet till de elever som behöver det"* samt att *"se till att rutinerna för anmälan av kränkande behandling är tydliga, väl förankrade och tillämpas i verksamheten"*⁸. Huvudmannens ansvar att skapa förutsättningar för sina verksamheter/skolformer behövde också åtgärdas enligt Skolinspektionen. Här handlade det om att huvudmannen behövde se över och åtgärda fritidshemmets och förskolans sammansättning, storlek och resursfördelning. Som brist, men inte krav på att åtgärda, identifieras att huvudmannen inte tillräckligt analyserar med utgångspunkt från genomförda uppföljningar vad som påverkar och orsakar resultaten och måluppfyllelsen, däribland kunskapsresultaten och frånvaron. Då huvudmannen själva hade identifierat liknande brister som Skolinspektionen och påbörjat ett utvecklingsarbete gällande kvalitetsarbetet, bedömer Skolinspektionen detta som mindre allvarligt och att ingen uppföljning av beslutet behövde ske. I juni 2016 avslutar Skolinspektionen sin regelbundna tillsyn av Barn- och utbildningsnämndens lagstadgade utbildningsverksamheter⁹.

Under slutet av 2016 beslutar nämnden att påbörja ett arbete med att ta fram en ny barn- och utbildningsplan, då den dåvarande sträckte sig fram till 2016. Samtal förs huruvida detta dokument som nu ska tas fram inte bara ska vara nämndens plan utan även gemensam för alla kommunens verksamheter. Denna tanke om en barn- och utbildningsplan gemensam för Karlskoga kommun kan förstås mot det som sker under denna tidpunkt, då skolans resultat allt mer uppmärksammas av kommunstyrelsen/kommunfullmäktige. Bland annat skapas en politisk skolgrupp med syfte att diskutera och skapa samsyn över partigränserna om skolan i Karlskoga¹⁰. Politiskt i Karlskoga vill man över partigränserna säkra upp att oavsett höstens valresultat och nya nämndkonstellationer då skulle den politiska inriktningen bestå. Det utifrån en gemensam vilja att skapa stabilitet och kontinuitet för det förbättringsarbete av skolan som pågår i Karlskoga.

⁵Citat från Skolinspektionen (2015), sidan 3 första stycket under Sammanfattande bedömning. Tillsynen 2015 omfattade de lagstadgade verksamheterna förskola, förskoleklass och grundskola, fritidshem, samt grundsärskola, vilka ingår i Barn- och utbildningsnämndens ansvarsområde. Tillsynen avsåg att granska att Karlskoga kommun som huvudman "... följer de lagar, regler och läroplaner som finns för verksamheten. Målet är att bidra till alla barns och elevers lika rätt till god utbildning i en trygg miljö, där alla når minst godkänt i alla ämnen" (Ibid, s.2).

⁶ Skolinspektionen (2015), s. 3.

⁷ Ibid, s. 3. Skolinspektionens beslut om föreläggande: "Om en skola eller verksamhet har brister kan Skolinspektionen fatta beslut om ett föreläggande. I ett föreläggande står det vilka brister som måste åtgärdas, och vilka krav Skolinspektionen ställer på huvudmannen, alltså den som driver verksamheten. Skolinspektionen följer upp att bristerna åtgärdas." (Skolinspektionen uå., *Olika sorters beslut.*).

⁸ Ibid, s.4.

⁹ Skolinspektionen (2016a)

¹⁰ Muntlig information från nämndledamöter till tjänstemän på dåvarande barn- och utbildningsförvaltningen.

Ett annat exempel för perioden är att en kommungemensam förstudie om att förbättra attityderna till skola och utbildning beställs av kommunstyrelsen/kommunfullmäktige och som genomförs gemensamt av företrädare från olika förvaltningar, där även barn- och utbildningsförvaltningen ingår. Efter förstudien tar projektet *Attityder till skola och utbildning* vid från 2017 och som efterhand kom att ändra namn till *Plugga vidare. Plugga vidare* avslutas december 2020. Projektet ägs, projektleds och genomförs av Kommunstyrelsen och dess förvaltning. För skolförvaltningen innebär projektaktiviteterna lite olika slags engagemang. Vissa aktiviteter riktas till elever (läxhjälp, studiebesök på universitet), andra till kommunens medarbetare (filmer för att diskutera egna attityder) och till föräldrar (föreläsningar, informationsmaterial för att bättre kunna motivera och stötta sina barn).

Parallellt med detta tydligare fokus på skolan på politisk och kommungemensam nivå, sker på skolförvaltningen ett fortsatt inre arbete med att förbättra det systematiska kvalitetsarbetet men också att identifiera och adressera avvikelser i administrativa system av olika slag. Förvaltningen kom under åren 2014-2016 att intensifiera arbetet med att inom befintlig ram försöka skapa mötesplatser för grundskolans personal och att hitta rutiner för hur analysarbetet skulle se ut på respektive styrnivå samt hur dessa skulle kunna länkas ihop. Utbildningsinsatser genomfördes för att höja analyskompetensen hos cheferna på enhetsnivå¹¹. Andra kompetensutvecklingsinsatser skedde även genom föreläsningar som riktade sig till rektorer och lärare.¹²

Den nya Barn- och utbildningsplanen för åren 2017-2020 beslutas på Barn- och utbildningsnämndens nämndmöte i april 2017. Syftet med planen är att ... ”peka ut en gemensam riktning”¹³. Planen inleds med att betona skolans uppdrag i att vara likvärdig och dess kompensatoriska uppgift. Med detta riktas fokus på att skolan behöver ”väga upp skillnader i barns bakgrund”, ”att skolan anpassar sitt arbetssätt utifrån varje elevs förutsättningar och behov”, på skolans främjande och förebyggande arbete, där ”rätt stöd sätts in i rätt tid”¹⁴. Den gemensamma riktningen sammanfattas i tre olika områden med varsin målbild. För varje område anges sedan ett antal politiska prioriteringar.

- Område 1 handlar om skolans arbete mot att uppfylla de nationella målen, där de politiska prioriteringarna avser att särskilt stärka det pedagogiska arbetet, förebyggande och främjande insatser samt barn och elever med utländsk bakgrund.
- Område 2 avser att skapa förutsättningar för en bättre fysisk och digital miljö. De politiska prioriteringarna är då inriktade mot förskolegruppernas storlek, grundskolans inom- och utomhusmiljöer samt uppföljning av och utvecklingen av skolans digitalisering.
- Område 3 avser ”attityderna och tilliten till skola och utbildning”, vilka ska inriktas mot kvalitetsåtagande skola-hem, fritidsgårdarna samt skolförvaltningens egna attityder till skola och utbildning.

¹¹ Genomfördes av rektorsutbildare från Mittuniversitetet som utgick från boken *Hur svårt kan det vara?* (Åström & Thorin 2015).

¹² Exempel på föreläsningar som riktades till skolpersonal var om lågaffektivt bemötande med psykologen Bo Heljskov respektive James Nottingham om formativt förhållningssätt, utmanande undervisning och The Learning pit. Kompetensutvecklingsinsatser av lärare inom vägledande förhållningssätt (ICDP) genomfördes också.

¹³ Barn- och utbildningsnämnden (uå), s.1

¹⁴. Ibid, s.2.

Under första delen av 2017 får dåvarande förvaltningschefen för Barn- och utbildningsförvaltningen avsluta sin anställning och ersätts med en tillförordnad förvaltningschef i form av gymnasieförvaltningens högsta chef. En ihopslagning sker av barn- och utbildningsförvaltningen och gymnasieförvaltningen under detta år och skolförvaltningen bildas som en förvaltning med uppdrag mot två nämnder (Barn- och utbildningsnämnden och Gymnasienämnden). Den tillförordnande chefen fortsätter som skolförvaltningens ordinarie skolchef/förvaltningschef. I nämndhandlingarna framkommer att den nya chefens huvudsakliga uppdrag inledningsvis är de ekonomiska förutsättningarna för barn- och utbildningsnämndens verksamheter. Först handlar det om att ta fram beslutsunderlag om vad som krävs för att hålla sig inom angiven budgetram, därefter skapa underlag till nämnd för att äska extramedel ur en kommungemensam pott som nu finns och som kommunfullmäktige beslutar om. Via nämndhandlingarna framkommer även återkommande under 2017 underlag som handlar om att ta fram en ny resursfördelningsmodell.

Förutom färdigställandet av barn- och utbildningsplanen och arbetet med nämndens ekonomiska förutsättningar, framkommer av nämndhandlingar 2017 att förskolans platsbrist är en viktig fråga att hantera, en studieresa och konferens kring skolans lärmiljö genomförs med företrädare från flera av kommunens verksamheter, politiker som tjänstemän. På förvaltningsnivå präglas största delen av 2017 av omorganisationer centralt för skolförvaltningen och det är en hel del vakanser att hantera, vilket kräver hård prioritering av hur stabs- och ledningsresurser används.

I början av 2018 är den nya ledningsgruppen på plats. Den nya ledningsgruppen signalerar mot nämnd att ett tydligare systematiskt kvalitetsarbete ska skapas. Med den nya ledningsgruppen görs en omorganisering av skolkontorets stabsfunktioner respektive en översyn och förstärkning av IT-kompetens på skolenhetsnivå samt att en samverkansgrupp bildas tillsammans med IT-avdelningen. För grundskolan framkommer ett allt mer tydligt fokus på insatser som direkt ska påverka skolornas utbildning och undervisning, såsom språkutvecklingsarbete i förskolan och grundskolan, elevhälsoplan, samverkansformer för grundskola och näringslivet, samt olika kompetensutvecklingsinsatser för grundskolans personal beroende av skola. I årsredovisningen för 2018 beskriver förvaltningsledningen hur de har uttolkat och konkret arbetar med nämndens politiska prioriteringar som anges i barn- och utbildningsplanen. För grundskolan presenteras för läsåret 2018/19 en verksamhetsplan med de aktiviteter som genomförs. Som verksamhetsmål anges olika aktiviteter som ska genomföras. I denna verksamhetsplan beskrivs även hur lärare ser på skolans undervisning, lärarskapet respektive rektorskapet¹⁵.

2.2 Sammanfattningsvis

Interkontrollsområdets elevgrupp kan sägas ha befunnit sig i skolsystemets senare del under en period då elevernas skolresultat kom att bli allt mer politiskt och kommunövergripande uppmärksammat i Karlskoga kommun. De senaste årens arbete (2014 och fram till idag) för en ökad måluppfyllelse/förbättrade kunskapsresultat, har inneburit lite olika spår. Det ena har handlat om att förbättra förutsättningarna för barn- och utbildningsnämndens lagstadgade utbildningsverksamheter. Det andra har handlat om beslut som möjliggjort olika slags kompetens- och skolutvecklingsinsatser riktade mot skolans personal och som fokuserat på innehållet och görandet i utbildningen. Det tredje har handlat om att utveckla det systematiska

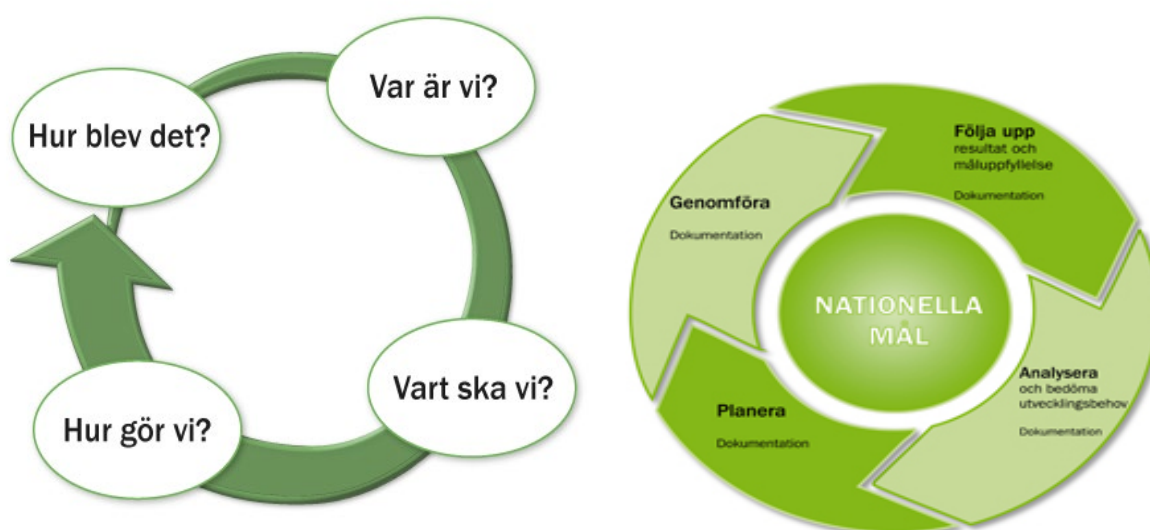
¹⁵ Se Verksamhetsplan Grundskolan, Karlskoga kommun. Läsåret 2018-2019 (uå).

kvalitetsarbetet i sig, framför allt förmågan att följa upp och analysera sina förutsättningar och görande på enhetsnivå. Ett fjärde spår som kan anas är aktiviteter/insatser som försöker skapa forum för intresserade föräldrar och lärare att kunna samtala om skolan i Karlskoga direkt med ledningsfunktioner på huvudmannanivån, politiskt respektive tjänstemannanivån.

3. Rapportens utgångspunkter och perspektiv

Skolverkets kvalitetscirkel, som åskådliggörs i nedanstående två varianter, kommer användas i denna rapport som modell för att i slutet av rapporten uppmärksamma vad som framkommer i elevberättelserna i förhållande till rapportens bakgrundsbeskrivning av huvudmannens fokus och arbete.

En inledande reflektion är utifrån Skolverkets vägledning om ”att leda och organisera skolan”¹⁶ att huvudmannens arbete och fokus från 2014 och fram till idag, har gått från att identifiera nuläget i verksamheterna med hjälp av olika uppföljningar och utvärderingar, till att skapa en gemensam politisk färdriktning i form av barn- och utbildningsplanen, till att förvaltningen idag arbetar med att konkretisera och åtgärda med utgångspunkt i barn- och utbildningsplanen.

Skolverkets sätt att beskriva och illustrera vad ett systematiskt kvalitetsarbete innebär, innebär att huvudmannen är ytterst ansvarig för att ha ett systematiskt kvalitetsarbete som innebär att planera, följa upp och utvärdera huruvida utbildningen är likvärdig och har tillräcklig kvalitet¹⁷. Dessa förbättringsmodeller¹⁸ kan användas på olika nivåer i skolans styrkedja. Det är huvudmannen som enligt skollag är ytterst ansvarig för att säkerställa att utbildningen genomförs i enlighet med skollag, läroplaner och andra skolförfattningar. När brister identifieras är huvudmannen även ytterst ansvarig att åtgärda dessa. Dessa brister kan framkomma på olika sätt och på olika nivåer i skolsystemet via exempelvis klagomål eller uppföljningar. Identifierandet och åtgärdandet av brister ska ske utifrån en systematik som

¹⁶ Se Skolverkets (uå) sida ”Leda och organisera skolan”.

¹⁷ Notera att ytterst ansvarig är Kommunfullmäktige (KF) i Karlskoga kommun, men som delegerat detta ansvarsområde till facknämnderna Barn- och utbildningsnämnden (BUN), respektive Gymnasienämnden (GN)

¹⁸ Se Skolverkets sida ”Systematiskt kvalitetsarbete - så fungerar det” respektive ”Huvudmannens systematiska kvalitetsarbete”.

även inbegriper att huvudmannen ska ha strukturer och rutiner för hur utbildningen ska följas upp och utvärderas¹⁹. Huvudmannen är ytterst ansvarig att se till att enhetsnivån har förutsättningar att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. Huvudmannen bör se till att ha vissa överlappningar i systematik och struktur för huvudmannanivåns respektive enhetsnivåns kvalitetsarbete. Den gemensamma kärnan behöver dock vara på ett sådant sätt att den är så flexibel att det fortfarande möjliggör för varje enhet/rektor att kunna organisera, följa upp, utvärdera och åtgärda utifrån den lokala situationen²⁰.

Utifrån den inledande bakgrundsbeskrivningen går det att förstå att det politiskt fanns en gemensam vilja på kommunnivå om att skapa kontinuitet och stabilitet för skolan över valet, och där tillkomsten av barn- och utbildningsplanen kan tolkas att i viss mån vara en konsekvens av en sådan samhandling. Den konkreta samhandlingen i form av barn- och utbildningsplanen kom dock att avgränsas formellt till barn- och utbildningsnämnden²¹.

Mot bakgrund av Karlskoga kommuns deltagande i projektet *#jag med*, som slutrapporterades december 2018, används i denna rapport de vetenskapligt förankrade lärdomarna och erfarenheterna som framkommit i detta projekt som helhet respektive i det delprojekt som bedrivits av kommunen lokalt²². Nyligen har även förvaltningens FoU-arbete på huvudmannanivå och stöd till hälsofrämjande skolutveckling på enhetsnivå avrapporterats²³. På det sättet används både nationella och lokala perspektiv och jämförelser, för att kunna dra nytta av de berättelser om skolan i Karlskoga kommun som framkommer i genomförda elevintervjuer.

4. Metod

4.1 Urval och val av elever till intervju

Mot bakgrund av de analyser som genomfördes av elevernas betygsresultat inom internkontrollgruppen kom tio elever att tillfrågas om att delta i en elevintervju om sin skolgång i Karlskoga kommun. Gemensamt för denna grupp var att de ingick i en elevgrupp som gjort den största negativa betygsutvecklingen från årskurs 6 till och med årskurs 9²⁴. Åtta elevintervjuer kom att genomföras och skedde under maj-juni 2019. Intervjuerna genomfördes av förvaltningens samordnare för det kommunala aktivitetsansvaret (KAA-samordnare). Vid några intervjuer har förälder medverkat eller företrätt den intervjuade.

¹⁹ Notera att huvudmannen kan delegera sitt huvudmannaansvar till rektor, exempelvis att utreda och därefter åtgärda en identifierad kränkning eller klagomål, men huvudmannen är dock fortfarande ytterst ansvarig för de handlingar som rektor utför i huvudmannens ställe. Att följa upp hur angivna delegater har genomfört sina åtaganden är därför en bruklig rutin på nämndnivå.

²⁰ Se Skolverkets sida "Systematiskt kvalitetsarbete - så fungerar det" respektive "Huvudmannens systematiska kvalitetsarbete".

²¹ Se Samverkanstrappan under 6.4 Skolans samverkan.

²² Augustsson (2018), Jonsson (2019), Muhrman, Nordmark, & Nyström, (2018). Se "Bilaga Lärdomar och erfarenheter från #jagmed".

²³ Öijen (2019). Se "Bilaga Utdrag från rapporten Från FoU, till modell, till stöd för skolutveckling".

²⁴ I "Bilaga Om interkontrollområdets olika elevgrupper", redogör vi för internkontrollområdets elevgrupp och motiven till att gå vidare med att intervju ett specifikt urval av de elever som var behöriga i årskurs 6 men inte i årskurs 9.

Hur ska vi främja skolnärvaro och öka måluppfyllelsen?

Var med och forma framtidens lärarutbildning, delta i workshop och dela dina erfarenheter med framtidens pedagoger och socionomer!

Workshop på digital plattform 4 eller 5 maj 2020

Region Örebro län

ATT ELEVER INTE FULLFÖLJER sina studier innebär inte bara en förlust för individen själv, utan också ett misslyckande för skolan och en förlust för samhället i stort.

HUR KAN VI ARBETA för att främja skolnärvaro och öka måluppfyllelsen i skolan? Hur kan vi förbereda och rusta framtidens professionella inför denna utmaning?

VI VÄNDER OSS TILL DIG som arbetar i skolan och som är intresserad av att utveckla dina kunskaper för att främja skolnärvaro. Inbjudan är riktad till olika personalkategorier på sex utvalda skolor i regionen, studenter från lärar-, specialpedagog- och socionomprogrammen vid Örebro universitet.

Avsikten med workshopen

FÖR DIG: Var och en som deltar får möjlighet att dela med sig av sin egen erfarenhet, får med sig nya perspektiv och verktyg i arbetet och till den egna organisationen.

FÖR OSS: Få ny input och underlag i vårt arbete med att utveckla kursinnehållet om samverkan för att främja skolnärvaro inom ramen för Framtidens lärarutbildning.

Om du inte har möjlighet att delta, så hör gärna av dig med tips på en kollega som skulle kunna vara intresserad.

Välkommen till en kreativ digital workshop!

Björn Johansson

Ph.D och docent i
socialt arbete
Örebro universitet

Laila Berglund

Utvecklingsledare Utbildning
Utbildning & arbetsmarknad
Region Örebro län

Förändringsarbete pågår!

Nu kör vi igång med att utveckla vår verksamhet.

Vi kommer jobba utifrån våra användares perspektiv och testa nya saker. Allt kommer inte bli helt rätt från början men vi kommer testa ofta och göra om, tillsammans med er, för att lära oss och för att kunna ta fram den bästa lösningen.

Datum och tider

Alternativ 1

4 maj kl. 15.00–17.00

Alternativ 2

5 maj kl. 15.00–17.00

Plats: Digital plattform

Workshopen är kostnadsfri

Anmäl dig senast den 24/4 till
bjorn.johansson@oru.se eller
laila.berglund@regionorebrolan.se

Ange namn på deltagare, skola och det datum som Ni önskar delta.

Region Örebro län

Hur ska vi samverka för att främja skolnärvaro och öka måluppfyllelsen?

Var med och forma framtidens lärarutbildning, dela er kunskap och träffa framtidens lärare och socionomer!

Digitala workshops november 2020

Region Örebro län

ATT ELEVER INTE FULLFÖLJER sina studier innebär inte bara en förlust för individen själv, utan också ett misslyckande för skolan och en förlust för samhället i stort.

HUR KAN VI ARBETA för att främja skolnärvaro och öka måluppfyllelsen i skolan? Hur kan vi förbereda och rusta framtidens professionella inför denna utmaning?

VI VÄNDER OSS TILL DIG som studerar eller arbetar i skolan och som är intresserad av att utveckla dina kunskaper för att främja skolnärvaro. Inbjudan är riktad till olika personalkategorier på skolor i Örebro län och studenter från lärare - specialpedagog och socionomprogrammen vid Örebro universitet.

Avsikten med workshopen

FÖR DIG: Var och en som deltar får möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter. Du får också med dig nya perspektiv och verktyg i arbetet och till den egna organisationen.

FÖR OSS: Få ny input och underlag i vårt arbete med att utveckla kurser vid Örebro universitet med fokus på samverkan för att främja skolnärvaro.

Då vi i våra workshops kommer att diskutera organisatoriska förutsättningar ser vi gärna att skolledare/rektor också deltar.

Björn Johansson

Ph.D och docent i
socialt arbete
Örebro universitet
bjorn.johansson@oru.se

Laila Berglund

Utvecklingsledare
Utbildning & arbetsmarknad
Region Örebro län
laila.berglund@regionorebrolan.se

Välkommen till en kreativ digital workshop!

Förändringsarbete pågår!

Nu kör vi igång med att utveckla vår verksamhet.

Vi kommer jobba utifrån våra användares perspektiv och testa nya saker. Allt kommer inte bli helt rätt från början men vi kommer testa ofta och göra om, tillsammans med er, för att lära oss och för att kunna ta fram det bästa programmet med det mest relevanta innehållet.

Datum och tider

Riskfaktorer och tidig prevention

16 nov 14:15 - 16:45

Kommunikation och relationsbyggande

17 nov 14:15 - 16:45

Vårdnadshavare som resurs

30 nov 14:15 - 16:45

Styrning och ledning

1 dec 14:15 - 16:45

Plats: Digital kostnadsfri workshop.

Anmäl dig till de workshops som passar, senast den 10/11, länk skickas ut innan workshopen. **Anmäl dig här.**

Frågor angående anmälan
kontakta: frida.dahlin@oru.se

Region Örebro län

